

XITTOY TILI

录 Mundarija

1- dars

一、语音 Fonetika

1. Shenmular: f,s,sh,h,m,n,l.....
2. Yunmular: a,u.....
3. Ohang(Ton)

二、练习 Mashqlar.....

三、语言知识 Til haqida ma'lumotlar. Xitoy tilining fonetik xususiyatlari

2- dars

一、语音 Fonetika

1. Shenmular: b, d, g, p, t, k, c, ch.....
2. Yunmular: o, e, ai, ei, ao, ou.....
3. Bo'g'in.....

二、练习 Mashqlar.....

三、语言知识 Til haqida ma'lumotlar. Yengil ohang.....

3- dars

一、语音 Fonetika. Yunmular: an, en, in, ang, eng, ing, ong.....

二、练习 Mashqlar.....

三、语言知识 Til haqida ma'lumotlar. Ohangning o'zgarishi(1).....

4- dars

一、语音 Fonetika

1. Shenmular: j, q, x, z, zh, r.....
2. Yunmular: i, -i, ia, ie, iao, iou(-iu), ian, iang, iong.....
3. Transkriptsiya qoidalari(1).....

二、练习 Mashqlar.....

5- dars

一、语音 Fonetika

1. Yunmular: ua, uo, uai, uei(-ui), uan, uen(-un), uang, ueng.....
2. Transkriptsiya qoidalari(2).....

二、练习 Mashqlar.....

三、语言知识 Til haqida ma'lumotlar. "Y" va "w"ning vazifasi.....

6- dars

一、语音 Fonetika

1. Yunmular: u, ue, uan, un, er.....
2. Transkriptsiya qoidalari(3).....

二、练习 Mashqlar.....

三、语言知识 Til haqida ma'lumotlar. "Er"lashgan yunmu

7- dars

一、课文 Matn 我是俄罗斯人.....

二、新词语 Yangi so'z va so'z birikmalari.....

三、语法 Grammatika

1. "是" ishtirokidagi gaplar
2. Tasdiq-inkor shaklidagi so'roq gaplar.....
3. Aniqlovchi va "的" yorqamchi so'zi.....
4. "也" ravishi.....

四、语音 Fonetika

1. So'z urg'usi(1).....
2. Ohangning o'zgarishi(2).....
3. Intonatsiya.....

五、汉字 Iyerogliflar

1. Iyerogliflar tahlili
 2. Iyerogliflar tahlili.....
- 六、练习 Mashqlar.....
- 七、阅读课文 Mutolaa uchun matn 伊万是俄罗斯人
- 八、语言知识 Til haqida ma'lumotlar. Xitoy yozuvi.....

8- dars

- 一、课文 Matn 你们学校有留学生吗.....
- 二、新词语 Yangi so'z va so'z birikmalari.....
- 三、语法 Grammatika
 1. “有” ishtirokidagi gaplar.....
 2. Tasdiq-inkor shaklidagi so'roq gaplar
 3. Sifat aniqlovchi vazifasida.....
 4. “都” va “还” ravishlari.....
- 四、语音 Fonetika
 1. So'z urg'usi(2).....
 2. Tasdiq-inkor shaklidagi so'roq gaplarning ohangi
- 五、汉字 Iyerogliflar
 1. Iyeroglif chiziqlarining yozilish tartibi.....
 2. Iyerogliflar tuzilishi.....
 3. Iyerogliflar tahlili.....
- 六、练习 Mashqlar.....
- 七、阅读课文 Mutolaa uchun matn 张进的学校--- 黑龙江大学
- 八、语言知识 Til haqida ma'umotlar. Iyerogliflar.....

9- dars

- 一、课文 Matn 这是谁的词典.....
- 二、新词语 Yangi so'z va so'z birikmalari.....
- 三、语法 Grammatika
 1. Fe' kesimli gaplar
 2. So'roq so'zlar yordamida yasalgan so'roq gaplar.....
 3. “呢” ko'rinishidagi noto'liq so'roq gaplar.....
 4. Raqamlarning o'qilishi.....
- 四、语音 Fonetika
 1. So'z urg'usi(3).....
 2. So'roq olmoshi yordamida yasalgan so'roq gaplarning ohangi...
 3. Noto'liq so'roq gaplarning ohangi.....
- 五、汉字 Iyerogliflar
 1. Iyerogliflar tahlili.....
- 六、练习 Mashqlar.....
- 七、阅读课文 Mutolaa uchun matn 我住 1302 号房间.....
- 八、语言知识 Til haqida ma'umotlar. Grafema, so'z va iyeroglif.....

10- dars

- 一、课文 Matn 后天是我姐姐的生日.....
- 二、新词语 Yangi so'z va so'z birikmalari.....
- 三、语法 Grammatika
 1. 1 dan 100 gacha bo'lgan sonlar.....
 2. Sananing ifodalanishi.....
 3. Ot-kesimli gaplar.....
 4. “好吗?”, “对吗?” ko'rinishidagi so'roq gaplar
 5. Old ko'makchili so'z birikmalari.....
- 四、语音 Fonetika
 1. “是吗?” shaklidagi gaplarning ohangi.....

2. “...好吗?, ...对吗?” ko‘rinishidagi so‘roq gaplarning ohangi ...

五、汉字 Iyerogliflar

1. Iyerogliflar tahlili.....

六、练习 Mashqlar.....

七、阅读课文 Mutolaa uchun matn 四月三十日是伊万的生日

八、语言知识 Til haqida ma‘lumotlar. Xitoy tilida asosiy gap bo‘laklari (1).....

11- dars

一、课文 Matn 每天几点上课.....

二、新词语 Yangi so‘z va so‘z birikmalari.....

三、语法 Grammatika

1. “Ot-kesim”li gaplar.....

2. Vaqtni ifoda etish (点、分、秒).....

3. “一下” fe‘l hisob so‘zi.....

四、语音 Fonetika. Ohangning o‘zgarishi(3).....

五、汉字 Iyerogliflar

1. Iyerogliflar tahlili.....

六、练习 Mashqlar.....

七、阅读课文 Mutolaa uchun matn 谢尔盖的一天.....

八、语言知识 Til haqida ma‘lumotlar. Xitoy tilida asosiy gap bo‘laklari (2).....

12- dars

一、课文 Matn 你买什么.....

二、新词语 Yangi so‘z va so‘z birikmalari.....

三、语法 Grammatika

1. 100 dan yuqori bo‘lgan sonlar.....

2. Pul birliklarining ifodalanishi.....

3. Hisob so‘zlar.....

4. Sifat kesim vazifasida kelgan gaplar.....

5. “还是” ko‘rinishidagi alternativ so‘roq gaplar.....

四、语音 Fonetika

1. So‘z urg‘usi(4).....

2. Alternativ so‘roq gaplarning ohangi.....

五、汉字 Iyerogliflar

1. Iyerogliflar tahlili.....

六、练习 Mashqlar.....

七、阅读课文 Mutolaa uchun matn 在俄罗斯购物.....

八、语言知识 Til haqida ma‘lumotlar. Piktogramma va ideogrammalar.....

13- dars

一、课文 Matn 他教我们太极拳.....

二、新词语 Yangi so‘z va so‘z birikmalari.....

三、语法 Grammatika

1. Qo‘shma to‘ldiruvchi.....

2. Tartib sonlar.....

四、语音 Fonetika

1. Qo‘shma to‘ldiruvchili gaplarda urg‘u.....

2. “Er” lashish.....

五、汉字 Iyerogliflar

1. Iyerogliflar tahlili.....

六、练习 Mashqlar.....

七、阅读课文 Mutolaa uchun matn 一封家信.....

八、语言知识 Til haqida ma‘lumotlar. Iyerogliflarning fono-ideografik turi.....

14- dars

- 一、课文 Matn 我父母下星期来中国旅游.....
- 二、新词语 Yangi so‘z va so‘z birikmalari.....
- 三、语法 Grammatika
 - 1. Ko‘p fe‘lli ergashgan gaplar.....
 - 2. Sana va vaqtning ifodalanishi.....
 - 3. Chama sonlar.....
- 四、语音 Fonetika. Chama sonlarning talaffuz qilinishi.....
- 五、汉字 Iyerogliflar
 - 1. Iyerogliflar tahlili.....
- 六、练习 Mashqlar.....
- 七、阅读课文 Mutolaa uchun matn 我陪一个贸易代表团去北京.....
- 八、语言知识 Til haqida ma‘lumotlar. Xitoy tili lug‘atlari haqida.....

15- dars

- 一、课文 Matn 晚上我请你吃饭.....
- 二、新词语 Yangi so‘z va so‘z birikmalari.....
- 三、语法 Grammatika
 - 1. “的” yordamchi so‘zining birikishi
 - 2. Umumiy gap bo‘lagi(1).....
- 四、语音 Fonetika. Umumiy gap bo‘lagi mavjud bo‘lgan gaplarda urg‘u.....
- 五、汉字 Iyerogliflar
 - 1. Iyerogliflar tahlili.....
- 六、练习 Mashqlar.....
- 七、阅读课文 Mutolaa uchun matn 这个钱包是谁的.....

16- dars

- 一、课文 Matn 你家附近有银行吗.....
- 二、新词语 Yangi so‘z va so‘z birikmalari.....
- 三、语法 Grammatika
 - 1. O‘rin-joyini ko‘rsatuvchi so‘zlar.....
 - 2. Mavjudlik ma‘nosini ifodalovchi gaplar.....
 - 3. “离”，“从”，“往” old ko‘makchilari.....
 - 4. Fe‘llarning juftlashishi.....
- 四、语音 Fonetika
 - 1. So‘z urg‘usi(5).....
 - 2. Mavjudlik ma‘nosini ifodalovchi gaplarning intonatsiyasi.....
 - 3. His-hayajon gaplarning intonatsiyasi.....
- 五、汉字 Iyerogliflar
 - 1. Iyerogliflar tahlili.....
- 六、练习 Mashqlar.....
- 七、阅读课文 Mutolaa uchun matn 我爱我家.....
- 八、语言知识 Til haqida ma‘lumotlar. Iyeroglif kalitlari va lug‘atlar.....

17- dars

- 一、课文 Matn 你会打乒乓球吗.....
- 二、新词语 Yangi so‘z va so‘z birikmalari.....
- 三、语法 Grammatika
 - 1. Yordamchi fe‘llar
 - 2. “了” yordamchi so‘zi (1)
- 四、语音 Fonetika. Yordamchi fe‘llar ishtirok etgan gaplarning ohangi.....
- 五、汉字 Iyerogliflar
 - 1. Iyerogliflar tahlili.....
- 六、练习 Mashqlar.....
- 七、阅读课文 Mutolaa uchun matn 她不能去上课.....

八、语言知识 Til haqida ma'lumot. Transkripsiya va lug'atlar.....

18- dars

一、课文 Matn 今天玩儿得非常愉快.....

二、新词语 Yangi so'z va so'z birikmalari.....

三、语法 Grammatika

1. Miqdor va daraja to'ldiruvchilari (1).....

2. “就” ravishi (1).....

四、语音 Fonetika. Miqdor va daraja to'ldiruvchili gaplarning ohangi.....

五、汉字 Iyerogliflar

1. Iyerogliflar tahlili.....

2. Iyeroglif chiziqlari jadvali.....

六、练习 Mashqlar.....

七、阅读课文 Mutolaa uchun matn 谈爱好.....

八、语言知识 Til haqida ma'lumot. Sodda va qisqartirilmagan iyerogliflar.....

19- dars

一、课文 Matn 你来哈尔滨多长时间了.....

二、新词语 Yangi so'z va so'z birikmalari.....

三、语法 Grammatika

1. “了” yordamchi so'zi (2).....

2. “遍” fe'l hisob so'zi.....

3. “是” ishtirokidagi gaplar (2).....

四、语音 Fonetika. “了没有” shaklidagi so'roq gaplar ohangi.....

五、汉字 Iyerogliflar

1. Iyerogliflar tahlili.....

六、练习 Mashqlar.....

七、阅读课文 Mutolaa uchun matn 北方名城---哈尔滨.....

八、语言知识 Til haqida ma'lumot. Tinish belgilari(1).....

20- dars

一、课文 Matn 我们去了长城、故宫.....

二、新词语 Yangi so'z va so'z birikmalari.....

三、语法 Grammatika

1. “了” fe'l yordamchi so'zi(3).....

2. “又” ravishi.....

3. “就” ravishi(2).....

4. “次” va “回” hisob so'zlari.....

四、语音 Fonetika. Ma'no urg'usi.....

五、汉字 Iyerogliflar

1. Iyerogliflar tahlili.....

六、练习 Mashqlar.....

七、阅读课文 Mutolaa uchun matn 我跟爸爸、妈妈去北京了.....

八、语言知识 Til haqida ma'lumot. Tinish belgilari (2).....

21- dars

一、课文 Matn 这个学期就要结束了.....

二、新词语 Yangi so'z va so'z birikmalari.....

三、语法 Grammatika. Ish -harakatning tugallanganligi.....

四、语音 Fonetika. Pauza.....

五、汉字 Iyerogliflar

1. Iyerogliflar tahlili.....

六、练习 Mashqlar.....

七、阅读课文 Mutolaa uchun matn 今天就要回国了.....

八、语言知识 Til haqida ma'lumot. Xitoy tilida semantik bog'lanish.....

1- Dars

一、语音 Fonetika

1. Shenmular –f,s,sh,h,m,n,l

Yagona fonetik birlikni hosil qiluvchi bir yoki bir nechta tovushlardan iborat eng kichik nutq birligi bo‘g‘in deb ataladi. Xitoy tilida bir bo‘g‘in ikki qismga bo‘linadi. Bo‘g‘in boshidagi undosh tovush shenmu, undan keyingi bo‘lagi esa yunmu deb ataladi. Hozirgi zamon xitoy adabiy tilida (Putunhua)da 21ta shenmu mavjud.

f[f] lab-tish tovushi, sirg‘aluvchi jarangsiz tovush. Bu tovushni talaffuz qilganda, yuqorigi tishlar pastki labga yaqinlashadi. Havo oqimi tish bilan lab orasidan sirg‘alib chiqadi. Tovush pardasi titramaydi.

s[s] til uchi oldi, sirg‘aluvchi, jarangsiz tovush. Bu tovushni talaffuz qilganda til uchi tepa tishning orqasiga yaqinlashadi, u yerda tor tirqish hosil qilib, havo oqimi shu yerdan sirg‘alib chiqadi.

sh[ʃ] til o‘rta, sirg‘aluvchi, jarangsiz tovush. Bu tovushni talaffuz qilganda til uchi qayrilib qattiq tanglayga yaqinlashadi. Havo oqimi til bilan qattiq tanglay orasidan sirg‘alib chiqadi. Tovush pardasi titramaydi.

h[x] til orqa, sirg‘aluvchi, jarangsiz tovush. Bu tovushni talaffuz qilganda til orqasi ko‘tarilib yumshoq tanglayga yaqinlashadi. Havo oqimi til orqasi bilan yumshoq tanglay hosil qilgan bo‘shliqdan sirg‘alib chiqadi. Tovush pardasi titramaydi.

m[m] qo‘sh lab tovushi, jarangdor burun tovushi. Bu tovushni talaffuz qilganda havo oqimi burun bo‘shlig‘idan chiqadi, tovush pardasi titraydi.

n[n] til uchi jarangdor burun tovushi. Bu tovushni talaffuz qilganda og‘iz yarim holda ochiladi, til uchi tepa tishning milkiga taqaladi, havo oqimi burun bo‘shlig‘idan chiqadi, tovush pardasi titraydi.

l[l] til uchi tovushi. Bu tovushni talaffuz qilganda og‘iz yarim holda ochiladi, til uchi tepa tishning milkiga taqalib, havo oqimi tilning ikki yon tomonidan chiqadi. Tovush pardasi titraydi.

2. Yunmular – a,u.

Shenmudan keyingi bo‘lak yunmu deb ataladi. Putunhuada 39ta yunmu mavjud.

a[a] unli tovush. Bu tovushni talaffuz qilganda og‘iz katta ochilib, til o‘rni pastga tushadi. Tovush pardasi titraydi.

u[u] unli tovush. Bu tovush talaffuz qilinganda og‘iz kichik ochilib, til o‘rni yuqoriga ko‘tarilib orqaga tortiladi. Havo oqimi erkin chiqadi, tovush pardasi titraydi.

3. Ohang.

Xitoy tili ohangli tillar guruhiga kiradi. Xitoy adabiy tilida to‘rtta asosiy ohang mavjud:

“ˊ” birinchi ohang, “ˋ” ikkinchi ohang, “ˇ” uchinchi ohang, “ˋˊ” to‘rtinchi ohang.

Quyida bu ohanglarning farqlari ko‘rsatilgan.

“ˊ” birinchi ohang. Yuqori tekis ohang.

“ˋ” ikkinchi ohang. Yuqoriga ko‘tariluvchi ohang.

“ˇ” uchinchi ohang. Pastlab yana yuqoriga ko‘tariluvchi ohang.

“ˋˊ” to‘rtinchi ohang. Yuqoridan pastga tushuvchi ohang.

Ohang belgisi unli tovush ustiga qo‘yiladi. Ohang so‘z ma‘nosini farqlashda muhim rol o‘ynaydi. Masalan: “mā”(妈 ona), “má”(麻 kanop), “mǎ”(马 ot), “mà”(骂 so‘kinish). Misollardan ko‘rinib turibdiki, shenmu va yunmular bir xil bo‘lsa ham, lekin ohang o‘zgarishi so‘z ma‘nosini ham o‘zgartirib yuboradi.

二、练习 Mashqlar

1. Quyidagi shenmu va yunmularni to‘g‘ri talaffuz qiling.

f s sh h m n l a u

2. O‘qing va taqqoslang.

s sh f h m n h l
s f n h l f sh h

3. Quyidagi shenmu va yunmularni o‘qing.

	a	u
F	fa	fu
S	sa	su
Sh	sha	shu
H	ha	hu
M	ma	mu
N	na	nu
L	la	lu

4. Quyidagi tovushlarni taqqoslang.

hā-lā shā-sā nā-hā sū-shā
fā-lā fū-lū shū-shā sū-hū
mā-lā shū-sū fā-sā nū-hū
shā-lū fū-mā lā-nā lū-fā
sū-sā fā-sū hū-hā nū-mū
fā-shā shā-mā lā-shū hū-lū

5. Tinglang, eshitgan tovushlaringizni belgilang.

- (1) shā sā mū nū fā hā
(2) hū lū sū shū mū hā
(3) sū hū nū lū sā fā
(4) shū mū hā lā shā fā

6. Ohanglarni to‘g‘ri talaffuz qiling.

fā fá fǎ fà fū fú fǔ fù
shā shá shǎ shà shū shú shǔ shù
mā má mǎ mà mū mú mǔ mù
nā ná nǎ nà hū hú hǔ hù

7. Ohanglarni farqlang.

fā fá	fā fǎ	fā fà
fū fú	fū fǔ	fū fù
shā shá	shā shǎ	shā shà
Shū shú	shū shǔ	shū shù
mā má	mā mǎ	mā mà
nā ná	nā nǎ	nā nà
hū hú	hū hǔ	hū hù

lū lú	sā sǎ	sū sù
lā là	lú lù	mǔ mù

8. Tinglab, bo‘sh kataklarni to‘ldiring.

_____ ā _____ ā _____ ū _____ ū _____ ā _____ ā
 _____ ā _____ ā _____ ā _____ ū _____ ū _____ ū
 _____ ū _____ ū _____ l _____ m _____ s _____ f _____ .

9. Tinglab, eshitgan tovushlaringizni yozing.

- (1) _____ .
 (2) _____ .
 (3) _____ .

三、语言知识 Til haqida ma’lumot

Xitoy tilining fonetik xususiyatlari

Xitoy tili-Xitoy aholisining 95% dan ortiq kishilari foydalanadigan tildir. Bu mamlakat katta hududda joylashgan bo‘lib, qadim tarixga ega. Shuning uchun xitoyliklarda umummilliy til bilan birga turli shevalar ham mavjud.Ular bir-biridan fonetik, leksik va grammatik jihatlardan farq qiladi.

Xitoy tili (hozirgi zamon adabiy tili-Putunhua) shimoliy lahja va pekin shevasining fonetikasi asosida shakllangan bo‘lsa, grammatikasi “baihuawen” zamonaviy adabiyot tili grammatik xususiyatlariga asoslangan. Putunhuaning fonetik xususiyatlari quyidagilardan iborat:

- (1) Bo‘g‘in boshi va ohirida ikki yoki uchta undosh tovushning birikishi kuzatilmaydi. Bo‘g‘in tuzilishi aniq tartibga ega;
- (2) Bo‘g‘in tuzilishida unli tovushlar muhim ahamiyatga ega. Xitoy tilida bo‘g‘in undosh tovushlarsiz yasalishi mumkin, lekin unli tovushlarsiz bo‘g‘in hosil qilib bo‘lmaydi. Bo‘g‘inlar bir yoki undan ortiq tovushlardan tuzilganligi bois xitoy tili ohangli til hisoblanadi.
- (3) Ohang mavjudligi. Har bir bo‘g‘in ohangga ega. Ohanglar nafaqat ma’no farqlash xususiyatiga ega, balki ular nutqqa ohangdorlikni baxsh etadi.

2- Dars

一、语音 Fonetika

1. Shenmular: b d g p t k c ch

b[p]qo‘sh lab tovush—nafassiz, portlovchi, jarangsiz tovush. Talaffuz qilinganda lablar yumilib, havo oqimi portlab chiqadi, tovush pardasi titramaydi.

d[t] til uchi tovushi—nafassiz, portlovchi, jarangsiz tovush. Talaffuz qilinganda, til uchi tepa tishning milkiga taqaladi. Og‘iz bo‘shlig‘iga havo to‘planadi. Til uchi pastlab havo oqimi portlab chiqadi. Tovush pardasi titramaydi.

g[k] til orqa, nafassiz, portlovchi, jarangsiz tovush. Talaffuz qilinganda til orqasi yumshoq tanglayga taqaladi. Havo oqimi portlab chiqadi. Tovush pardasi titramaydi.

p[p‘] qo‘sh lab tovushi—nafasli, portlovchi, jarangsiz tovush. Tovushning talaffuz qilinishi “b” bilan o‘xshash, biroq havo kuchli portlab chiqadi.

t[t‘] til uchi tovushi—nafasli, portlovchi, jarangsiz tovush. Talaffuz qilinishi “d” bilan o‘xshash. Havo oqimi portlab chiqadi.

k[k‘] til orqa tovushi—nafasli, portlovchi, jarangsiz tovush. Talaffuz qilinishi “g” bilan o‘xshash. Havo oqimi og‘iz bo‘shlig‘idan kuchli portlab chiqadi.

c [ts‘] til uchi tovushi—nafasli, jarangsiz tovush. Talaffuz qilinganda til uchi tepa tishlar milkiga engil tegib, havo oqimi tor tirqishdan sirg‘alib chiqadi. Tovush pardasi titramaydi.

ch[tʂ‘] til o‘rta, nafasli, jarangsiz tovush, talaffuz qilinganda tilning o‘rtasi yuqoriga ko‘tarilib, til uchi qayrilib, qattiq tanglayga tegadi. Havo oqimi qattiq tanglay o‘rasidan sirg‘alib chiqadi. Tovush pardasi titramaydi.

2. Yunmular - o e ai ei ao ou

o[o] unli tovush. Talaffuz qilinganda og‘iz o‘rtacha ochilib, til yarim (holda) yuqoriga ko‘tariladi va orqaga tortiladi, lablashadi.

e[ɤ] unli tovush. Talaffuz qilinganda til uchi pastga egiladi, “o”ga o‘xshab talaffuz qilinadi, lekin lablashmaydi.

ai,ei,ao,ou-qo‘shma yunmular bo‘lib, talaffuzda oldingi unli tovush ikkinchisiga sirg‘alib o‘tadi. Oldingi unli tovush jarangdor bo‘lib chiqadi, keyingi unli tovush esa engil aytiladi.

ai [ai]-bu erda “a” tovushi, alohida olingan “a”dan jarangliroq talaffuz qilinadi.

ei[ei]-oldingi “E”ga o‘xshab talaffuz qilinadi.

ao[au]-“a”ni talaffuz qilganda til orqaga tortiladi, “o”ni talaffuz qilganda til yuqoriga ko‘tarilib, “o” bilan “u” o‘rtasidagi holatni egallaydi.

ou[ou]-“o”va “u”ni talaffuz qilganda lablar nisbatan juftlashib, bo‘shashadi.

3. Bo‘g‘in

<p style="text-align: center;"><u>ohang</u> shenmu +yunmu</p>

Putunhuada 400dan ortiq bo‘g‘in mavjud bo‘lib ularning aksariyat qismi shenmu bilan boshlanadi. Masalan: “shoudu”(poytaxt), lekin yunmu yani unli tovush bilan boshlanadigan bo‘g‘inlar ham uchraydi. Masalan: “é”(g‘oz).

二、练习 Mashqlar

1. Quyidagi yunmu va shenmularni o‘qing.

p k c t ch b d g
o e ai ei ao ou

2. Shenmu va yunmularni o‘qib taqqoslang.

b—p d—t g—k c—ch
o—ou ai—ao e—ei ou—u

3. Quyidagi shenmu va yunmularni o‘qing.

	o	e	ai	ei	ao	ou
b	bo		bai	bei	bao	
d		de	dai	dei	dao	dou
g		ge	gai	gei	gao	gou
p	po		pai	pei	pao	pou
t		te	tai		tao	tou
k		ke	kai	kei	kao	kou
c		ce	cai		cao	cou
ch		che	chai		chao	chou

4. Bo‘g‘inning tovush tarkibini taqqoslang.

pā—bā bēi—fēi kǎo—gāo cāi—sāi
shē—shēi bō—bāo kū—gū chū—chōu
tē—dēi tōu—dōu gǎ—gē hē—lē
fōu—shōu dā—cā hēi—nēi māi—māo
mōu—lōu hāo—lāi bēi—pēi hāi—lāi

5. Tinglang, tushirib qoldirilgan shenmu va yunmularni yozing.

_____ ō _____ ē _____ ā _____ āo _____ āi _____ ēi _____ āo
_____ ō _____ ē _____ ā _____ āo _____ āi _____ ēi _____ āo
t _____ k _____ b _____ c _____ h _____ l _____ g _____
d _____ f _____ g _____ ch _____ m _____ n _____ d _____

6. Ohanglarni to‘g‘ri talaffuz qiling.

bā bá bǎ bà kē ké kě kè
pēi péi pěi piè gāo gáo gǎo gào
tōu tóu tǒu tòu chāi chái chǎi chài
lū lú lǔ lù cāo cáo cǎo cào
chē ché chě chè mō mó mǒ mò

7. Ohanglarni farqlang.

(1) bāo báo bāo bǎo bāo bào
pāo páo pāo pǎo pāo pào
bāi bái bāi bǎi bāi bài
cāi cǎi cāi cǎi cāi cài

fēi fēi	fēi fěi	fēi fèi	
(2) dē dé	dē dè	hē hé	hē hè
gē gé	gē gè	bēi běi	bēi bèi
gū gǔ	gū gù		
(3) chāo chōu	dāo dōu	cháo chóu	táo tóu
kǎo gǒu	shǎo kǒu	fèi mèi	lèi nèi
(4) hēi shéi	gěi lèi	dāi pái	gǎi tài

8. Tinglab to‘g‘ri variantni belgilang.

(1) pà bà	fú hù	kǎi hǎi
(2) sè shè	sè cè	dāo tāo
(3) gòu kòu	chāi cāi	gāo gōu
(4) bāi bēi	dài dào	gě gěi
(5) bō bū	mó móu	fā fá
(6) sù sù	shá shǎ	hǔ hù
(7) mǎi mài	cái cài	

9. Ohang belgilarini qo‘ying.

- (1) mu ge bei wai tao ke
- (2) dao gou shu du che hou
- (3) tai pei mou she lao fei
- (4) chao shei ku na hei bu
- (5) fei pao chu ai la kao

三、语言知识 Til haqida ma‘lumotlar

Yengil ohang

Yengil ohang- beshinchi ohang hisoblanmaydi, balki xitoy tili fonetikasidagi o‘ziga xos hodisadir. Ayrim holatlarda bo‘g‘in hech qanday ohang olmay qisqa va engil talaffuz qilinadi. Bunda bo‘g‘in ustiga ohang belgisi qo‘yilmaydi, masalan: 妈妈 māma(ona), 头发 tóufa(soch), 好吧 hǎoba(yaxshi). Oldingi bo‘g‘in ohangiga ko‘ra yengil ohang yo kuchayadi yo pasayadi. Odatda uchinchi ohangdan keyin yengil ohang yuqori darajada qoladi, birinchi va ikkinchi ohangdan keyin esa pasayadi, to‘rtinchi ohangdan keyin eng quyidagi darajaga tushadi.

Ayrim yengil ohanglar ma‘no farqlash xususiyatiga ega, masalan: dōngxī(东西-sharq va g‘arb), dōngxī(东西-narsa), dàyì(大意- asosiy mazmun-mohiyat), dàyì(大意- e‘tibordan chetda qoldirmoq). Ayrim ohanglar so‘z turkumlarini ajratadi, masalan: dì dào(地道-yer osti yo‘li), dì dào(地道-haqiqiy).

Mashg‘ulot davomida foydalaniladigan iboralar:

把书打开。

Bǎ shū dǎ kāi.

Darslingizni oching.

3- Dars

一、语音 Fonetika

Yunmular

an en in ang eng ing ong

an, en, in, ang, eng, ing, ong—Unli tovushlardan keyin “n”, “ng” burun tovushlari kelib, burun yunmusini hosil qiladi. Bu tovushlarning o‘ziga xos jihati shundaki, ularni talaffuz qilganda havo oqimi dimoqdan chiqadi.

an[an], en[ən], in[in]—Avval unli tovush talaffuz qilinadi, keyin yumshoq tanglay pastga tushirilib, burun tovushi kuchayadi. Til uchi yuqori tishlarga taqalib, “n” tovushi talaffuz qilinadi. ang[aŋ], eng[eŋ], ing[iŋ], ong[uŋ] — Bu tovushlarni talaffuz qilganda, avval unli tovush talaffuz qilinib, keyin yumshoq tanglay pastga tushiriladi. Tilning orqa qismi yumshoq tanglayga taqalib, “ng” tovushi talaffuz qilinadi.

二、练习 Mashqlar

1. Quyidagi yunmularni o‘qing.

an en in ang eng ing ong

2. Shenmu va yunmularni o‘qing.

	an	en	in	ang	eng	ing	ong
b	ban	ben	bin	bang	beng	bing	
p	pan	pen	pin	pang	peng	ping	
f	fan	fen		fang	feng		
t	tan			tang	teng	ting	tong
n	nan	nen	nin	nang	neng	ning	nong
l	lan		lin	lang	leng	ling	long
h	han	hen		hang	heng		hong
s	san	sen		sang	seng		song
g	gan	gen		gang	geng		gong
k	kan	ken		kang	keng		kong
ch	chan	chen		chang	cheng		chong

3. Tovushlarni taqqoslang.

fēn—fēng	lín—líng	dān—dāng	tán—táng
shēn—shēng	chǎn—chǎng	fàn—fàng	bīn—bīng
sēn—shēn	cān—cāng	chōng—cōng	mín—míng
gān—gēn	cháng—chéng	pín—píng	lǐn—lǐng
fēn—fēng	shēn—shēng	mén—méng	chén—chéng
hǎn—hěn	gān—gēn	dǎng—děng	cāng—chéng
gǎn—tǎng	néng—nóng	lǐng—lěng	nèi—nèn

4. Ohang belgilarini qo‘ying.

(1) mu ge bei wai cao chang

(2) shang bao	geng gao	chu fang
(3) hai nan	chang pao	ka che
(4) ken ding	chong feng	ting ke
(5) hou che	ling kong	bing ling
(6) dai gou	leng shan	ke shang
(7) dou fu	ming bai	po po
(8) lei le	fu shang	shu shu

5. O‘qing.

búdàn	gànbù	hòulái	kànfǎ
cǎisè	ménkǒu	máobìng	nándào
fàngdà	gōnggòng	píngděng	kěndìng

6. Yengil ohangga diqqat qilib o‘qing.

(1) māma	shūshu	tāmen	gēntou
(2) bóbo	lǎiba	míngbai	chúle
(3) fūshang	nǎinai	hǎoma	dǎting
(4) lèile	dòufu	mùtou	sònglai

7. Ohang o‘zgarishiga diqqat qilib o‘qing.

(1) mǐtāng	hěngāo	běnbān	chǎoshēng
(2) chǎnfáng	kǎochá	hěnnán	běnlái
(3) lǎobǎn	lǐngdǎo	gǔpǔ	bǎomǔ
(4) gǔdǎi	shǒushù	gǔdòng	gǒnggù
(5) bǎobèi	nǎinai	hǎoma	pǎole

8. Tinglab to‘g‘ri variantni belgilang.

(1) tān tāng	chǎng chǎn	gēn gān	děng dǒng
(2) sēn sēng	chéng chóng	bìn bìng	lěng líng
(3) háng káng	fèn fèng	lán láng	hóng gòng
(4) shōu shū	píng pín	dòng tòng	lín nín
(5) hǒu hǒng	chán cán	mán nán	kēng kōng

9. Tinglab yunmularni yozing, ohang belgilarini qo‘ying.

g _____ k _____ k _____ sh _____ h _____ k
h _____ h _____ g _____ g _____ g _____ g
k _____ k _____ sh _____ f _____ l _____ c
b _____ l

10. Eshitgan shenmularingizni yozing.

_____ áng _____ éng _____ án _____ án
_____ ǎn _____ áng _____ ǐ _____ éng
_____ āng _____ ù _____ āo _____ ǎng
_____ ēn _____ ù _____ ài _____ u
_____ ǎi _____ ān _____ ōng _____ àn

11. Bo‘g‘inlab o‘qing.

Nín de gēge(akangiz), tā de mèimei(uning singlisi) , tāmen de shūbāo (ularning sumkasi) , tā de lǎobān (uning xo‘jayini) , tā mèimei de chē (singlisining mashinasi),

Nín hǎo ! (Salom!) Tā hěn máng. (U juda band.) Tā hǎo ma? (U yaxshimi?) Bàba hē tāng. (Otam sho‘rva ichayapti.) Māma kàn shū. (Onam kitob o‘qiyapti.)

三、语言知识 Til haqida ma’lumotlar

Ohang o‘zgarishi (1)

Bir bo‘g‘inli so‘zlar yoki ko‘p bo‘g‘inli so‘zlarning ohirgi bo‘g‘iniga qo‘yilgan uchinchi ohang o‘zgarmaydi, masalan: “hǎo”(yaxshi), “féiměi de mùcǎo”(yaylovdagi barra o‘tlar), qolgan holatlarda, masalan, birinchi, ikkinchi, uchinchi, to‘rtinchi va yengil ohangdan oldin o‘zgarib, yarim uchinchi ohang sifatida talaffuz qilinadi. Yozuvda uchinchi ohang belgisi qo‘yiladi, masalan : Běijīng, yǔyán , gǔlǐ , jiějie .

Ikkita uchinchi ohang birga kelganida, birinchi bo‘g‘indagi uchinchi ohang ikkinchi ohangga o‘zgaradi, masalan: shuǐguǒ , liǎojiě , yǎnjiǎng .

Mashg‘ulot davomida foydalaniladigan iboralar:

看黑板。

Kàn hēibǎn. (Yozuv taxtasi (doska)ga qarang.)

读声母。

Dú shēngmǔ. (Shenmularni o‘qing.)

4- Dars

一、语音 Fonetika

1. Shenmular

j	q	x	z	zh	r
---	---	---	---	----	---

j—til usti, nafassiz, portlovchi-sirg‘aluvchi jarangsiz tovush. Bu tovushni talaffuz qilganda til ustining oldingi qismi qattiq tanglayga, til uchi pastki tish milkiga tegadi, havo oqimi tilning oldingi qismi bilan qattiq tanglayning orasidan portlab – sirg‘alib chiqadi, tovush pardasi titramaydi.

q — til usti, nafasli, portlovchi- sirg‘aluvchi, jarangsiz tovush. “j”ga o‘xshab talaffuz qilinadi, biroq havo kuchli chiqadi.

x —til usti, sirg‘aluvchi, jarangsiz tovush . Bu tovushni talaffuz qilganda, til ustining oldingi qismi qattiq tanglayga yaqinlashib til uchi pastki tishlarga tegadi , tor tirqish hosil qilib, havo oqimi shu tirqishdan sirg‘alib chiqadi. Tovush pardasi titramaydi.

z—til uchi oldi ,nafassiz, portlovchi- sirg‘aluvchi, jarangsiz tovush. “c” ga o‘xshab talaffuz qilinadi, biroq “c” nafasli, “z” esa nafassiz tovush hisoblanadi.

zh—til usti orqa, nafassiz, portlovchi-sirg‘aluvchi, jarangsiz tovush. Talaffuz qilinganda, “ch” ga o‘xshab ketadi, faqat “ch” nafasli, “zh” esa nafassiz tovush hisoblanadi.

r— til uchi orqa, jarangli tovush, “sh”ga o‘xshab talaffuz qilinadi, lekin havo oqimi kuchsiz sirg‘alib chiqadi. Tovush pardasi titraydi.

2 . Yunmular

i	-i	ia	ie	iao	iou(-iu)	ian	iang	iong
---	----	----	----	-----	----------	-----	------	------

i – unli tovush. Talaffuz qilinganda til qattiq tanglayga ko‘tariladi, til uchi pastki tishlarga tegadi, lablashmaydi.

-i – unli tovush (o‘ziga xos yunmu). Faqat “z”, “c”, “s” tovushlaridan keyin keladi. Talaffuz qilinganda bu tovush “z”, “c”, “s” tovushlarining sirg‘alishini kuchaytirib jarangdor tovush hosil qiladi. “i”[i] tovushi “z”, “c”, “s” lardan keyin ishlatilmasligi sababli -i ham “i” belgisi bilan ifodalaniladi. Bu ikki tovushni chalkashtirmaslikka ahamiyat berish kerak.

-i – unli tovush (o‘ziga xos yunmu). Faqat “zh”, “ch”, “sh”, “r” tovushlaridan keyin kelib ularni jarangdor tovushlarga aylantiradi. Boshqa tovushlar bilan birikmaydi, yakka o‘zi ishlatilmaydi. “i”[i] tovushi “zh”, “ch”, “sh”, “r” lardan keyin ishlatilmaganligi sababli -“i” ham “i” belgisi bilan ifodalaniladi. Bu tovushni ham “i” bilan adashtirib qo‘ymaslik kerak.

ia [iA], ie[iε]-jarangdor qo‘sh yunmular. Bu tovushlarni talaffuz qilganda birinchi unli tovush qisqa va yengil aytiladi. Talaffuz qilish o‘rni mana shu tovushdan boshlanib, ikkinchi unli tovush jarangli va aniq aytiladi.

ie– bu bo‘g‘inda “e” oddiy yunmu hisoblanadi. Talaffuz qilinganda og‘iz kichik ochiladi, til unchalik baland ko‘tarilmaydi. Lablar yozilib, til uchi pastki tishlarga yaqinlashadi.

iao [iau], iou[iou]-qo‘shma yunmular. Birinchi unli yunmu tovush yengil, qisqa va kuchsiz aytiladi, ikkinchi tovush cho‘ziq va tez, uchinchi tovush esa reduksiya bilan talaffuz qilinadi.

ian [iæn], iang[iaŋ], iong[iyŋ] –burun yunmulari. Bosh element qisqa va kuchsiz aytiladi. Keyin [ɛŋ], [aŋ], [uŋ] tovushlari talaffuz qilinadi.

3. Transkripsiya qoidalari. (1)

1. “y” ning ishlatishi.

“i” tovushi bo‘g‘in boshida “y” bilan ifodalanadi .

“ia”, “ie”, “iao”, “iou”, “ian”, “iang”, “iong” yunmulari bo‘g‘in hosil qolganda “i” tovushi “y” bilan b ifodalanadi. Masalan: ia-ya, ie-ye, iou-you, ian-yan, iang-yang, iong-yong.

Agar “i”, “in”, “ing” yunmulari bo‘g‘in hosil qilsa, “i” tovushidan oldin “y” qo‘yiladi. Masalan: i-yi, in-yin, ing-ying.

2. Ohang belgisini qo‘yish.

Ohang belgisi bo‘g‘in hosil qiluvchi unli tovush ustiga qo‘yiladi. Masalan: “bù”, “gāo”, “gǒu”, “tiě”, “miào”, “fāng”.

Unli tovush “i” ning ustiga ohang belgisi qo‘yilmoqchi bo‘linsa, “i” ning ustidagi nuqta qo‘yilmaydi. Masalan: “yī”, “xīn”, “jīng”.

3. “o” ning qisqarishi.

Agar yunmudan oldin shenmu kelsa, “iou”yunmusidagi “o” tushib qoladi va “iu” shaklida yoziladi. Bunda ohang belgisi “u” tovushining ustiga qo‘yiladi.

Masalan: j-iōu—jiū, q-ióu—qiú, x-iōu—xiū.

二、练习 Mashqlar

1. Quyidagi shenmularni o‘qing.

j q x z zh r

2. Quyidagi yunmularni o‘qing.

I ia ie iao iou ian iang iong

3. Shenmu va yunmularni o‘qing.

	i	-i	ia	ie	iao	iou	ian	iang	iong
J	ji		jia	jie	jiao	jiu	jian	jiang	jiong
q	qi		qia	qie	qiao	qiu	qian	qiang	qiong
X	xi		xia	xie	xiao	xiu	xian	xiang	xiong
Z		zi							
zh		zhi							
R		ri							

4. Tovushlarni taqqoslang.

biǎo—piǎo miàn—nián zhì—rì yī—nǐ
liáng—jiàng bié—liè xiōng—qióng jiā—xià
zǎo—ròu jiào—xiù zàng—réng jiē—miè
jiàn—qiàn zhǎo—rǎo jì—xì xiè—qiè

5. Tinglab yunmularni yozing, ohang belgilarini qo‘ying.

zh _____ r _____ sh _____ zh _____ zh _____ ch _____ p _____ p
j _____ q _____ j _____ x _____ y _____ x _____ p _____ l
n _____ m _____ z _____ s _____ x _____ j _____ x _____ l
k _____ q _____ y _____ y _____ y _____ x

6. Bo‘g‘inlarni o‘qing.

míngzi yìsi hànzì cǎigòu sēnlín yǐnmán
sǎngzi zìcóng cānjia xiǎoxīn bùxiǔ zhàoyìng

qítā qiānwàn jīnglǐ dōngxī xiàndài yǐngxiǎng
yǎnmái zìjǐ zìzhì

7. Ohang belgilarini qo‘ying .

(1) jinlai	qiuchang	zuanyan	meili
(2) minzhu	niunai	pingbi	xiexie
(3) zhuxi	lǚyóu	tianqiao	xianggang
(4) kaishi	fashao	caochang	yingxiong
(5) zhenzheng	xiezhu	shouzhang	jichang

8. Tinglab eshitgan tovushingizni belgilang.

(1) yān yāng	yán yáng	jiān jiāng
(2) niàn niàng	liáng liǎng	lián liáng
(3) zǐ cǐ	zǎo cǎo	xiǎng xiàng
(4) zhì rì	jī qī	qiē xiē
(5) jiǎng xiǎng	zhè rè	jiǔ qiū

9. Tinglang, tushirib qoldirilgan shenmularni yozing.

(1) _____ iū _____	ióng _____	iān _____	iáng _____	ǎ _____
(2) _____ iā _____	ǎo _____	áng _____	ōng _____	iě _____
(3) _____ èi _____	ǐ _____	èn _____	án _____	iū _____
(4) _____ ēng _____	ì _____	iǎo _____	ào _____	ū _____
(5) _____ iàn _____	én _____	iāng _____	iào _____	iān _____

10. Bo‘g‘inlarni o‘qing.

Nínhǎo! (Salom!) Nǐ hǎo ma? (Yahshimisan?) Hěn hǎo, xièxie. (Yahshi, rahmat)
Tā yě hěn hǎo. (U ham yahshi). Tāmen xiě hànzì. (Ular iyeroglif yozishayapti.)
Nǐ jiào shénme míngzi? (Sening isming nima?) Lǎoshī, zài jiàn. (Ustoz, xayr.) Xiǎo Lǐ zài
jiàoshì ma?(Siyao Li sinfdami?)

11. Transkripsiya asosida bo‘g‘inlarni o‘qing.

fángzi	wūzi	bēnzi	bèizi	bēizi	màozi	sháozi	yǐzi
fēiji	qiáo	xiǎo	dà	xiào	kū	xiě	hànzì
bǐ	bízi	yǎnjing	zhǐ	yéye	nǎinai	jiějie	dìdi

Mashg‘ulot davomida foydalaniladigan iboralar:

现在上课。

Xiànzài shàng kè.(Hozir dars boshlaymiz.)

请把书翻到第一页。

Qǐng bǎ shū fān dào dìyī yè. (Darslikning birinchi sahifasini oching.)

请注意声调。

Qǐng zhùyì shēngdiào. (Ohangga e‘tibor bering.)

现在休息。

Xiànzài xiūxi. (Hozir dam olamiz.)

5-Dars

一、语音 Fonetika

1. Yunmular

ua uo uai uei(ui) uan
uen(uen) uang ueng

ua[uA], uo[uo] — Og‘iz orqa qo‘sh yunmular.

uai[uai], uei[uei] — Jarangdor og‘iz o‘rta qo‘sh yunmular.

uan[uan], uen[uən], uang[uaŋ], ueng[uəŋ] — Burun yunmulari, bulardan “ueng” yunmusi shenmular bilan birikmay, o‘zi mustaqil ravishda bo‘g‘in hosil qiladi.

2. Transkripsiya qoidalari. (2)

(1) “w”ning ishlatilishi.

Agar “u” bilan boshlangan yunmu mustaqil bo‘g‘in bo‘lib kelsa, oldiga “w” qo‘shib yoziladi. Agar “ua”, “uo”, “uei”, “uan”, “uen”, “uang”, “ueng” yunmulari mustaqil bo‘g‘in bo‘lib kelsa ham, “u” yunmusini o‘rniga “w” tovushi yozishlari kerak, masalan:

ua→wa uo→wo uai→wai uei→wei uan→wan uen→wen uang→wang ueng→weng

Agar “u” mustaqil bo‘g‘in hosil qilsa, oldiga “w” qo‘shib yoziladi, masalan: “wu”.

(2) Tovush tushish hodisasi

“uei” yunmusi shenmular bilan birikkanida, “e” tushib qoladi. Ohang belgisi “i” ning ustiga qo‘yiladi, masalan:

g-uèi→guì zh-uēi→zhū h-uèi→hùi

“uen” yunmusi ham shenmular bilan birikkanida, “e” tushib qoladi, masalan:

ch-uēn→chūn l-uèn→lùn t-uēn→tūn

二、练习 Mashqlar

1. Quyidagi yunmularni o‘qing.

ua uo uai uei uan uen uang ueng

2. Shenmu va yunmularni o‘qing.

	ua	uo	uai	uei	uan	uen	uang	ueng
g	gua	guo	guai	gui	guan	gun	guang	
k	kua	kuo	kuai	kui	kuan	kun	kuang	
h	hua	huo	huai	hui	huan	hun	huang	
zh	zhua	zhuo	zhuai	zhui	zhuan	zhun	zhuang	
ch	chua	chuo	chuai	chui	chuan	chun	chuang	
sh	shua	shuo	shuai	shui	shuan	shun	shuang	

3. Talaffuzni taqqoslang.

duō—guó	guān—guang	cuī—suì	wāng—wēng
chūn—sūn	kuài—chuài	suǒ—luò	shuāng—zhuāng
zuò—cuò	zhuī—chuī	suō—chuō	chuān—chuāng
shuā—shuāi	wéi—wài	gǔn—guǎn	dūn—tūn

4. Tinglab, to‘g‘ri variantni belgilang.

(1) guàn guàng	huá huái	lùn lùn
(2) guàng kuàng	luǒ duō	zhuān zhuāng
(3) zhūn chūn	shuō shǎo	guǐ gěi
(4) jiào zhào	chuó cháo	guō guā

5. Ohang belgilarini qo‘ying.

(1) chuzhong	ruanruo	shengri	qianxian
(2) chuandang	pjiu	zicong	caice
(3) xihuan	xiwang	guanxi	qiusai
(4) yanjing	youyi	jiehun	feicui
(5) shuaidao	chuanqi	dianying	jiankang

6. Yengil ohangga e’tibor berib o‘qing.

māma	tāmen	gēge	yéye	lái ba	wǒmen	nǎinai
bàba	dìdi	mèimei	Kàn ma?	Hǎo ma?	Tī ba?	

7. Tinglab, tushurilib qoldirilgan yunmlarni yozing, ohang belgilarini ko‘rsating.

l _____ c _____	h _____ h _____	zh _____ ch _____	g _____ h _____
zh _____ k _____	sh _____ h _____	g _____ g _____	x _____ ch _____
g _____ ch _____	h _____ zh _____	ch _____ zh _____	k _____ k _____

8. O‘qing.

zuótiān	wǒmen	wàiyǔ	wěidà		
jīhuì	huáiniàn	huāduǒ	huānyíng		
wánchéng	wēndù	chúnjié	sǐwáng	huángsè	fùwēng

三、语言知识 Til haqida ma’lumotlar

“Y” va “w” tovushlarining xususiyatlari

“y” va “w” tovushlari bo‘g‘in ajratish vazifasini bajaradi. Masalan, “dei” bo‘g‘iniga “y” ni qo‘shib ishlatilmasa, u bir bo‘g‘in sifatida qabul qilinadi. “y” ning qo‘yilishi bilan bo‘g‘inlar o‘rtasidagi farqni aniq ajratish mumkin. Bundan tashqari, “y” va “w” lar yarim unli tovushlarni ifodalash uchun ham ishlatiladi. [i], [u], [y] unli tovushlari(高元音) talaffuz qilinganda, til nisbatan yuqoriga ko‘tariladi va sirg‘alish yuz beradi, ana shu tarzda yarim unli tovushlar, ya’ni [j], [w], [q] lar hosil bo‘ladi. Xitoy tilidagi “i”, “u”, “ü” tovushlari yoki ushbu tovushlar bilan boshlanadigan bo‘g‘inlar sirg‘alish asosida talaffuz qilinganligi sababli ulardan oldin “y” va “w” tovushlari qo‘shib yoziladi. Bu bilan talaffuz yanada aniq bo‘ladi.

6-Dars

一、语音 Fonetika

1. Yunmular

ü	üe	üan	ün	er
---	----	-----	----	----

ü[y] Til usti, lablashgan tovush. “i” tovushiga o‘xshash tarzda talaffuz qilinadi, lekin lablashadi.

üe[ye] Qo‘sh yunmu. Avval oldingi “ü” tovushni, keyin “e” [ε] tovushi yengil talaffuz qilinadi, bunda “e” tovushi “ü” tovushiga nisbatan cho‘ziqroq va aniqroq talaffuz qilinadi.

üan[yan], ün[yn] Burun yunmulari.

er Xitoy tilidagi o‘ziga xos bo‘g‘in. Talaffuz qilinganda og‘iz yarim holda ochiladi, til uchi ozgina pastlab, qattiq tanglayga yaqinlashadi, lablashmaydi. E’tibor bering: “r” bu erda yunmu emas, u faqat tilning o‘ziga xos joylashishini ko‘rsatadi. “er” ikkita harf bilan ifodalansada, lekin sodda yunmu hisoblanadi.

2. Transkripsiya qoidalari. (3)

(1) “y” ning ishlatilishi.

Agar “ü”, “üe”, “üan”, “ün” yunmularining oldida shenmular kelmasa, u holda “ü” dan oldin “y” qo‘yiladi. Bunda “ü” yunmusi “u” shaklida, ya’ni nuqtalarsiz yoziladi, masalan:

ü→yu üe→yue üan→yuan ün→yun

(2) “ü” yunmusidagi ikki nuqtaning qisqarishi.

“ü” yunmusi “n” va “l” tovushidan tashqari “j, q, x” shenmulari bilan birikkanida, uning ustidagi ikki nuqta yozilmaydi, masalan:

j-ü→jū q-üé→qué x-üān→xuān j-ün→jùn

n-ü→nǔ n-üè→nüè l-ǔ→lǔ l-üè→lüè

(3) Tovush ajratuvchi belgi.

Agar bo‘g‘in “a”, “o”, “e” yunmulari bilan boshlansa yoki boshqa bo‘g‘inlardan keyin kelsa, ikki bo‘g‘in tovushlarining qo‘shilib ketmasligi uchun tovush ajratuvchi «’» belgisi qo‘yiladi, masalan:

kù’ài (qattiq sevish) – kuài (tez) jī’è (ochlik) – jiè (qarzga olmoq)

pí’ǎo (charm kamzul) – piào (chipta) fāng’àn (loyiha) – fāngǎn (ko‘ngil qolishi)

二、练习 Mashqlar

1. Quyidagi yunmularni o‘qing.

ü	üe	üan	ün	er
---	----	-----	----	----

2. Shenmu va yunmularni o‘qing.

	ü	üe	üan	ün	er
n	nü	nüe			
l	lü	lüe			
j	ju	jue	juan	jun	
q	qu	que	quan	qun	
x	xu	xue	xuan	xun	
y	yu	yue	yuan	yun	

3. Tovushlarni taqqoslang.

nǚ—niú	lǚ—liù	jù—jiù	juàn--jiàn
qù—qué	xué—xuàn	yú—yuè	ěr—ér
lù—lüè	qué—jué	yùn—yuán	juàn—zhuàn
qù—chù	qún—chūn	lú—xú	nǚ—nǚ

4. Tinglab to‘g‘ri variantni belgilang.

(1) yún yùn	xuān xuǎn	yú yù
(2) jué quē	qù xù	jūn qún
(3) juān xuān	jiū qiū	bù qù
(4) yuán yuàn	xuǎn quān	quē xuě

5. Ohang belgilarini qo‘ying.

(1) shoushi	xiuxi	xiangcai	xianzai
(2) kuanguang	qing jin	qiu dui	nuxu
(3) beibian	zenme	chuanzhe	zuoyou
(4) tuoyun	meiyou	xiawu	jiandan
(5) guowai	liangge	yanjiu	yijing

6. Uchinchi ohangga e‘tibor berib o‘qing.

guǎngbō	kǎoyā	huǒchē	jǐnzhāng
gǎnmáng	hǎowánr	kěnéng	lǚxíng
biǎoyǎn	dǎrǎo	fǎyǔ	jiǎnshǎo
bǐjiào	gǎijìn	gǎnmào	kǎoshì
nǎinai	nǎozi	nuǎnhuo	sǎngzi

7. Tinglang, tushirib qoldirilgan yunmularni yozib ohang belgilarini ko‘rsating.

n_____ y_____	y_____ j_____	j_____ q_____	x_____ x_____
q_____ x_____	n_____ n_____	j_____ y_____	y_____ x_____
x_____ l_____	y_____ y_____	x_____ n_____	j_____ j_____
j_____ q_____	q_____ q_____	q_____ j_____	l_____ l_____

8. Bo‘g‘inlarni o‘qing.

péngbó fāzhǎn	tīngtiānyóumìng	tūntūntūtǔ	kùkǒuliángyào
yángguāngcànlàn	fēichángxiānyàn	píngyìjìnrén	liánxìqúnzhòng
Dùzibǎole	Tùzipǎole		
Nàshìtǎnzibúshidǎnzi			

9. Bo‘g‘inlarni transkripsiya asosida o‘qing.

yú	yǔ	xuě	yuèliang	júzi						
jùzi	nǚ‘ér	érzi	huār	huàr						
sōngshù	sōngshǔ	jiàoshī	jiàoshì							
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
零	一	二	三	四	五	六	七	八	九	十
líng	yī	èr	sān	sì	wǔ	liù	qī	bā	jiǔ	shí

三、语言知识 Til haqida ma‘lumotlar

“er” lashish va “er” lashgan yunmu

“er” tovushi o‘zidan oldin kelgan yunmu bilan birikib, yagona bo‘g‘inni hosil qilishi yoki til qayrilish holati “er” lashish deb ataladi. Bunda yunmu “er” lashgan yunmu degan nomni oladi.

Transkripsiya yozilganda yunmudan keyin “r”(til qayrilishi) qoyiladi, masalan: huār(gul), wánr(o‘ynamoq), xiǎoháir (bola), tǔdóur (kartoshka).

Putunhada “er” lashish nafaqat fonetik hodisa hisoblanadi, balki so‘z ma‘nolari va so‘z turkumlarini farqlash xususiyatiga ham ega. Ko‘proq og‘zaki nutqda ishlatiladi, masalan:

(1) Ma‘no farqlaydi: xìn 信 (xat), xìnǎ 信儿 (xabar), tóu 头 (bosh), tóur 头儿 (boshliq)

(2) So‘z turkumlarini farqlaydi: huà 画 (chizmoq), huār 画儿 (rasm), liàng 亮 (yorug‘), liàngǎ 亮儿 (yorug‘lik)

(3) Kichraytirish-erkalash ohangini ifoda etadi: xiānhuār 鲜花儿 (gullar), xiǎomāor 小猫儿 (mushukcha), xiǎopíngǎ 小瓶儿 (shisha idishcha), xiǎowángǎ 小王儿 (Siyao Wan).

7-Dars

一、 课文

Wǒ shì Éluósī rén
我是俄罗斯人

Yī wàn: Nín hǎo Wǒ jiào Yī wàn. Nín guì xìng
伊万: 您好。我叫伊万。您贵姓?
WángDōng: Wǒ xìng Wáng, jiào WángDōng. Zhè shì wǒ de míngpiàn
王东: 我姓王, 叫王东。这是我的名片。
Yī wàn: Xièxie.
伊万: 谢谢。
WángDōng: Nín shì Éluósī rén ma?
王东: 您是俄罗斯人吗?
Yī wàn: Shì, wǒ shì Éluósī rén. Wǒ shì Yuǎndōng dàxué de
伊万: 是, 我是俄罗斯人。我是远东大学的
Xuésheng. Zhè wèi shì wǒ de péngyou.
学生。这位是我的朋友。
WángDōng: Nín hǎo Nǐ yě shì xuésheng ma?
王东: 您好。你也是学生吗?
Péng you: Wǒ bú shì xuésheng
朋友: 我不是学生。
Yī wàn: Tā shì mào yì gōng sī de jīng lǐ.
伊万: 他是贸易公司的经理。
WángDōng: Duìbu qǐ
王东: 对不起。
Péng you: Méi guān xi
朋友: 没关系。

二、新词语 Yangi so'z va so'z birikmalari

1.	我	(代)	wǒ	men
2.	是	(动)	shì	bo'lmoq
	我是俄罗斯人。			
3.	人	(名)	rén	odam
4.	您	(代)	nín	siz
5.	好	(形)	hǎo	yahshi
	您好!			
6.	叫	(动)	jiào	nomlanmoq, chaqirmoq
	(1)我叫王东。			
	(2)我不叫王东, 我叫伊万。			
7.	贵姓		guìxìng	sharifingiz(familiyangiz) nima
8.	姓	(动·名)	xìng	sharif(familiya)
	(1)您贵姓?			
	(2)我姓王, 叫王东。			
9.	这	(代)	zhè	bu
10.	的	(助)	de	yordamchi so'z
	(1)这是我的名片。			
	(2)伊万是我的俄罗斯朋友。			

11.	名片	(名)	míngpiàn	tashrif qog‘ozi
12.	谢谢	(动)	xièxie	rahmat
13.	吗	(语气)	ma	so‘roq yuklamasi
	(1)你是伊万吗?			
	(2)这是您的名片吗?			
	(3)您好吗?			
14.	大学	(名)	dàxué	oliy o‘quv yurti
15.	学生	(名)	xuésheng	o‘quvchi; talaba
16.	位	(量)	wèi	hisob so‘z (hurmat yuzasidan)
	一位朋友; 一位经理			
17.	朋友	(名)	péngyou	do‘st
18.	你	(代)	nǐ	sen
19.	也	(副)	yě	ham
	(1)我是学生, 伊万也是学生。			
	(2)你你也是俄罗斯人吗?			
20.	不	(副)	bù	yo‘q; inkor
	(1)我不是学生。			
	(2)这不是我的名片。			
21.	他	(代)	tā	u
22.	贸易	(名)	màoyì	savdo-sotiq
23.	公司	(名)	gōngsī	firma
24.	经理	(名)	jīnglǐ	rahbar, menejer
25.	对不起		duìbuqǐ	kechirasiz
26.	没关系		méiguānxi	hech qisi yo‘q

Atoqli otlar

俄罗斯	Éluósī	俄羅斯	Rossiya
国立远东大学	Yuándōng Dàxué	國立遠東大學	Uzoq Sharq Davlat Universiteti
伊万	Yīwàn	伊萬	Ivan
王东	Wángdōng	王東	Vang Dong

Qo‘shimcha so‘zlar

书	(名)	shū	書	kitob
笔	(名)	bǐ	筆	(铅笔) qalam (钢笔) ruchka
我们	(代)	wǒmen	我們	biz
教室	(名)	jiàoshì	教室	sinf xona
她	(代)	tā	她	u(ayol kishi)
桌子	(名)	zhuōzi	桌子	stol
中国	(专)	Zhōngguó	中國	Xitoy
日本	(专)	Rìběn	日本	Yaponiya
法国	(专)	Fǎguó	法國	Fransiya

美国	(专)	Měiguó	美國	AQSH
英国	(专)	Yīngguó	英國	Angliya
韩国	(专)	Hánguó	韓國	Janubiy Koreya

三、语法 Grammatika

1. “是” ishtirokidagi gaplar (1)

Bu o‘ziga xos gap turi bo‘lib, unda “是” fe‘li narsa bilan belgi o‘rtasida aloqa o‘rnatadi. Tasdiq shakli quyidagicha: “A+ 是 +B”, masalan:

- (1) 这是我的名片。
- (2) 我是俄罗斯人。
- (3) 他是贸易公司的经理。
- (4) 这位是我的朋友。

Inkor shakli: “A+ 不+是 +B”, masalan:

- (1) 我不是学生。
 - (2) 他不是日本人，他是中国人。
- (Bu holatda 是 ga urg‘u berilmaydi.)

2. Tasdiq- inkor shaklidagi so‘roq gaplar

Darak gapning ohirga 吗 so‘roq yuklamasi qo‘yilishi bilan tasdiq-inkor shaklidagi so‘roq gap hosil boladi, masalan:

- (1) 你姓王吗?
- (2) 这是您的名片吗?
- (3) 你也是学生吗?

3. Aniqlovchi va 的 yordamchi so‘zi

Xitoy tilida so‘z o‘zgarish holati mavjud bo‘lmaganligi sababli, so‘zlarning joylashish tartibi va yordamchi so‘zlar gap tuzilishida muhim grammatik vosita hisoblanadi. Bunday gaplarning modeli quyidagicha: “ega+ kesim+ to‘ldiruvchi”. Ravish aniqlovchi(fe‘l va sifat) dan oldin qo‘yiladi.

Ega yoki to‘ldiruvchidan oldin kelgan aniqlovchi miqdor, vaqt, joy, hajmni ko‘rsatishi bilan bir qatorda belgi, holat va xususiyatni ham ifoda etadi. Bunda 的 yordamchi so‘zi aniqlovchidan keyin qo‘yiladi.

Ot va olmosh “tegishlilik” ma’nosida aniqlovchi vazifasida kelsa, uning o‘rni quyidagicha bo‘ladi: “ot/olmosh + 的 + ot”, masalan:

我的名片 我的书 我的朋友 远东大学的学生 贸易公司的经理

4. “也” ravishi

“也” ravishi shaxs yoki narsa avval ko‘rsatib o‘tilgan xususiyatlarga ega ekanligini ko‘rsatadi. “也” Ravishi doim fe‘l yoki sifatdan oldin qo‘yiladi, masalan:

- (1) 我也是远东大学的学生。
- (2) 我也姓王。

四、语音 Fonetika

1. So‘z urg‘usi (1)

Qo‘sh bo‘g‘in va murakkab bo‘g‘inlarda boshqa bo‘g‘inlarga nisbatan kuchli talaffuz qilinadigan bo‘g‘in “urg‘uli bo‘g‘in” hisoblanadi. Qo‘sh bo‘g‘inlarda bir tovushning cho‘ziqroq talaffuz qilinishi so‘z urg‘usi hisoblanadi. Qo‘sh bo‘g‘inlarda urg‘u ko‘p hollarda ohirgi bo‘g‘inga tushadi va darslikda “-” belgisi bilan ko‘rsatiladi, masalan:

dàxué míngpiàn jīnglǐ gāoxìng Zhōngguó lǎoshī zàijiàn

2. Ohang o‘zgarishi (1)

Inkor so‘zi alohida yoki birinchi, ikkinchi va uchunchi ohanglardan oldin ishlatilganda to‘rtinchi ohang bilan talaffuz qilinadi. To‘rtinchi yoki yengil ohang (to‘rtinchi ohangdan hosil bo‘lgan ohang)dan oldin inkor so‘zi ikkinchi ohang bilan aytiladi, masalan:

bùchī bùtóng bùxiǎng búgòu búshì

3. Intonatsiya

So‘zlanganda talaffuzning jadallashishi va davomiyligi intonatsiya deb ataladi. Gap oxirida talaffuz kuchaysa, bu “intonatsiyaning kuchayishi” 升调 deb atalib, so‘roq, qayta so‘rash, hayron bo‘lish, da‘vat etish ma’nosini anglatadi. Agar intonatsiya pasaysa, “intonatsiyaning pasayishi” 降调 deb ataladi va tasdiq, his-hayajon, iltimos qilish ma’nolarini anglatadi. Masalan:

- (1) Nǐ shì Èluósī rén ma? ↑ (你是俄罗斯人吗? Sen rossiyalikmisan?)
- (2) Zhè bú shì nǐde míngpiàn? ↑ (这不是你的名片? Bu sening tashrif qog‘ozing emasmi?)
- (3) Wǒ shì WángDōng. ↓ (我是王东。 Men VanDongman.)
- (4) Wǒ jiào Yīwàn. ↓ (我叫伊万。 Mening ismim Ivan.)

Intonatsiyaning kuchayishi birinchi va to‘rtinchi ohangdan keyin sodir bo‘ladi. Ikkinchi va uchinchi ohangdan keyin intonatsiya kuchayishda davom etadi. Birinchi, ikkinchi va uchinchi ohangdan keyin intonatsiya pasayadi. To‘rtinchi ohangdan keyin intonatsiya pasayishda davom etadi.

E’tibor bering: intonatsiyaning o‘zgarishi so‘z ohangining o‘zgarishi degani emas.

Tasdiq- inkor shaklidagi so‘roq gaplar kuchaygan intonatsiya bilan aytiladi, masalan:

你是学生吗? ↑

Darak gaplar pasaygan intonatsiya bilan talaffuz qilinadi, masalan:

我不是学生。 ↓

五、汉字 Ierogliflar

1. Iyerogliflar tahlili

(1) Iyerogliflarning hususiyatlari.

Iyerogliflar—xitoy tilining yozuv belgisidir. Xitoy iyerogliflarining ikki hil turi mavjud: fonetik(tovush) va semantik(ma’no ifodalovchi). Iyerogliflar semantik yozuv hisoblanadi. Turli iyerogliflar turli ma’nolarni anglatadi, masalan:

字形 Ieroglif shakli	字音 Ieroglif o‘qilishi	字义 Ieroglif ma’nosi
木	mù	树木
目	mù	眼睛

Iyerogliflar o‘zining shakli, o‘qilishi va ma’nosiga ega. Bularning barchasini o‘quvchi bir vaqtning o‘zida o‘zlashtirib olishi kerak.

(2) Iyerogliflarning asosiy chiziqlari.

Iyerogliflar har xil shakldagi nuqta va chiziqlarning birikishidan hosil bo‘ladi. Chiziqlar qo‘l uzmasdan yoziladi(一笔 yoki 一画). Asosiy chiziqlar quyidagilar:

丶	一	丨	丿	㇇	/	㇏
点	横	竖	撇	捺	提	折
diǎn	héng	shù	piě	nà	tí	zhé
nuqta	gorizontal chiziq	vertical chiziq	chapga yotiq chiziq	o‘ngga yotiq chiziq	yuqoriga ko‘tariluvchi chiziq	siniq chiziq

(3) Sodda va murakkab birikkan iyerogliflar .

Iyerogliflar soda va murakkab iyerogliflarga bo‘linadi.

Tarkibidan boshqa bironta iyeroglif va kalitni ayirib chiqarib bo‘lmaydigan iyerogliflar soda iyerogliflar deyiladi, masalan: “王”, “我”, “也”.

Murakkab (birikkan) iyerogliflar ikki yoki undan ortiq elementlardan hosil bo‘lgan iyerogliflardir, masalan: “您”, “你”, “姓”. Iyerogliflarning aksariyat qismi murakkab iyeroglif hisoblanadi.

(4) Iyeroglif element va kalitlari.

Elementlar –bu iyeroglif hosil qilishda ishtirok etuvchi asosiy belgi bo‘lib, ulardan ayrimlari mustaqil ishlatishi mumkin, masalan: 您→你→心, 姓→女→生, 吗→口→马.

Kalitlar—iyeroglif hosil qiluvchi chiziqalar birligidir, masalan: 亻 →“你”，“他”，“们”。
Xitoy tilida iyerogliflar soni ko‘p bo‘lsa ham elementlar kam uchraydi. Elementlarni puxta o‘zlashtirish iyeroglif o‘rganishda yengillik yaratadi.

2. Iyerogliflar tahlili.

Iyeroglif	O‘qilishi	Izoh	Misollar
人	rén	bu kalit avval tik turgan odamni ko‘rsatgan bo‘lsa, hozirda kalitda ishtirok etgan iyeroglif odamlarni ko‘rsatadi.	“你”，“个”，“他”。
口	kǒu	og‘iz, og‘iz bilan bog‘liq ish -harakat .	“吃”，“叫”，“告”。
马	mǎ	ot, ot bilan bog‘liq ish harakat, yoki o‘qilishi o‘xshash bo‘lgan iyerogliflar	“驾”，“骑”，“吗”，“妈”
女	nǚ	Ayol, ayol jinsiga mansub kishilar.	“妈”，“姐”，“妹”。
子	zǐ	Farzand, bolalar	“孩”，“孙”，“学”。
言	yán	Til, til bilan bog‘liq ish-harakat.	“说”，“话”，“谈”，“警”。
贝	bèi	Chig‘anoq, pul.	“贵”，“费”，“贱”。
片	piàn	Daraxt parchasi, gazlama bilan bog‘liq buyum.	“版”，“牌”。
白	bái	Oq.	“泉”，“的”，“皂”。
勺	sháo	idish, qoshiq	“约”，“钓”，“的”。
大	dà	qo‘li ikki tarafga ochilgan odam, katta	“奇”，“奖”，“天”。
朋	péng	ikkita chig‘anoq, pul birligi, ikki o‘rtoq	
友	yǒu	ikkita birlashtirilgan qo‘llar	

六、练习 Mashqlar

(1) Quyidagi birikmalarni o‘qing.

gōngsī	ānjìng	biànhuà	bàntiān
cānguān	bāngzhù	dàgài	bìxū
cāochǎng	guǎngbō	dàxué	zhíshi
fāzhǎn	hǎochī	fùzá	chídào
ānpái	fǎngjiān	bànfǎ	bǐjiào
dāngrán	Guójiā	Dàibiǎo	biǎoshì
cóngqián	jiǎnchá	cídiǎn	biǎoyǎn
huídá	jiějué	jiéguǒ	fǔdǎo

(2) So‘z urg‘usiga e‘tibor berib birikmalarni o‘qing.

chūfā	lǎoshī	míngpiàn	gōngsī	jīnglǐ
dàxué	gāoxìng	yuǎndōng	shānxià	yīwǎn

(3) Intonatsiyaning kuchayishi va pasayishiga e‘tibor berib gaplarni o‘qing.

Wǒ jiào Yīwǎn. Wǒ shì Éluósīrén. Wǒ shì Yuǎndōng Dàxué de xuésheng.
Nǐ yě shì xuésheng ma? Nǐ shì jīnglǐ ma? Nǐ yě shì Zhōngguó rén ma?

(4) Tinglab ohang belgilarini qo‘ying.

Ta shi maoyi gongsi de jingli. Zhe wei shi wo de pengyou.
 Wo bu shi Zhongguo ren, Wo shi Eluosiren. Zhe shi wo de mingpian. Duibuqi.
 Meiguanxi. Nin guixing? Ni ye shi xuesheng ma?

2. Tagiga chizilgan so‘zlarni berilgan so‘z birikmalari bilan almashtiring.

(1) 这是我的名片。

(2) 这位是王东。

(3) 他也是学生吗?
 他不是学生，是经理。

3. O‘qing va yozing.

(1) Iyerogliflarni o‘qing, ularning transkripsiyasini yozing.

学生 朋友 经理 谢谢 没关系 公司
 你贵姓? 这是我的名片。 他是中国人。 他叫王东。

(2) Transkripsiyada berilgan gaplarni o‘qib, iyeroglifda yozing.

Wǒ shì Èluósīrén. Wǒ shì Yuǎndōng Dàxué de xuésheng.
 Nǐ yě shì Zhōngguó rén ma? Zhè wèi shì wǒ de péngyou.

(3) Qaysi iyerogliflarda quyidagi imlo chiziqlar mavjudligini ko‘rsating.

三 六 八 千 牙 雨 文 手 笑 小 大 地 贸
 丶 一 | 丿
 ㄋ 丿 一 ㄣ

4. Dialogni tugallang.

A: 您贵姓?
 B: _____。我是_____。
 A: 他也_____?
 B: 不, _____。
 A: 对不起。

B: _____。

5. O‘zbek tiliga tarjima qiling.

- (1) 你是中国人吗?
- (2) 她不是日本人, 他是韩国人。
- (3) 他是贸易公司的经理。
- (4) 他叫伊万。
- (5) 他姓王。
- (6) 他也是我的朋友。
- (7) 这位是你的中国朋友吗?

6. Xitoy tiliga tarjima qiling.

- (1) Men rossiyalikman.
- (2) Biz talabalarmiz.
- (3) Siz xitoylikmisiz?
- (4) Bu uning kitobi.
- (5) Bular mening do‘stim.
- (6) Mening do‘stim Uzoq Sharq universiteti talabasi.
- (7) U talaba emas, u savdo firmasining rahbari.

七、阅读课文 Mutolaa uchun matn

伊万是俄罗斯人

伊万是俄罗斯人, 他是远东大学的学生。张友 (Zhāngyǒu) 是中国人, 他是贸易公司的经理。山下 (Shānxià) 是张友的朋友。她不是中国人, 是日本人。王东的老师 (Lǎoshī) 姓李 (Lǐ)。李 (Lǐ) 老师也是中国人。伊万认识 (rènshi) 李老师, 张友也认识他。

Matn asosida savollarga javob bering.

1. 伊万是老师吗?
2. 张友也是老师吗?
3. 山下是王东的朋友吗?
4. 山下是中国人吗?
5. 李老师是王东的老师吗?
6. 张友认识李老师吗?

八、语言知识 Til haqida ma’lumotlar

Xitoy yozuvi

Xitoy yozuvi dunyodagi eng qadimiy yozuvlardan biri bo‘lib, 5000 yildan ortiq tarixga ega.

Xitoy tilidagi iyerogliflar soni 50000 dan ortiq bo‘lib, ulardan 3-5 mingtasi ko‘p ishlatiladigan iyeroglif hisoblanadi. Agar xitoy tilini o‘rganayotgan o‘quvchi 900-1000 ta iyeroglifni bilsa, u o‘zi o‘qigan matnning 90% ni tushunadi, kundalik hayotda xitoyliklar bilan muloqot o‘rnata oladi. Shuning uchun iyerogliflarning ko‘pligidan cho‘chimasdan qunt bilan o‘rganish kerak. Zamonaviy iyerogliflar qadimgi iyerogliflardan olingan. Bir necha ming yillik rivojlanish jarayonida iyerogliflar juda ko‘p o‘zgartirishlarga duch

kelgan. Natijada xitoy yozuvining turli ko‘rinishlari yuzaga kelgan: suyak va toshbaqa toshkosachalariga bitilgan iyerogliflar, bronzaga yozilgan iyerogliflar, zhuanshu (qadimgi yozuv), lishu, kaishu va sinshu kabilar. Xitoy yozuvi hattotligi xitoy madaniyatining ajralmas bo‘lagidir.

黑体	学习	汉语	天安门
宋体	学习	汉语	天安门
仿体	学习	汉语	天安门
楷体	学习	汉语	天安门

8-Dars

一、课文

Nǐ men xuéxiào yǒu liú xuéshēng ma
你们 学校 有 留学生 吗

- Zhāng Jìn: Wǒ shì Hēilóngjiāng Dàxué Éyǔ Xì de xuéshēng. Nǐ kàn zhè shì
张 进: 我 是 黑 龙 江 大 学 俄 语 系 的 学 生。 你 看， 这 是
wǒ men xuéxiào de zhàopiàn. Zhè shì jiāoshī nà shì shítáng.
我 们 学 校 的 照 片。 这 是 教 室， 那 是 食 堂。
- Yī wàn: Zhè shì tūshūguǎn ma
伊 万: 这 是 图 书 馆 吗？
- Zhāng Jìn: Shì zhè shì xīn tūshūguǎn. Tūshūguǎn hěn dà, yǒu
张 进: 是， 这 是 新 图 书 馆。 图 书 馆 很 大， 有
shū zázhì bàozhǐ hé guāngpán.
书， 杂 志， 报 纸 和 光 盘。
- Yī wàn: Yǒu meiyǒu éwén shū?
伊 万: 有 没 有 俄 文 书？
- Zhāng Jìn: Yǒu
张 进: 有。
- Yī wàn: Nǐ men xuéxiào yǒu bówùguǎn ma
伊 万: 你 们 学 校 有 博 物 馆 吗？
- Zhāng Jìn: Méiyǒu, wǒ men yǒu tǐyùguǎn hé yóuyǒngguǎn hái
张 进: 没 有。 我 们 有 体 育 馆 和 游 泳 馆， 还
yǒu yīyuàn yóujú
有 医 院 邮 局。
- Yī wàn: zhè xiē rén dōu shì zhōngguó xuéshēng ma?
伊 万: 这 些 人 都 是 中 国 学 生 吗？
- Zhāng Jìn: bù tāmen dōu shì liúxuéshēng, wǒ men xuéxiào yǒu
张 进: 不， 他 们 都 是 留 学 生。 我 们 学 校 有
Hánguó liúxuéshēng rìběn liúxuéshēng hái yǒu
韩 国 留 学 生， 日 本 留 学 生， 还 有
hěnduō Éluósī liúxuéshēng
很 多 俄 罗 斯 留 学 生。
- Yī wàn: Nǐ men xuéxiào yǒu wàiguó lǎoshī ma?
伊 万: 你 们 学 校 有 外 国 老 师 吗？
- Zhāng Jìn: yǒu xuéshēngmen dōu hěn xǐhuān wài jiào
张 进: 有。 学 生 们 都 很 喜 欢 外 教。

二、新词语 Yangi so‘z va so‘z birikmalari

1. 你们 (代)	nǐmen		siz
你们学校有没有外国老师?			
2. 学校 (名)	xuéxiào	學校	maktab
3. 有 (动)	yǒu		bor; mavjud
(1) 我有很多朋友。			
(2) 他没有哥哥。			
4. 留学生 (名)	liúxuéshēng	留學生	chet ellik talaba
5. 俄语 (名)	éyǔ	俄語	rus tili
6. 系 (名)	xì		fakultet

7. 看 (动)	kàn		ko‘rmoq
(1) 你看, 那是我们的教室。			
(2) 我看书, 他看杂志。			
8. 照片 (名)	zhàopiàn		fotosurat
9. 那 (代)	nà		u
10. 食堂 (名)	shítáng		oshxona
11. 图书馆 (名)	túshūguǎn	圖書館	kutubxona
12. 新 (形)	xīn		yangi
13. 很 (副)	hěn		juda
图书馆很大。			
14. 大 (形)	dà		katta
15. 杂志 (名)	zázhì	雜誌	jurnal
16. 报纸 (名)	bàozhǐ	報紙	ro‘znoma
17. 和 (介连)	hé		va
18. 光盘 (名)	guāngpán	光盤	disk
19. 没 (副)	méi		inkor ravishi
(1) 我没有光盘。			
(2) 他没看报纸。			
20. 俄文 (名)	Éwén		rus tili
你有俄文书吗?			
21. 博物馆 (名)	bówùguǎn	博物館	muzey
22. 体育 (名)	tǐyù	體育	jismoniy tarbiya
体育馆 (名)	tǐyùguǎn	體育館	sport zali
23. 游泳 (动·名)	yóuyǒng		suzish
游泳馆 (名)	yóuyǒngguǎn	游泳館	basseyin
24. 还 (副)	hái	還	yana
(1) 他有哥哥, 还有姐姐和妹妹。			
(2) 他喜欢俄罗斯人, 还喜欢中国人。			
25. 医院 (名)	yīyuàn	醫院	kasalxona
26. 邮局 (名)	yóujú	郵局	pochta
27. 这些 (代)	zhèxiē	這些	bular
28. 都 (副)	dōu		hammasi
(1) 他们都是学生。			
(2) 我们都喜欢游泳。			
29. 他们 (代)	tāmen	他們	ular
30. 多 (形)	duō		ko‘p
(1) 黑龙江大学有很多俄罗斯留学生。			
(2) 我有很多俄文书。			
31. 外国 (名)	wàiguó	外國	chet el
32. 老师 (名)	lǎoshī	老師	o‘qituvchi
33. 们 (尾)	men	們	-lar qo‘shimchasi
34. 喜欢 (动)	xǐhuān	喜歡	yoqtirmoq
(1) 你喜欢看书吗?			
(2) 学生们都喜欢那位老师。			
35. 外教	wàijiào		chet ellik o‘qituvchi

Atoqli otlar

黑龙江大学	Hēilong jiāng	黑龍江大學	Xeylongjiang
	Dàxué		universiteti
张进	Zhāng Jìn	張進	JangJin (ism)

三、语法 Grammatika

1. “有” ishtirokidagi gaplar.

“有” fe’li gapda kesim vazifasida kelganida “ega bo‘lish” ma’nosini bildiradi. Bunday gaplarning inkop shakli 有 fe’lining oldiga 没 ravishining qo‘yilishi bilan yasaladi. Tasdiq shakli modeli: “A+ 有+B”.

Inkor shakli modeli: “A+ 没+有+B”, masalan:

- (1) 我们学校有博物馆。
- (2) 他没有哥哥，有姐姐。
- (3) 我有很多俄文书。

2. Tasdiq-inkor shakldagi so‘roq gaplar.

Tasdiq-inkor shakldagi so‘roq gaplar kesim (fe’l yoki sifat) ning tasdiq va inkor shaklida takrorlanishidan hosil bo‘ladi. Bunday gaplarning sintaktik modeli quyidagicha: “fe’l + 不+ fe’l” (fe’l + 没 + fe’l), “sifat + 不 + sifat”. Masalan:

- (1) 他是不是俄罗斯人？
- (2) 你们学校有没有图书馆？
- (3) 你们喜欢不喜欢她？
- (4) 俄罗斯留学生多不多？
- (5) 你们学校的图书馆大不大？

3. Sifat aniqlovchi vazifasida.

Sifat aniqlovchi vazifasida kelganida, aniqlanayotgan komponentning belgisini ko‘rsatadi. Sodda sifat aniqlovchi vazifasida kelganida, “的” yordamchi so‘zi tushib qoldirilishi mumkin, masalan:

- (1) 他是我的好朋友。
- (2) 这是新图书馆。
- (3) 我们都喜欢大教室。

Qo‘shma sifatlar aniqlovchi vazifasida kelganida, odatda 的 yordamchi so‘zi qo‘shib ishlatiladi, masalan:

- (1) 我们都喜欢干净的教师。
- (2) 他喜欢年轻的老师。

Ayrim sifatlar, masalan “多”, “少” kabi sifatlar mustaqil ravishda aniqlovchi vazifasida otlarni ifodalab kela olmaydi, shuning uchun “多人”, “少书” deb aytib bo‘lmaydi. “多”, “少” so‘zlari aniqlovchi vazifasida kelganida, ular albatta daraja ravishlari bilan birikadi, bunda “的” yordamchi so‘zini tushirib qoldirish mumkin, masalan:

- (1) 我们学校有很多俄罗斯人留学生。
- (2) 很多人喜欢他。
- (3) 他有不少俄文杂志。

4. “都” va “还” ravishlari.

“都” ravishi “umumlashtirish, jamlash” ma’nosida, fe’l yoki sifatdan oldin ishlatiladi, masalan:

- (1) 他们都是留学生。
- (2) 学生们都喜欢王老师。
- (3) 我们都没有新报纸。
- (4) 这些书都很新。

Agar bir vaqtning o‘zida ham “也” ham “都” ravishini ishlatish darkor bo‘lsa, “也” ravishi “都” dan oldin qo‘yiladi, masalan:

他们也都是俄罗斯人。

“还” ravishi “qo‘shimcha ma’lumot berish” ma’nosida fe’ldan oldin ishlatiladi, masalan:

- (1) 我们学校有图书馆，还有体育馆，医院。
- (2) 他有哥哥和弟弟，还有一个妹妹。

(3) 我喜欢俄文书，还喜欢俄文杂志。

四、语音 Fonetika

1. So‘z urg‘usi. (2)

Uch bo‘g‘nli so‘zlarda so‘z urg‘usi ohirgi bo‘g‘inga tushib, so‘z quyidagi model asosida o‘qiladi: “neytral – kuchsiz – urg‘uli bo‘g‘in”, masalan:

duìbùqǐ méiguānxì Éluósī liúxuésheǎng túshūguǎn

2. Tasdiq-inkor shakldagi so‘roq gaplar ohangi.

Tasdiq-inkor shakldagi so‘roq gaplarda bo‘lishli kesim urg‘u bilan talaffuz qilinadi, bo‘lishsiz shakli esa kuchsiz talaffuz qilinib, gapning ohirida ohang pasayadi, masalan:

- (1) 这是不是照片？
- (2) 你有没有俄文书？

五、汉字 Iyerogliflar

1. Iyerogliflar tuzilishi.

- (1) Sodda iyerogliflar, masalan: “人”, “不”, “也”, “女”, “子”.
- (2) Murakkab (birikkan) iyerogliflardan quyidagi bo‘laklar ajralib chiqadi:
 - (1) o‘ng va chap tomon bo‘laklari: “你”, “好”, “忙”, “吗”, “位”.
 - (2) chap, markaziy, o‘ng tomon bo‘laklari: “谢”, “游”, “湖”.
 - (3) tepa va pastki bo‘laklar: “您”, “累”, “易”, “公”, “名”.
 - (4) tepa, markaziy va pastki bo‘laklar: “等”, “劳”, “贵”.
 - (5) rom bo‘laklar: “国”, “因”, “固”.
 - (6) yarim rom bo‘lak: “同”, “这”, “司”, “起”.

Chap va o‘ng tomon bo‘laklardan iborat iyerogliflar tepa va pastki bo‘laklardan iborat iyeroglaflardan ko‘ra ko‘proq uchraydi. Murakkab (birikkan) iyerogliflarning yozilish tartibi: chapdan—o‘ngga, tepadan—pastga, avval sirti keyin ichki bo‘laklari yoziladi.

2. Iyerogliflar tahlili.

门	mén	tarkibida “门” kaliti mavjud bo‘lgan iyeroglif ko‘p hollarda eshik bilan bog‘liq predmet va ish-harakatni ko‘rsatadi.	“间”, “闭”, “闲”, “们”, “闷”
水	shuǐ	“水” (suv) iyeroglifi kalit sifatida qo‘llanganida “氵” shaklida ifodalanib, “suyuqlik” bilan bog‘liq predmet yoki ish-harakatni bildiradi.	“江”, “洗”, “浆”
丝	sī	Bu iyeroglif kalit sifatida “糸”, “纟” ko‘rinishida yozilib, ip bilan bog‘liq predmet yoki ish harakatni ko‘rsatadi.	“经”, “纸”, “织”, “紧”
木	mù	木 kaliti bilan bog‘liq iyerogliflar daraxt, yog‘ochdan qilingan buyumlarni ko‘rsatadi.	“树”, “杂”, “桌”
火	huǒ	Bu iyeroglif kalit sifatida “灬” tarzida yoziladi. Ba’zida “火” ko‘rinishida ham ifodalanishi mumkin. Tarkibida “火” kaliti bo‘lgan iyerogliflar olovga aloqador so‘zlarni ko‘rsatadi. Bu kalit chap tomondan boshlab yoziladi, “灬” kalit esa iyeroglifning pastki qismida joylashadi.	“灯”, “然”, “热”
土	tǔ	tuproqqa aloqador iyerogliflar	“地”, “堂”, “场”
皿	mǐn	idish-tovoqqa aloqador iyerogliflar	“盘”, “盆”, “盛”
食	shí	kalit sifatida “饣” ko‘rinishida yozilib, oziq-ovqatga	“饭”, “饿”,

		aloqador so‘zlar tarkibida uchraydi.	“馆”，“餐”
日	rì	quyoshga aloqador so‘zlar	“晴”，“早”， “晚”
田	tián	yer-dehqonchilik bilan bog‘liq so‘zlar tarkibida uchraydi.	“留”，“累”， “畜”
本	běn	daraxt ildizi ramzi	
中	zhōng	“o‘rta ” ma’nosini ifodalaydi.	

六、练习 Mashqlar

1. Fonetik mashqlar.

(1) So‘zlarni transkripsiya asosida yozing.

fāshāo	chēzhàn	dànshì	dàjiā	fēijī	chūxiàn
diànhuà	diàndēng	fāngfǎ	huǒchī	jìnxíng	cídài
gāngbǐ	jiǎndān	kèwén	fúwù	fēicháng	líkǎi
dàolǐ	dǎsuàn	gāngcái	míngtiān	diànyǐng	fǎndu
jǐhé	kěnéng	méiyǒu	kěyǐ	lánqiú	lǚxíng
ménkǒu	kǒuyǔ	chuānghu	biéren	diǎnxin	àiren
dōngxi	juéde	nǐmen	bàba		

(2) So‘z urg‘usiga e’tibor bergan holda so‘zlarni transkripsiya asosida o‘qing.

méiguānxi	duìbuqǐ	jiàoyánshì	gōngwùyuán
yóuyǒngguǎn	tīyùguǎn	liúxuéshēng	túshūguǎn

(3) Quyidagi gaplarni o‘qing.

Zhè shì wǒmen xuéxiào de shítáng.

Nǐmen xuéxiào yǒu mei yǒu túshūguǎn?

Zhè shì xīn yóuyǒngguǎn ma?

Zhè xiē rén dōu shì Èluósī liúxuéshēng.

Tā shì Hēilóngjiāng Dàxué Éyǔ Xì de xuésheng.

(4) Tinglab ohang belgilarini qo‘ying.

Nimen xuexiao you waiguo laoshi ma?
Tushuguan hen da, you shu he guangpan.
Heilongjian Daxue you mei you tiyuguan?

Zhe shi zazhi. Na shi bao zhi.

2. Tagiga chizilgan so‘z birikmalarini keltirilgan so‘z birikmalari bilan almashtiring.

(1) A: 你们学校有博物馆吗?

B: 我们学校没有博物馆。

(2) 你们系有没有外国老师?

3. O‘qib yozing.

(1) So‘zlarni o‘qib, transkripsiyasini yozing.

教室 杂志 照片 喜欢 医院 邮局 报纸

(3) Transkripsiyada berilgan gaplarni o‘qib, iyeroglifda yozing.

Túshūguǎn hěn dà.	Tāmen xuéxiào yǒu hěn duō Éluósī liúxuésēng.
Zhè shì bu shì jiàoshī?	Zhèxiē dōu shì Éwén shū.
Nà shì xīn xuéxiào.	Nǐmen xì yǒu mei yǒu wàiguó lǎoshī ?

(4) Qaysi iyerogliflarda quyidagi kalitlar mavjudligini ko‘rsating.

司 公 好 先 山 起 我 没 关 系 张 学 的 叫
一 丿 丿
丨 丿
丿 一

(4) Iyeroglif tarkibidagi kalitlarni ko‘rsating va ular asosida iyerogliflarni guruhlarga ajrating.

俄 他 认 叫 那 语 邮 国 们 图
没 体 都 泳 照 游 校 你 杂 好 吗

4. “都” ravishini ishlatgan holda gaplarni o‘zgartiring.

例：伊万使学生，张进也是学生。
伊万和张进都是学生。

- (1) 李友有我的照片，王朋也有我的照片。
- (2) 他姓张，我也姓张。
- (3) 她不是老师， 他也不是老师。
- (4) 我们学校没有游泳馆， 他们学校也没有游泳馆。
- (5) 体育馆很大， 图书馆也很大。

5. Dialogni nihoyasiga etkazing.

- A: 你是不是俄罗斯学生?
B: _____。
A: 你有中国朋友吗?
B: _____。
A: 你们学校有体育馆吗?
B: _____。
A: 你们学校的图书馆大吗?
B: _____。
A: 你们学校的图书馆有没有报纸和杂志?

B: _____。

6. O‘zbek tiliga tarjima qiling.

- (1) 你有俄文杂志吗？
- (2) 我们学校有体育馆和游泳馆，还有医院、邮局。
- (3) 他们系有俄罗斯留学生，没有日本留学生。
- (4) 他们公司很大。
- (5) 图书馆有没有新光盘？
- (6) 这是不是你的照片？

7. Xitoy tiliga tarjima qiling.

- (1) Ular chet ellik talabalar.
- (2) Biz hammamiz Ustoz Vanni yaxshi ko‘ramiz.
- (3) Uning do‘sti firma direktorimi, yo‘qmi?
- (4) Ularning sinf xonalarida yangi stollar bormi, yo‘qmi?
- (5) Ularning Universitetida pochta yo‘q.
- (6) Kutubxonada kitoblar, ro‘znoma va jurnallar bor.

七、阅读课文 Mutolaa uchun matn

张进的学校——黑龙江大学

张进是黑龙江大学俄语系的学生。伊万是黑龙江大学的留学生，他是俄罗斯人，是张进的好朋友。黑龙江大学有很多俄罗斯留学生，还有日本、韩国、美国、英国、法国留学生。他们都喜欢汉语。

黑龙江大学有很大的图书馆、新体育馆、游泳馆、运动场、学生食堂，还有医院、邮局。图书馆有中文书，也有外文书，还有很多报纸、杂志和光盘。张进有很多俄文书。他喜欢文学，常常看俄文小说。

Leksika

1. 汉语(名)	hànyǔ	xitoy tili
2. 运动场(名)	yùndòngchǎng	sport maydochasi
3. 中文(名)	zhōngwén	xitoy tili; xitoy yozuvi
4. 外文(名)	wàiwén	chet tili
5. 文学(名)	wénxué	adabiyot
6. 常常(副)	chángcháng	tez- tez
7. 小说(名)	xiǎoshuō	roman

Matn asosida savollarga javob bering.

1. 张进是不是黑龙江大学的留学生？
2. 黑龙江大学有没有俄罗斯留学生？
3. 黑龙江大学的俄罗斯留学生多不多？
4. 张进的学校有博物馆吗？
5. 图书馆有外文书吗？

6. 张进常常看中文小说吗？

八、语言知识 Til haqida ma'lumotlar

Iyerogliflar

Qadimda odamlar narsalarning tashqi ko'rinishini chizishlari natijasida iyerogliflarni kashf qilganlar, masalan: “日”, “月”, “口”, “雨”, “牛”, “羊”, “目”, “刀”, “石”, “井”, “母”, “山”.

Eng qadimgi xitoy iyerogliflari tasviriy iyerogliflar hisoblanadi. Ularning shakli o'zlari ifoda etgan narsaning shakliga juda o'xshash bo'lgan, masalan: “日”, “月”, “井”, “山”. Ayrim iyerogliflar esa narsaga hos bo'lgan hususiyatlarni ko'rsatadi: “牛”(ho'kiz), “羊”(shox), “母”(ko'krak). Xitoy tilida bunday iyerogliflar ko'p uchramasada, ular xitoy yozuvining asosini tashkil etadi.

Xitoy iyerogliflarining aksariyat qismi shakl-tovush iyerogliflardir. Ularning ko'pi ikki qismdan iborat bo'lib, bir qismi ma'no ifodalasa, ikkinchi qismi tovush ifodalaydi.

Zamonaviy xitoy iyerogliflari qadimiy tasviriy iyerogliflar asosida shakllangan, masalan: “田”, “井”, “网”. Davrlar o'tishi bilan ular o'zining shakl ifoda etish hususiyatini yo'qotgan, masalan: “牛”, “马”, “虫”, “耳”, “鱼”, “鸟”. Shunday bo'lsada, ular hozirgi kungacha sodda iyeroglif sifatida ishlatilib kelinmoqda.

9- Dars

一、课文 Matn

Zhè shì shuí de cídiǎn

这是谁的词典

(Kutubxonada)

- Xué sheng Zhè shì shuí de cí diǎn?
学生: 这是谁的词典?
Lǐ Chūn Zhè shì Wáng lǎoshī de cí diǎn
李春: 这是王老师的词典。
Xué sheng Zhè shì shénme cí diǎn
学生: 这是什么词典?
Lǐ Chūn Èhàn Cídiǎn. Nǐ qù nǎr
李春: 俄汉词典。你去哪儿?
Xué sheng Wǒ qù jiàoshì Nǐ ne
学生: 我去教室。你呢?
Lǐ Chūn Wǒ qù jiàoshì bàn gōngshì
李春: 我去教室 办公室。

(Koridorda)

- Lǐ Chūn: Qǐng wèn jiàoshī bàn gōngshì zài nǎr
李春: 请问, 教师 办公室 在哪儿?
Xué sheng Èr sān línghào fángjiān
学生: 230号 房间。
Lǐ Chūn Xièxie
李春: 谢谢。
Xué sheng: Bù yòng xiè
学生: 不用 谢。

(O'qituvchining xonasida)

- Lǐ Chūn Qǐng wèn zhèr shì jiàoshī bàn gōngshì ma
李春: 请问, 这儿是 教师 办 公室 吗?
Jiào shī Duì nǐ zhǎo shuí
教师: 对, 你 找 谁?
Lǐ Chūn Wáng lǎoshī zài bu zài
李春: 王 老师 在 不在?
Jiào shī Tā bú zài nǐ yǒu shénme shì
教师: 她不在。你 有 什么 事?
Lǐ Chūn Zhè shì Wáng lǎoshī de cí diǎn qǐng gěi tā
李春: 这是 王 老师 的词典, 请 给她。
Jiào shī Hǎo Nǐ shì nǎ ge xì de xué sheng
教师: 好。你 是 哪个 系 的 学生?
Lǐ Chūn Zhōngwén xì
李春: 中文 系。
Jiào shī Nǐ jiào shénme míng zi
教师: 你 叫 什么 名字?
Lǐ Chūn Lǐ Chūn Qǐng wèn nín zhīdao Wáng lǎoshī de diànhuà hàomǎ ma
李春: 李春。 请问, 您 知道 王 老师 的 电话 号码 吗?
Jiào shī Tā jiā de diànhuà hàomǎ shì liù sān èr yāo líng x x
教师: 她家的 电话 号码 是 63210 x x
Lǐ Chūn Tā yǒu mei yǒu shǒu jī
李春: 她 有 没有 手机?

Jiào shī 教师:	Yǒu 有。
Lǐ Chun 李春:	Tā de shǒu jī hàomǎ shì duō shǎo 她的手机号码是多少?
Jiào shī 教师:	Yāo sān jiǔ líng sì wǔ yāo bā qī x x 139045187 x x
Lǐ Chūn 李春:	Xièxie nín 谢谢您。
Jiàoshī 教师:	Bú kè qì 不客气。
Lǐ Chūn 李春:	Zài jiàn 再见。

二、新词语 Yangi so‘z va so‘z birikmalari

1. 谁 (代)	shuí	kim
2. 词典 (名)	cídiǎn	lug‘at
3. 什么 (代)	shénme	nima
4. 去 (动)	qù	bormoq
(1) 我去教室。		
(2) 它不去医院, 他去邮局。		
5. 哪儿	nǎr	qayerga
你们去哪儿?		
6. 呢 (语气)	ne	so‘roq yuklamasi
7. 教师 (名)	jiàoshī	o‘qituvchi; ustoz
8. 办公室 (名)	bàngōngshì	ishxona; kafedra
9. 请问	qǐng wèn	kechirasiz, so‘rasam maylimi
请 (动)	qǐng	iltimos, marhamat
问 (动)	wèn	so‘ramoq
(1) 请问, 您贵姓?		
(2) 请进。		
10. 在 (动)	zài	mavjud bo‘lmoq
(1) 她在教室。		
(2) 她们不在体育馆。		
(3) 她在哪儿?		
(4) 她在不在中国?		
11. 号 (名·量)	hào	raqam(eshik raqami)
12. 房间 (名)	fángjiān	xona; (mehmonxona xonasi)
13. 不用 (副)	búyòng	keragi yo‘q
(1) 不用问她, 我知道。		
(2) A: 谢谢。 B: 不用谢。		
14. 这儿 (代)	zhèr	bu yer
15. 对 (形)	duì	to‘g‘ri
(1) 对, 这是教师办公室。		
(2) 我不对, 你对。		
16. 找 (动)	zhǎo	qidirmoq
(1) 你找谁?		
(2) 我不找张进, 找伊万。		
(3) 售货员找给我十元钱。		

17. 事 (名)	shì	ish
18. 给 (动)	gěi	bermoq
(1) 这是新词典, 给你。		
(2) 请给我一张照片。		
19. 哪 (代)	nǎ	qaysi
20. 个 (量)	gè	hisob so‘z
一个人; 一个公司; 哪个教室		
21. 中文 (名)	zhōngwén	xitoy tili
22. 名字 (名)	míngzi	ism
23. 知道 (动)	zhīdao	bilmoq
(1) 我知道他的名字。他叫李春。		
(2) 我知道那个人, 但是不认识他。		
24. 电话 (名)	diànhuà	telefon
25. 号码 (名)	hàomǎ	raqam (telefon raqami)
26. 家 (名)	jiā	uy
27. 手机 (名)	shǒujī	qo‘l telefoni
28. 多少 (代)	duōshǎo	nechta, qancha
29. 客气 (形 动)	kèqi	muloyim;
不客气	búkèqi	arzimaydi
(1) 他很客气。		
(2) 不用客气。		
30. 再见 (动)	zàijiàn	ko‘rishguncha xayr

Atoqli otlar

俄汉词典	Éhàn Cídiǎn	ruscha- xitoycha lug‘at
李春	Lǐchūn	Li Chun

Qo‘shimcha leksika

护照 (名)	hùzhào	passport
传呼机 (名)	chuánhūjī	peydjer

三、语法 Grammatika

1. Fe‘l- kesmli gaplar

Fe‘l kesim vazifasida kelgan gaplar—fe‘l-kesimli gaplar deyiladi. Agar fe‘l o‘zi bilan to‘ldiruvchini olsa, bu to‘ldiruvchi fe‘ldan keyin qo‘yiladi.

Fe‘l kesimli gaplarda so‘zlar tartibi quyidagicha: “ega + kesim + to‘ldiruvchi”, masalan:

我去教室

王老师在办公室吗?

你找谁?

我不知道他的电话号码。

2. So‘roq olmoshlari yordamida yasalgan so‘roq gaplar.

谁, 什么, 哪, 哪儿 (哪里), 多少, 几, 怎么, 怎么样 so‘zlari so‘roq gaplar yasashda hizmat qiladi. Bunday gaplarda so‘zlar tartibi xuddi darak gaplardagidek bo‘lib, so‘zlovchi qaysi bir gap bo‘lagi bilan qiziqsa ana shu bo‘lak o‘rniga so‘roq so‘z qo‘yiladi.

E‘tibor bering:

Bunday gaplarning oxiriga “吗” so‘roq yuklamasi qo‘yilmaydi, masalan:

(1) 谁是你们的老师?

- (2) 你叫什么名字?
- (3) 你是哪国人?
- (4) 你去哪儿?
- (5) 他的电话号码是多少?

3. “...呢” ko‘rinishidagi noto‘liq so‘roq gaplar quyidagi model asosida yasaladi va ikki xil sharoitda ishlatiladi (Ot/olmosh+呢?):

(1) Kontekst berilmagan holatda “...在哪儿?” masalan:

- 1) 我的词典呢? (我的词典在哪儿?)
- 2) 王老师呢? (王老师在哪儿?)

(2) Kontekst berilgan holatda.

- 1) 我很好, 你呢? (你怎么样?)
- 2) 我去教室, 你呢? (你去哪儿?)
- 3) 我是中国人, 你呢? (你是哪国人?)

4. Raqamlarning o‘qilishi.

Xitoy tilida telefon, uy, passport, mashina, samolyot reyslarning raqamlari alohida aytiladi.

Agar raqam uzun bo‘lsa, har uchta raqamdan keyin pauza (to‘xtalish) qilinadi, masalan:

230 房间	o‘qilishi: èr sān líng fáng jiān
6321054	o‘qilishi: liù sān èr yāo líng wǔ sì
CA 925	o‘qilishi: CA jiǔ èr wǔ

Bir raqami “yāo” deb o‘qiladi.

133001 o‘qilishi: yāo sān sān líng líng yāo

Raqamlarga quyidagicha savol beriladi:

.....的号码是多少?

.....是多少号? (或者:是几号?)

四、语音 Fonetika

1. So‘z urg‘usi. (3)

To‘rt bo‘g‘inli so‘zlar quyidagicha o‘qiladi:

“neytral bo‘g‘in + kuchsiz + neytral + urg‘uli”, masalan: Èhàn Cídiǎn zhōngwén zázhì
diànhuà hàomǎ

2. So‘roq olmoshlari yordamida yasalgan so‘roq gaplarning ohangi.

Bunday gaplar, odatda, kuchayuvchi ohang bilan o‘qilib, so‘roq olmoshlari urg‘u bilan aytiladi.

Ohang gap ohirida pasayadi, masalan:

- (1) 他姓什么? ↓
- (2) 你去哪儿? ↓
- (3) 你喜欢什么书? ↓

3. Noto‘liq so‘roq gaplarning ohangi.

“.....呢?” ko‘rinishidagi noto‘liq so‘roq gaplarda bir bo‘g‘inli so‘z “呢” dan oldin urg‘u bilan aytiladi. Gap ohirida ohang pasayadi, masalan:

我去教室, 你呢? ↓

五、汉字 Iyerogliflar

1. Iyerogliflar tahlili.

扌	shǒu	qo‘l yoki qo‘l harakatiga aloqador iyerogliflar	“打”，“报”，“推”，“掌”。
户	hù	darvozaga aloqador iyerogliflarda uchraydi. Bu kalitning iyeroglif tarkibidagi o‘rni o‘zgarmas	“房”，“启”，“扇”。
尸	shī	Odam tanasi yoki tana harakatiga aloqador iyerogliflarda uchraydi.	“局”，“展”，“屋”。
石	shí	toshga aloqador iyerogliflar tarkibida uchraydi	“码”，“硬”，“碗”。
小	xiǎo	Bu iyeroglif kalit sifatida “丿” tarzida yoziladi.	“少”，“尖”，“光”。
失	shī	o‘q- yoyga aloqador iyerogliflarda uchraydi.	“知”，“短”，“矮”。
王	wáng	bu kalit ko‘p hollarda tovushni fodalaydi.	“汪”，“旺”，“望”
又	yòu	qo‘l yoki qo‘l harakatiga aloqador iyerogliflar tarkibida uchraydi.	“对”，“变”，“发”。

六、练习 Mashqlar

1. Fonetik mashqlar.

(1) Quyidagi so‘zlarni o‘qing.

gōngjīn	fāngbiàn	duànliàn	hùxiāng	guānxīn	fēngfù
fāndiàn	jiànkāng	gōngchǎng	jǐnzhāng	lǐrú	hánjià
gōnglǐ	kǎchē	fùzé	héshì	gōngyuán	niánqīng
gèzhǒng	gǎnmào	hūrán	nóngcūn	hànyǔ	fāngwèn
mínzú	nǚ’ér	niú’nǎi	liáojiě	niánjí	qǐchuáng
píjiǔ	língdǎo	duōme	késou	nuǎnhuo	bùfèn
fūren	liángkuai	wǎnshàngdàifu			

(2) So‘z urg‘usiga et’ibor berib so‘zlarni o‘qing.

Zhōngguó qīngnián	jiāotōng gōngsī	zhōngyāng jīguān
Míngshèng gǔjì	zhèngdà guāngmín	píngděng dàirén
Yángguāng cànlan	xīnqíng shūchàng	

(3) Quyidagi gaplarni o‘qing.

Tā de diànhuà hàomǎ shì duōshao? Zhè shì shuí de cídiǎn?
 Nǐ yǒu shénme shì?
 Nǐ shì nǎ gè xī de xuésheng? Nǐ qù nǎr? Nǐ jiào shénme míngzi?

(4) Tinglab so‘zlar ustiga ohang belgilarini qo‘ying.

Wang laoshi jia zai nar?
 Nin zhidao jiaoshi bangongshi de dianhua haoma?
 Ta de shouji haoma shi yao san jiu ling wu si yao ba qi er liu.

2. Tagiga chizilgan so‘zlarni keltirilgan so‘zlar bilan almashtiring.

(1) A: 这是谁的词典?

B: 这是王老师的词典? 房间 我哥哥 办公室 我们老师
 照片 她 光盘 图书馆
 俄文书 王东 教室 留学生

(2) A: 你去哪儿?

B: 我去教室。
 图书馆 中文系 邮局 办公室
 中国 俄罗斯 体育馆 食堂

(3) A: 她的手机号码是多少?

B: 139045187。

电话 6748221
 护照 3598421
 传呼机 1279785012
 房间 3425

3. O‘qib yozing.

(1) Ierogliflarni o‘qib, ularning transkripsiyasini yozing.

房间 知道 号码 找 哪儿 办公室 客气

(2) Transkripsiyani o‘qib, gaplarni iyeroglif bilan yozing.

Zhè shì Wáng lǎoshī de cídiǎn.

Nǐ shì na ge xī de xuesheng?

Zhèr shì nǐmen de jiàoshì ma?

Nǐ jiào shénme míngzi?

Tā jiā de diànhuà hàomǎ shì liù sān èr yāo líng wǔ sì.

(3) So‘z birikmalar yasang.

你_____	室_____	问_____	话_____
您_____	客_____	间_____	词_____
名_____	房_____	照_____	哪_____
号_____	局_____	黑_____	那_____

4. Tagiga chizilgan so‘zlarga savol bering.

(1) 这是王老师的词典。

(2) 那是俄汉词典。

(3) 我去教师办公室。

(4) 他是俄语系的学生。

(5) 他叫王东。

(6) 他家的电话号码是 6321054。

(7) 我找李春。

5. Dialogni nihoyasiga etkazing.

- A: 您贵姓?
B: _____。
A: 他叫什么名字?
B: _____。
A: 你们去哪儿?
B: _____。
A: _____。
B: 他不在。
A: _____。
B: 6348221。

6. O‘zbek tiliga tarjima qiling.

- (1) 这是什么词典?
- (2) 他们去哪儿?
- (3) 谁知道王老师的电话号码?
- (4) 他的手机号码是多少?
- (5) 你的中国朋友叫什么名字?
- (6) 你有什么事?

7. Xitoy tiliga tarjima qiling.

- (1) Xonangizning raqami necha?
- (2) Siz qaysi Oliy o‘quv yurtining talabasisiz?
- (3) Sen qayerga ketayapsan?
- (4) Sizga kim kerak?
- (5) O‘qituvchingizning familiyasi nima?
- (6) Ularning direktorining ismi nima?
- (7) Uning telefon raqami 3635012.

七、阅读课文 Mutolaa uchun matn

我住 1302 号房间

我是俄罗斯人留学生。我的中文名字叫陈光。我学习汉语。我住留学生宿舍 1302 号房间。我有一个同屋，他叫保罗，是美国人。我们的房间有桌子、椅子、床、电视、还有电话。我们的房间不大，但很干净。房间的电话号码是 6605478。

我认识很多中国朋友，他们都很年轻、热情。我喜欢他们。

Leksika

1. 陈光 (名) ChénGuāng	Chen Guan
2. 学习 (动·名) xuéxí	o‘qimoq; o‘qish
3. 住 (动) zhù	yashamoq
4. 宿舍 (名) sùshè	talablar turar joyi
5. 同屋 (名) tóngwū	xonadosh

6. 保罗（专） Bǎoluó	Pol'
7. 床（名） chuáng	krovat'
8. 电视（名） diànshì	televizor
9. 但（是）（连） dàn	lekin
10. 干净（形） gānjīng	toza
11. 年轻（形） niánqīng	yosh
12. 热情（形） rèqíng	mehmondo'st

Matn asosida savollarga javob bering.

1. 陈光是那国留学生？
2. 他的房间号码是多少？
3. 他有没有同屋？
4. 他的同屋叫什么名字？是哪国人？
5. 他们的房间有什么？
6. 他们的房间大不大？
7. 他们的电话号码是多少？
8. 谁认识很多中国朋友？
9. 陈光学习什么？

八、语言知识 Til haqida ma'lumotlar

Grafema, so'z va iyeroglif

Grafema— bu eng kichik tovush va ma'no anglatuvchi birlikdir. Xitoy tilidagi grafemalarning aksariyat qismi bir yoki ikki bo'g'inli grafemalardir, masalan: “课”，“文”，“大”，“学”，“沙发”，“尼龙”，“荒唐”. Murakkab tuzilishga ega bo'lgan grafemalar ham mavjud, masalan: “巧克力”，“齐齐哈尔”，“哈巴罗夫斯克” va boshqalar. Ikki bo'g'inli grafemalarning ma'lum bir qismi, murakkab grafemalarning deyarli barchasi boshqa tillardan o'zlashtirilgan.

So'z grafemalardan hosil bo'ladi va eng kichik til birligi sifatida mustaqil qo'llanilishi mumkin. Bir grafemadan hosil bo'lgan so'z bo'laklarga ajralmaydi, masalan: “看”，“您”，“不”，“咖啡”，“巧克力”. Ikki yoki undan ortiq grafemadan tashkil topgan so'zlarni bo'laklarga ajratish mumkin, masalan: “贸易”，“认识”，“小说”，“名片”，“你们”，“姐姐”，“博物馆”，“图书馆”

Grafema yoki so'zlarni ifoda etuvchi belgilar iyeroglif deb ataladi. Xitoy tilida bir iyeroglif bir bo'g'inga to'g'ri keladi. Shu sababli bir bo'g'inli grafemalar yoki bir grafemadan hosil bo'lgan so'z bir iyeroglif bilan ifodalanadi, masalan: “人”，“天”，“我”.

Ba'zi holatlarda bir so'z bir grafema va 2-3 ta iyeroglif bilan ifodalanishi mumkin, masalan: “沙发”，“莫斯科”， yoki bir so'z, ikkita grafema va 2-3 ta iyeroglif bilan: “俄文”，“葡萄酒”，“巧克力”， bir so'z, uchta grafema, 3 ta iyeroglif: “图书馆” ifodalanishi mumkin.

10- Dars

一、课文 Matn

Hòu tiān shì wǒ jiě jie de shēng rì
后天是我姐姐的生日

Liú Huá Jīn tiān jǐ hào

刘华：今天几号？

Lǐ Xiǎolán Jīn tiān shí hào

李小兰：今天十号。

Liú Huá À hòu tiān shì wǒ jiě jie de shēng rì

刘华：阿，后天是我姐姐的生日。

Lǐ Xiǎolán Shì ma Tā de shēng rì shì wǔ yuè shí èr hào ma

李小兰：是吗？她的生日是五月十二号吗？

Liú Huá Duì Tā shǔ mǎ Míngnián shì tā de běnmìngnián

刘华：对。她属马。明年是她的本命年。

Lǐ Xiǎolán Nǐ jiě jie shì nǎ nián shēng de

李小兰：你姐姐是哪年生的？

Liú Huá Yī jiǔ qī bā nián

刘华：一九七八年。

Lǐ Xiǎolán Tā jīn nián èr shí sān suì duì ma Wǒ mā ma yě shǔ mǎ jīn nián sì shí qī suì

李小兰：她今年二十三岁，对吗？我妈妈也属马，今年四十七岁。

Liú Huá Nǐ mā ma de shēng rì shì jǐ yuè jǐ hào

刘华：你妈妈的生日是几月几号？

Lǐ Xiǎolán Liù yuè sān hào xīng qī rì āi nǐ gěi nǐ jiě jie mǎi shén me shēng rì lǐ wù ne

李小兰 六月三号，星期日。哎，你给你姐姐买什么生日礼物呢？

Liú Huá Tā xǐ huān yīn yuè wǒ gěi tā mǎi yīn yuè cí dài míng tiān xià wǔ nǐ gēn wǒ yì qǐ

刘华：她喜欢音乐我给她买音乐磁带。明天下午你跟我一起

qù shāng diàn hǎo ma

去商店好吗？

Lǐ Xiǎolán Míng tiān xīng qī jǐ

李小兰 明天星期几？

Liú Huá Xīng qī liù shì zhōu mò

刘华：星期六是周末。

Lǐ Xiǎolán Hǎo ba wǒ men yì qǐ qù

李小兰：好吧，我们一起去。

二、新词语 Yangi so‘z va so‘z birikmalari

1. 后天 (名)	hòutiān	indinga
2. 姐姐 (名)	jiějie	katta opa
3. 生日 (名)	shēngrì	tug‘ilgan kun
4. 今天 (名)	jīntiān	bugun
5. 几 (代)	jǐ	nechta
6. 啊 (叹)	ā	undov so‘z
7. 月 (名)	yuè	oy
8. 属 (动)	shǔ	hisoblanmoq(...muchalida tug‘ilmoq)
9. 马 (名)	mǎ	ot
10. 明年 (名)	míngnián	kelasi yil

11. 本命年 (名)	běnmìngnián	muchal yil
12. 年 (名)	nián	yil
13. 生 (名)	shēng	tug‘ilmoq
14. 今年 (名)	jīnnián	bu yil
15. 岁 (岁)	suì	yosh
16. 星期日 (名)	xīngqīrì	yakshanba
17. 哎 (叹)	āi	undov so‘z
18. 给 (介)	gěi	bermoq
19. 买 (动)	mǎi	sotib olmoq, xarid qilmoq
20. 礼物 (名)	lǐwù	sovg‘a
21. 音乐 (名)	yīnyuè	musiqa
22. 磁带 (名)	cídài	kasseta
23. 明天 (名)	míngtiān	ertaga
24. 下午 (名)	xiàwǔ	kunning ikkinchi yarmi
25. 跟 (介)	gēn	bilan
26. 一起 (副)	yīqǐ	birga
27. 商店 (名)	shāngdiàn	do‘kon
28. 星期 (名)	xīngqī	hafta
29. 周末 (名)	zhōumò	hafta ohiri, dam olish kunlari
30. 吧 (语气)	ba	yuklama

Atoqli otlar

刘华 Liú Huá
李小兰 Lǐ Xiǎolán

Liyu Xua
Li Siyaolan

Qo‘shimcha so‘zlar

日 (名·量)	rì	kun
昨天 (名)	zuótiān	kecha
前天 (名)	qiántiān	o‘tgan kuni

三、语法 Grammatika

1. 1- 100 gacha bo‘lgan sonlar.(1)

Xitoy tilida 1dan 100 gacha bo‘lgan sonlar quyidagicha o‘qiladi:

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11.....20 21.....30.....

一 二 三 四 五 六 七 八 九 十 十一.....二十 二十一.....三十.....
.....43.....54.....65.....76.....87.....99.....100
四十三.....五十四.....六十五.....七十六.....八十七.....就是就.....一百

2. Sananing ifodalanishi.

(1) Yilning ifodalanishi.

Xitoy tilida yilni ifoda etishda raqamlar alohida, birma- bir o‘qiladi, masalan:

1980年 一九八零年
1997年 一九九七年
1998年 一九九八年
2001年 二零零一年

(2) Oyning ifodalanishi.

Xitoy tilida 12 ta oyning nomi:

一月 二月 三月 四月 五月 六月 七月 八月 九月 十月 十一月 十二月

(3) Kunning ifodalanishi.

一日(号) 二日(号) 三日(号)三十一日(号)

日 va 号 so‘zlari o‘yning biron bir kunini ko‘rsatadi. 号 og‘zaki nutqda, 日 yozma nutqda ishlatiladi.

(4) Hafta kunlarining ifodalanishi.

星期一 星期二 星期三 星期四 星期五 星期六 星期日(天)
Xīngqīyī xīngqīèr xīngqīsān xīngqīsì xīngqīwǔ xīngqīliù xīngqīrì
Dushanba seshanba chorshanba payshanba juma shanba yakshanba
Og‘zaki nutqda, odatda “星期天”(xīngqītiān, yakshanba) ishlatiladi.

(5) Yil, oy, kunning ifodalanish tartibi.

Xitoy tilida sana quyidagicha ifodalanadi:

Yil + oy + kun + hafta kuni, masalan:

2001年4月2日星期一(二零零一年四月二日星期一)

(6) Kun, yil, haftaning ifodalanishi.

大前天	前天	昨天	今天	明天	后天	大后天
大前年	前年	去年	今年	明年	后年	大后年

大上个月	上个月	这个月	下个月	大下个月
大上个星期	上个星期	这个星期	下个星期	大下个星期

3. Ot kesimli gaplar.

Ot kesimli gaplar—bu ot kesim vazifasida kelgan gaplar bo‘lib, odatda, kesimdan oldin “是”fe’li ishlatilmaydi. Ot kesimli gaplar vaqt, kishi yoshi, tug‘ilgan joyini ko‘rsatish uchun xizmat qiladi, masalan:

- (1) 今天五月十二号。
- (2) 今天星期几?
- (3) 他二十三岁。
- (4) 他是俄罗斯人。

Inkor shakli ot kesimdan oldin 不是 so‘zining birikishidan hosil bo‘ladi, masalan:

- (1) 今天不是五月十二号。
- (2) 她不是二十三岁。
- (3) 她不是俄罗斯人。

“是” ishtirok etganda, gapning ma’nosi deyarli o‘zgarmaydi. Ot kesimli gaplar ko‘proq o‘g‘zaki nutqda ishlatiladi, masalan:

- (1) 今天是几号?
- (2) 他是俄罗斯人。

4. "...好吗?", "...对吗?" ko‘rinishidagi so‘roq gaplar.

"...好吗?", "...对吗?" ko‘rinishidagi so‘roq gaplarda so‘zlovchi o‘z savoliga tasdiq javobni kutadi. Bunday gaplarning birinchi qismi darak gap shaklida bo‘ladi, masalan:

下午你跟我一起去商店, 好吗?

".....对吗?" shaklidagi so‘roq gaplarda "好", "好啊" yoki "好吧" so‘zlari yordamida tasdiq javobi beriladi.

Darak gaplardan keyin ".....对吗?" (yoki ".....是吗?", ".....是不是?") so‘zlari kelib, taxmin ma’nosini bildiradi. "...对吗?" ishtirokidagi so‘roq gaplar o‘z taxminini to‘g‘riligini tasdiqlash uchun ishlatiladi. Bunday so‘roq gaplarda "对" yoki "是" tasdiq javob, "不" yordamida inkor javobi beriladi, masalan:

- (1) 今天三月二号, 对吗?
- (2) 对, 今天是三月二号。(不, 今天是三月三号。)
- (3) 你姐姐喜欢音乐, 是不是?
- (4) 是, 她喜欢音乐。(不, 她不喜欢音乐。)

5. Old ko‘makchili so‘z birikmalari.

Old ko‘makchili so‘z birikmalari old ko‘makchi va ot, olmoshdan tashkil topib, yonalish, o‘rin- joy, vaqt, maqsad, sabab, usul, taqqoslash kabi ma’nolarni ko‘rsatadi, masalan:

- (1) 你给你姐姐买什么礼物?
- (2) 我跟他一起去商店。
- (3) 我从北京去上海。
- (4) 往前走。

四、语音 Fonetika

1. Hayron bo‘lish ma’nosini ifodalash uchun是吗? ko‘rinishidagi so‘roq gaplar pasaygan ohang bilan aytiladi, masalan:

是.....吗? ↓ 他的生日是五月十二号吗?

2.好吗?对吗? shaklidagi so‘roq gaplarda "好", "对" so‘zlari urg‘u bilan talaffuz qilinadi, gap ohirida ohang kuchayadi, masalan:

你跟我一起去商店, 好吗? ↑
你给你姐姐买磁带, 对吗? ↑
今天星期六, 是不是? ↑

五、汉字 Iyerogliflar

1. Iyerogliflar tahlili.

月	yuè	bu kalit bilan yasalgan iyerogliflar oy bilan aloqador.	"期", "朗"
足	zǔ	bu kalit oyoq harakati bilan bog‘liq iyerogliflarning chap bo‘lagida uchraydi va "足" ko‘rinishida yoziladi.	"跟", "踢", "跳"
走	zǒu	yayov yurish, harakatlar bilan bog‘liq iyerogliflarda uchraydi.	"起", "赶", "越"

广	guǎng	uy-xonaga aloqador iyerogliflarda mavjud.	“店”，“床”
示	shì	bu kalit ishtirok etgan iyerogliflar qurbonlik keltirish, baxt va omadsizlik ma‘nolarini ifodalaydi. Iyeroglifning chap yonida kelganida “示” tarzida yoziladi.	“礼”，“祝”，“祭”
巾	jīn	gazlamaga aloqador iyerogliflar tarkibida uchraydi. Bu kalit iyeroglifning turli qismida joylashishi mumkin.	“布”，“带”，“帮”
牛	niú	chorva bilan bog‘liq iyerogliflar tarkibida uchraydi. “牛” shaklida uchraydi	“物”，“牧”，“犊”
天	tiān	tik turgan odam ushtiga chiziq chizilgan bo‘lib, osmon ma‘nosini bildiradi.	
上	shàng	joylashish o‘rnini ko‘rsatadi.	
下	xià	joylashish o‘rnini ko‘rsatadi.	
明	míng	quyosh va oy odamlarga yorug‘lik beradi. Ikki iyeroglifning birikishi yorug‘lik ma‘nosini bildiradi.	
生	shēng	unib-o‘smoq ma‘nosini bildiradi.	

六、练习 Mashqlar

1. Fonetik mashqlar.

(1) Tinglab ohang belgilarini aniqlang.

zhōumò	duōmo	mòwei	zhuómo
yīnyuè	qiānyuē	kuàyuè	chāyuè
cídài	lǐngdài	chuāngtái	yángtái
hòutiān	zuótiān	xiàwǔ	shàngwǔ
yúkuài	chàngkuài	guānhuái	qíguài

(2) Tanskriptsiya yordamida so‘zlarni o‘qing.

zěnmeyàng	xīngqīrì	xīngqīliù	yībǎi
jiǔshíjiǔ	èrshísì	sānshíwǔ	liùshíqī

(3) Sanalarni o‘qing.

1853年5月4日星期三
1921年7月5日星期二
2000年12月7日星期四

1917年6月8日星期五
1949年10月1日星期六
2001年11月25日星期日

2. Tagiga chizilgan so‘zlarni keltirilgan so‘zlar bilan almashtiring.

A: 今天几号?

B: 今天十号。

明天	八号
后天	九号
星期一	一号
星期天	二十号

A: 你跟我一起去，好吗?

B: 好吧。

老师
我们

她
我朋友

3. O‘qib yozing.

(1) Iyerogliflarni o‘qib, ularning transkripsiyasini yozing.

姐姐 喜欢 磁带 音乐 礼物

我妈妈也属马，今年四十七岁。

(2) Transkripsiya asosida so‘zlarni o‘qib, ularni iyeroglif bilan yozing.

míngtiān jīnnián xiàwǔ shēngǐrì zěnmeyàng

Hòutiān sān yuè bā hào xīngqīrì.

Nǐ gěi nǐ jiějie mǎi shénme lǐwù?

4. Bo‘sh o‘rinlarni to‘ldiring.

(1) 今天星__天。	A. 明	B. 朋	C. 期
(2) 你__欢汉语吗?	A. 音	B. 喜	C. 高
(3) 明天周__，我在家。	A. 未	B. 来	C. 末
(4) 我们一起去书店,好__?	A. 吧	B. 呢	C. 吗
(5) 下午我__他一起学习。	A. 给	B. 跟	C. 在
(6) 星期六__号?	A. 什么	B. 哪	C. 几

5. Savollarga javob bering.

- (1) 今天几月几号星期几?
- (2) 明天星期二，对吗?
- (3) 后天四月五号，是不是?
- (4) 昨天星期几?
- (5) 明天我们一起去教室办公室，好吗?
- (6) 前天是六月三号吗?
- (7) 你的生日是几月几号?

6. O‘zbek tiliga tarjima qiling.

- (1) 周末我去银行。
- (2) 下午我们一起去王老师家，好吗?
- (3) 你给谁买英文书?
- (4) 明天去怎么样?
- (5) 你姐姐的生日是三月九号，对吗?
- (6) 五月十二号星期几?

7. Xitoy tiliga tarjima qiling.

- (1) 31 dekabr—do‘stimning tug‘ilgan kuni.
- (2) Men akamga xitoycha lug‘at sotib olaman.
- (3) Men bilan birga xitoy tilini o‘rgan, xo‘pmi?
- (4) U odam—O‘qituvchi.

8. Dialog tuzing.

两个学生一组互相询问日期，如：星期六几号？五月四号星期几？星期三是十九号吗？二十七号星期日，对吗？等等。

七、阅读课文 Mutolaa uchun matn

四月三十日伊万的生日

伊万是远东大学中文系一年级的学生，他学习汉语。我是中国留学生，我学习俄语。我们是好朋友，我们都喜欢音乐。四月三十日伊万的生日，他今年二十岁。我给他买什么生日礼物呢？就买音乐磁带吧。

Leksika

1. 年级（名） niánjí	kurs
2. 就（副） jiù	darhol

Matn asosida savollarga javob bering.

1. 伊万是远东大学几年级的学生？
2. 他学习什么？
3. 谁学习俄语？
4. 伊万喜欢音乐吗？“我”呢？
5. 伊万的生日是几月几日？
6. “我”给他买什么生日礼物？

八、语言知识 Til haqida ma'lumotlar

Xitoy tilida asosiy gap bo'laklari. (1)

Xitoy tilida—ega, kesim, to'ldiruvchi, aniqlavchi, hol, sifat-fe'lli to'ldiruvchilar asosiy gap bo'laklari hisoblanadi.

Ot, sifat, olmosh, son va otlashgan so'z birikmalari ega vazifasida kelishi mumkin. Fe'l va fe'lli so'z birikmalari, sifatdan hosil bo'lgan so'z birikmalari ham ega bo'lib kelishi mumkin, masalan:

- (1) 图书馆的书很多。
- (2) 我们都是外国留学生。
- (3) 一斤多少钱？
- (4) 爬山很有意思。
- (5) 暖和对他的身体有好处。
- (6) 身体好很重要。

Kesim—bu ega tomonidan bajarilgan ish-harakatning holatini ko'rsatuvchi bo'lak. Yuqorida ko'rsatilgan so'z turkumlari va so'z birikmalarining hammasi kesim vazifasida ishlatilishi mumkin:

- (1) 王老师去教室。
- (2) 我们班的学生多，他们班学生少。
- (3) 今天星期三。
- (4) 他眼睛很漂亮。

To'ldiruvchi—bu ish harakat yonaltirilgan obyekt bo'lib, odatda fe'ldan keyin keladi. Ot, sifat, son, fe'l, otlashgan va fe'lli so'z birikmalari, predikativ so'z birikmalari to'ldiruvchi vazifasida kelishi mumkin. Ayrim fe'llar bir vaqtning o'zida ikkita to'ldiruvchiga ega bo'lishi mumkin, masalan:

1. 我们都学习汉语。

2. 你找谁?
3. 这是一千，不是一百。
4. 你要多注意休息。
5. 我喜欢安静。
6. 你觉得他怎么样?
7. 我给老师一件礼物。

11-Dars

一、课文 Matn

Měitiān jǐ diǎn shàng kè 每天几点上课

(Rossiyaning bir shahridagi mehmonxonasida)

Dǎo yóu Xiànzài wǒ shuō yíxià míngtiān de shíjiān ān pái Míngtiān dà jiā liùdiǎn qǐchuáng liùdiǎn
导游： 现在我说一下明天的时间安排。明天大家六点起床， 六点

bàn zài zhèr jíhé liùdiǎn sìshíwǔ fēn chīzǎofàn
半在这儿集合， 六点四十五分吃早饭。

Yóu kè Jǐ diǎn chūfā
游客： 几点出发？

Dǎo yóu Bādiǎn Bādiǎnbàn cānguān zìrán bówùguǎn
导游： 八点。八点半 参观 自然博物馆。

Yóu kè Zhōngwǔ zài nǎr chīfàn
游客： 中午 在哪儿吃饭？

Dǎo yóu Zài Harbin fàndiǎn chī zhōngcān
导游： 在哈尔滨 饭店 吃中餐。

Yóu kè Xiàwǔ jǐ diǎn huí lái
游客： 下午几点回来？

Dǎo yóu Sì diǎn
导游： 四点。

(Rossiyaning bir oliygochida xitoy va rus talabalar suhbatlashyaptilar)

Xiè ěr gài Nǐ xuéxí máng ma
谢尔盖： 你学习忙吗？

Liú lín Hěn máng
刘林： 很忙。

Xiè ěr gài Měitiān jǐ diǎn shàng kè
谢尔盖： 每天几点上课？

Liú lín Bādiǎn shàng kè Wǒ cháng cháng chà shí fēn bā diǎn dào jiào shì
刘林： 八点上课。我常常差十分八点到教室。

Xiè ěr gài Jǐ diǎn xià kè
谢尔盖： 几点下课？

Liú lín Shíèr diǎn xià kè
刘林： 十二点下课。

Xiè ěr gài Nǐ měitiān jǐ diǎn qǐ chuáng
谢尔盖： 你每天几点起床？

Liú lín Liù diǎn qǐ chuáng liù diǎn yí kè pǎo bù
刘林： 六点起床， 六点一刻跑步。

Xiè ěr gài Nǐ měitiān dōu duàn liàn shēn tǐ ma
谢尔盖： 你每天都锻炼身体吗？

Liú lín Duì nǐ kàn wǒ shēn tǐ fēi cháng hǎo
刘林： 对，你看，我身体非常好。

Xiè ěr gài Xià wǔ nǐ cháng cháng zuò shén me
谢尔盖： 下午你常常做什么？

Liú lín Zài jiā fù xí kè wén yù xí shēng cí hé yǔ fǎ xiě zuò yè
刘林： 在家复习课文，预习生词和语法，写作业。

Xiè ěr gài Wǎn shàng nǐ cháng kàn diàn shì ma

谢尔盖： 晚上 你常 看 电视吗？

Liú lín Bùcháng kàndiànshì Wǒ chángcháng shàngwǎng zài wǎngshàng hé péngyou liáotiānr
刘林： 不常 看 电视。我 常 常 上 网，在 网 上 和 朋 友 聊 天 儿。

Xiè ěr gài Nǐ měitiān shénme shíhou shuìjiào

谢尔盖： 你 每 天 什 么 时 候 睡 觉？

Liú lín Shídiǎnbàn zuǒyòu

刘林： 十 点 半 左 右。

二、新词语 Yangi so‘z va so‘z birikmalari

1. 每（代）
(1) 他每天都很忙。
(2) 每个学生都喜欢他。	měi	har
2. 点（量）
(1) 现在是上午九点。
(2) 你每天几点上课？	diǎn	soat
3. 上课
下课	shàngkè
xiàkè	dars boshlanishi
dars tugashi
4. 现在（名）	xiànzài	hozir
5. 说（动）
(1) 你说什么？
(2) 请你说一下。
(3) 我们每天都说汉语。	shuō	gapirmoq
6. 一下（量）
看一下；听一下；说一下；复习一下
(1) 请你看一下。
(2) 这枝笔我用一下可以吗？	yíxià	marta (hisob so‘z)
7. 时间（名）	shíjiān	vaqt
8. 安排（名·动）
(1) 这是下个星期的活动安排表。
(2) 请你安排一下时间。	ānpái	uyushtirmoq
9. 大家（代）
(1) 大家都去，你也去吧。
(2) 谢谢大家。	dàjiā	hamma
10. 起床（动）	qǐchuǎng	o‘rindan turmoq
11. 半（数）	bàn	yarim
12. 在（介）
(1) 你在哪儿学习
(2) 我们在教室上课。	zài	old ko‘makchi
13. 集合（动）
大家到操场集合。	jíhé	to‘planmoq
14. 分（量）
(1) 我十二点十分下课。
(2) 现在差五分八点。	fēn	daqiqqa(hisob so‘z)
15. 吃（动）
(1) 中午你在哪儿吃饭？
(2) 你几点吃药？	chī	emoq
16. 早饭（名）	zǎofàn	nonushta
17. 出发（动）
(1) 我们明天下午出发。
(2) 大家八点集合，八点十分出发。	chūfā	yo‘lga chiqmoq

18. 参观 (动)	cānguān	tamosha qilmoq
(1) 欢迎参观。		
(2) 下午我们去参观博物馆。		
19. 自然 (名·形)	zìrán	tabiat; tabiiy
(1) 我们都热爱大自然。		
(2) 他的表情很不自然。		
20. 中午 (名)	zhōngwǔ	qoq peshin
21. 饭 (名)	fàn	taom
22. 饭店 (名)	fàndiàn	restoran, mehmonxona
23. 中餐 (名)	zhōngcān	Xitoy oshxonasi
24. 回来 (动)	huílai	qaytib kelmoq
(1) 他明天从北京回来。		
(2) 他从北京带回来很多汉语书。		
25. 学习 (名·动)	xuéxí	o‘qimoq
(1) 我们要努力学习汉语。		
(2) 学习是没有止境的。		
26. 忙 (形)	máng	band bo‘lmoq
(1) 你忙吗?		
(2) 他每天都很忙。		
27. 常 (常) (副)	chángchang	tez- tez
(1) 他常常去商店。		
(2) 我不常吃中餐。		
28. 差 (动)	chà	kam, etarli emas
(1) 现在差十分八点。		
(2) A: 你汉语说得真不错。		
B: 哪里, 还差得远呢。		
29. 到 (动)	dào	etib bormoq
(1) 他们今天到哈尔滨。		
(2) 他明年到上海工作。		
30. 刻 (量)	kè	chorak(hisob so‘z)
(1) 现在五点一刻。		
(2) 我差一刻八点到教室。		
31. 跑步 (动)	pǎobù	yugurmoq
32. 锻炼 (动)	duànliàn	chiniqmoq
我每天都锻炼身体。		
33. 身体 (名)	shēntǐ	tana, sog‘liq
34. 非常 (副)	fēicháng	juda
(1) 他非常喜欢音乐。		
(2) 他的汉语非常好。		
35. 做 (动)	zuò	qilmoq
(1) 你下午常常做什么。		
(2) 你父亲做什么工作?		
36. 复习 (动)	fùxí	takrorlamoq
(1) 我常常在教室复习。		
(2) 请大家复习课文。		
37. 课文 (名)	kèwén	matn
38. 预习 (动)	yùxí	darsga oldindan tayyorlanmoq
(1) 我每天预习生词。		
(2) 你每天都复习和预习吗?		
39. 生词 (名)	shēngcí	yangi so‘zlar
40. 语法 (名)	yǔfǎ	grammatika

41. 写 (动)	xiě	yoʻzmoq
(1) 他每天下午写汉字。		
(2) 请写一下您的姓名。		
42. 作业 (名)	zuòyè	uy vazifasi
43. 晚上 (名)	wǎnshàng	kechqurun
早上 (名)	zǎoshàng	ertalab
44. 电视 (名)	diànshì	televizor
45. 上网	shàngwǎng	internet tarmogʻiga kirmoq
网 (名)	wǎng	tarmoq
46. 聊天儿 (动)	liáotiānr	suhbat qurmoq
聊 (动)	liáo	suhbatlashmoq
47. 时候 (名)	shíhoupaytida
48. 睡觉 (动)	shuìjiào	uxlamoq
你每天几点睡觉?		
49. 左右 (名)	zuǒyòu	atrofida, chamasi
50. 导游 (名)	dǎoyóu	gid
51. 游客 (名)	yóukè	turist

Atoqli otlar

哈尔滨	Harbin	Xarbin
哈尔滨饭店	Harbin Fàndiàn	“Xarbin” mehmonxonasi
谢尔盖	Xiè ěr gài	Sergey
刘林	Liú Lín	Lyu Lin

Qoʻshimcha leksika

两	liǎng	ikki
网吧	wǎngbā	internet kafe
午饭	wǔfàn	tushlik
晚饭	wǎnfàn	kechki ovqat

三、语法 Grammatika

1. Ega-kesimdan hosil boʻlgan kesimli gaplar.

Bunday gaplarda ega-kesimli birikma egani ifodalab, tasdiqlab keladi. Quyidagi model asosida yasaladi:

“主语+谓语 (主谓词组)

Ega + kesim (ega-kesimli birikma)

你学习忙吗?

我身体非常好。

那位老师我喜欢。

2. Vaqtning ifodalanishi.

(1) Xitoy tilida vaqt 点 dian(soat), 刻 ke(chorak), 分 fen(daqiqa) soʻzlari yordamida ifodalanadi.

1: 00	一点
2: 00	两点
3: 05	三点零五分
2: 12	两点十二分
4: 15	四点一刻/四点十五分
5: 30	五点半/五点三十分

6: 45 六点三科/六点四十五分/差一刻七点

E'tibor bering: 2 raqami “两” va “二” ko‘rinishida ifodalanishi mumkin: hisob so‘zlari yoki hisob so‘zlarini olmagan otlar bilan “两” tarzida ishlatiladi, masalan: “两点”, “两人”. Lekin, hisob so‘zlari bo‘lishi yoki bo‘lmasligidan qat’i nazar, 10 dan yuqori bo‘lgan sonlar tarkibida “二” sifatida ishlatiladi, masalan: “十二点”, “二十二人”.

(2) Vaqtning ko‘rsatgan so‘zlar gapda ega, kesim, aniqlovchi va hol vazifasida kelishi mumkin, masalan:

星期三几号?

现在两点。

我看七点半的电影。

我六点吃晚饭。

(3) Agar birdan ortiq vaqtning ko‘rsatgan so‘z hol vazifasida kelsa, avval uzoqroq vaqtning ko‘rsatgan so‘z, keyin nisbatan qisqa vaqtning ko‘rsatgan so‘z keladi, masalan:

2001年5月14日星期一上午十点十八分

我早上六点一刻起床。

Gapda vaqt holi va o‘rin- joy holi mavjud bo‘lsa, avval vaqt holi, keyin o‘rin- joy holi keladi, masalan:

我们明天早上六点半在这儿集合。

不能说: 我们在这儿明天早上六点半集合。

3. “一下” fe‘l hisob so‘zi.

一下 hisob so‘zi fe‘ldan keyin qo‘yilib, ma‘lum bir ish- harakatni bajarishga urinib ko‘rish ma‘nosini ifodalaydi, masalan:

请你看一下这张照片, 你认识照片上的那个人吗?

请说一下你的电话号码?

我来介绍一下, 这位是王老师。

四、语音 Fonetika

1. Ohangning o‘zgarishi.(3)

Ohang raqamlarni o‘qishda, sanashda o‘zgarmaydi, masalan: “一”, “二”, “三”, “十一”, “二〇〇一年”.

Agar “一” sonidan keyin to‘rtinchi yoki to‘rtinchi ohangdan hosil bo‘lgan yengil ohang kelsa, bir soni ikkinchi ohang bilan aytiladi, masalan: “六点一刻”, “一下”.

Agar “一” sonidan keyin birinchi, ikkinchi va uchinchi ohanglar kelsa, “一” soni to‘rtinchi ohang bilan aytiladi, masalan: “一天”, “一年”, “一起”.

五、汉字 Iyerogliflar

1. Iyerogliflar tahlili.

刀 [刂] Bu pichoq → tog‘ramoq, o‘ng tomonda kelganda “ 刂 ” shaklida yoziladi: “刻”, “到”.

金 [钅] Bu metall → Metall bilan bog‘liq: “锻”, “钱”

目 Bu ko‘z → ko‘z bilan bog‘liq: “睡”, “眼”.

耳 Bu quloqlar → Eshitish bilan bog‘liq: “聊”, “闻”.

页 Bu katta boshli odam → bosh, bo‘yin. Odatda ieroglifning o‘ng tomonida turadi: “预”, “题”.

见 Bu ko‘z → ko‘rish qobiliyati: “观”, “觉”.

网 Bu tarmoq .

左 Bu chap qo‘l → chap .

自 Bu burun → o‘zi .

回 Bu girdob → qaytish .

身 Bu homilador ayol → odamning qaddi-qomati.

六、练习 Mashqlar

1. Fonetika

(1) Transkripsiya asosida so‘zlarni o‘qing.

jīntiān	gānjìng	diànshì	lùyīn
kāfēi	gāoxìng	fàngjià	miànbāo
jīběn	lǎoshī	liànxí	huódòng
jīngcǎi	shǒudū	mùqián	jiémù
huānyíng	shífēn	huòzhě	gǎibiàn
jiāting	tígāo	kèběn	hǎokàn
nóngmín	qǔdé	píngguǒ	nǎlǐ
míngnián	shuǐpíng	quántǐ	shǒubiǎo
gūniang	máfan	yǎnjing	gàosu
guānxi	míngzi	yǐjing	gùshi

(2) “一” soni ohangining o‘zgarishiga e’tibor berib so‘zlarni o‘qing.

dìyī	wànyī	tōngyī	yījiǔjiǔqī
yīfēng	yītiān	yīgēn	yībān
yīzhí	yītóu	yīhuí	yīnián
yīběn	yīzǎo	yīdiǎn	yīchǎng
yījià	yīyàng	yīsui	yīpiàn

(3) Quyidagi gaplarni o‘qing.

A: 几点去?

B: 十一点去。

A: 几点跑步?

B: 六点一刻。

晚上你做什么?

晚上你常上网吗?

我不常看电视。

我每天晚上十点半睡觉。

2. Tagiga chizilgan so‘zlarni keltirilgan so‘zlar bilan almashtiring.

(1) A: 现在几点?

B: 现在八点。

三点	两点	四点十三分
五点一刻	六点半	差八分七点

(2) A: 你每天几点起床?

B: 六点。

跑步	六点一刻
上课	八点
下课	十二点
写作业	下午一点半
复习	下午两点
吃晚饭	六点半
睡觉	十一点

(3) A: 什么时候参观自然博物馆?

B: 八点半。

集合	六点半
出发	八点
去图书馆	中点
上网	下午两点
锻炼身体	晚上
看电视	晚上七点

(4) A: 你在哪儿吃饭?

B: 在哈尔滨饭店。

预习生字	教室
集合	体育馆
游泳	游泳馆
学习汉语	黑龙江大学
聊天儿	食堂
网上	网吧

3. O‘qing va yozing.

(1) Iyerogliflarni o‘qib, ularning transkripsiyasini yozing.

安排 中餐 集合 聊天儿 预习 锻炼

(2) Iyerogliflarni farqlang, ular yordamida so‘z birikmalari yasang.

安_____ 床_____ 学_____ 现_____

室_____ 点_____ 觉_____ 观_____

非_____ 时_____ 公_____ 习_____

排_____ 对_____ 分_____ 司_____

(3) Transkriptsiya asosida gaplarni o‘qib, iyeroglif bilan yozing.

Xiànzài jī diǎn ?

Tā xiàwǔ sān diǎn bàn huí lái.

Wǎnshàng wǒ cháng kàn diànshì.

Wǒmen lǎoshī shēntǐ hěn hǎo.

5. Tagiga chizilgan so‘zlarga savol bering.

- (1) 明天六点半在这儿集合。
- (2) 我们在哈尔滨饭店吃中餐。
- (3) 下午我在家复习生词和语法。
- (4) 我常常在网上和朋友聊天儿。
- (5) 晚上我常看电视。

6. Savollarga javob bering.

- (1) 你学习忙不忙？
- (2) 你身体好吗？
- (3) 你常常去图书馆吗？
- (4) 你在哪儿锻炼身体？
- (5) 你每天几点起床？几点睡觉？
- (6) 你几点吃午饭？什么时候吃晚饭？
- (7) 晚上你做什么？

7. O‘zbek tiliga tarjima qiling.

- (1) 你身体好吗？
- (2) 你几点去游泳馆？
- (3) 王经理每天八点到公司。

- (4) 你每天都锻炼身体吗?
- (5) 你每天五点半在体育馆跑步。
- (6) 你在哪儿写作业?
- (7) 你什么时候回来?

8. Xitoy tiliga tarjima qiling.

- (1) Siz o‘qish bilan bandmisiz?
- (2) Siz ertalab soat nechada o‘rindan turasiz?
- (3) Siz tushlikdan keyin nima bilan shug‘ullanasiz?
- (4) Men tez-tez Internet bilan ishlayman, televizor ko‘rmayman.
- (5) Siz, odatda, har kuni soat nechada uxlashga yotasiz?
- (6) Yakshanba kuni tushlikdan keyin soat 2:00 da men senikiga kelaman.
- (7) Biz soat 7:50 da to‘planib, soat 8:15 da yo‘lga chiqamiz.
- (8) Men har kuni yangi so‘zlarni, grammatika va matnlarni takrorlayman.

七、阅读课文 Mutolaa uchun matn

谢尔盖的一天

谢尔盖是俄罗斯留学生，他在黑龙江大学学习汉语，他学习很努力。他每天六点起床，六点十分去操场跑步，六点半回宿舍。早上他读课文，记生词。七点十五分吃早饭。早饭他喝牛奶，吃面包。七点三刻，他到教室。八点上课。上午他有四节课。十二点下课。他在学校食堂吃午饭。下午他写作业，复习和预习，有时候在图书馆看书。四点半和朋友一起打篮球。五点钟吃晚饭。晚上他看电视，听音乐，和朋友聊天儿，或者去网吧。十一点睡觉。

谢尔盖每天都很忙，但是他觉得很愉快。

Leksika

1. 努力（形） nǔlì	tirishqoqlik bilan
2. 操场（名） cāochǎng	sport maydonchasi
3. 读（动） dú	ovoz chiqarib o‘qimoq
4. 记（动） jì	xotirada saqlamoq
5. 喝（动） hē	ichmoq
6. 牛奶（名） niúnnǎi	sut
7. 面包（名） miànbāo	non
8. 节（量） jié	hisob so‘z
9. 午饭（名） wǔfàn	tushlik
10. 有时候 yǒu shíhou	ba‘zida
11. 打篮球 dǎ lánqiú	basketbol o‘ynamoq
12. 或者（连） huòzhě	yoki

13. 觉得（动）juéde his qilmoq
14. 愉快（形）yúkuài quvnoq

Matn asosida savollarga javob bering.

1. 谢尔盖几点起床？
2. 他起床后锻炼身体吗？
3. 他几点吃早饭？早饭他吃什么？
4. 他上午有课吗？
5. 他在哪儿吃午饭？
6. 下午他做什么？
7. 他几点吃晚饭？
8. 晚上他做什么？
9. 他几点睡觉？

八、语言知识 Til haqida ma'lumotlar

Xitoy tilida asosiy gaplar. (2)

Gapda aniqlovchi, odatda, ega yoki to'ldiruvchidan oldin keladi. Xitoy tilida aniqlovchining ikki xil turi mavjud: Tasviriy va egalik aniqlovchisi. Kishi yoki narsaning belgisi, holatini ko'rsatgan sifatlar tasviriy aniqlovchi vazifasida keladi. Egalik aniqlovchisi vazifasida sifatdan tahsqari yana boshqa so'z turkumlari ham kelib, kishi yoki narsaning turlari va toifalarini ko'rsatadi, masalan:

- (1) 这是中文杂志。(2) 我爸爸是老师。(3) 昨天我们看了一场精彩的演出。
(4) 今天参观的人很多。(5) 阿里写的汉字很整齐。

Hol gapda kesimni aniqlab, tasvirlab keladi. Kesimni aniqlab kelayotgan hol vaqt, o'rin- joy, obyekt, maqsadni ko'rsatadi. Ravish, ot yoki fe'lli birikmalar, old ko'makchili birikmalar yoki ega-kesimli birikmalar hol vazifasida kelishi mumkin, masalan:

- (1) 我不认识他。(2) 你应该好好地学习。(3) 我们下午去。(4) 王老师对
人很热情。(5) 他握着我的手说：“欢迎你再来!”(7) 他声音不大地说：“别告诉别人!”

To'ldiruvchi—natija, yonalish, miqdor, vaqt, joy yoki holatni ko'rsatuvchi gap bo'lagi bo'lib, odatda, fe'l va sifatdan keyin keladi, masalan:

- (1) 你们听懂了没有？(2) 你们都进屋来吧。(3) 他写得很整齐。(4) 今天的
作业我写得完。(5) 你等一会儿。(6) 这本书我看过两遍。

12- Dars

一、课文 Matn

Nǐ mǎi shénme

你买什么

(Bankda)

Nàdāshā Xiǎojiě wǒ huànqian

娜达莎： 小姐，我换钱。

Yíngyèyuán Nín huànshénmeqián

营业员： 您换什么钱？

Nàdāshā Wǒ huàn rén mǐn bì

娜达莎： 我换人民币。

Yíngyèyuán Huàn duōshao

营业员： 换多少？

Nàdāshā Sānbǎi měiyuán

娜达莎： 三百美元。

Yíngyèyuán Zhèshì liǎngqiān sìbǎisìshíwǔ yuán qījiǎo bāfēn rén mǐn bì qǐng shǔshu

营业员： 这是两千四百四十五元七角八分人民币，请数数。

Nàdāshā Zhèng hǎo Xièxiè

娜达莎： 正好。谢谢。

(Supermarketda)

Nàdāshā Nǐ mǎi shénme

娜达莎： 你买什么？

Liú Huá Wǒ mǎi shuǐguǒ nǐ ne

刘华： 我买水果，你呢？

Nàdāshā Wǒ yào mǎi de dōngxi hěnduō. Nǐ kàn yīgèmiànbāo yìzhīgāngbǐ yìzhāng

娜达莎： 我要买的东西很多。你看，一个面包、一支钢笔、一张

shìjiè dìtú yíjiàn chènshān yìzhāng zhuōzi liǎngbǎ yǐzi yìzhī běijīng kǎoyā hái

世界地图、一件衬衫、一张桌子、两把椅子、一只北京烤鸭、还

yǒu niú nǎi yǐnliào běn zi shénme de

有牛奶、饮料、本子什么的。

Liú Huá Zhèr yǒu gāngbǐ nǐ yào nǎ zhǒng

刘华： 这儿有钢笔，你要哪种？

Nàdāshā Zhèzhǒng zhìliàng hěn hǎo sānshíliùkuài qián tài guì le

娜达莎： 这种质量很好，(narhiga qaramoq)三十六块钱，太贵了。

Liú Huá Zhèzhǒng piányi yě hěn piàoliang

刘华： 这种便宜，也很漂亮。

Nàdāshā Duōshao qián yìzhī

娜达莎：多少钱一枝？

Liú huá èrshíèr kuài sì máo bā

刘华：二十二块四毛八。

Nàdàshā Hǎo wǒ tiāo yì zhī

娜达莎：好，我挑一枝。

Liú Huá Nàr yǒu shuǐguǒ zánmen qù nàr ba

刘华：那儿有水果，咱们去那儿吧。

Nàdàshā Nǐ yào píngguǒ hái shì yào jú zi

娜达莎：你要苹果还是要橘子？

Liú Huá Wǒ yào liǎngjīn píngguǒ

刘华：我要两斤苹果。

Nàdàshā Yìjīn shì duōshao

娜达莎：一斤是多少？

Liú Huá Yìjīn shì língdiǎnwǔ gōngjīn

刘华：一斤是 0.5 公斤。

(Kassani yonida)

Yíngyèyuán Yí gè miànbāo yì yuán wǔ yì zhāng dì tú bā yuán yí jiàn chèn shān wǔ shí

营业员：一个面包一元五，一张地图八元，一件衬衫五十

yuán yì gòng èr bǎi líng qī yuán jiǔ máo sān

元..... 一共二百零七元九毛三。

Nàdàshā Gěi nǐ èr bǎi yì shí kuài

娜达莎：给你二百一十块。

Yíngyèyuán Zhǎo nǐ liǎng yuán líng qī fēn

营业员：找你两元零七分。

二、新词语 Yangi so‘z va so‘z birikmalari

1. 小姐（名） xiǎojiě yahshi qiz (hizmat ko‘rsatish sohasida)
2. 换（动） huàn almashtirmoq
 - (1) 我用卢布换人民币。
 - (2) 这个磁带不太好，请换一下。
 - (3) 请把这些整钱换成零钱。
3. 钱（名） qián pul
4. 人民币（名） rěnmìnbí jenminbi, Xitoy milliy valutasi
5. 美元（名） měiyuán amerika dollari

6. 百 (数) bǎi yuz
7. 千 (数) qiān ming
8. 元 (量) yuán yuan(pul birligi)

(1) 这是二百元。

(2) 我换一千元人民币。

9. 角 (量) jiǎo tzyao (pul birligi)

(1) 这是三十七元五角八分。

(2) 我给你四角钱。

10. 数 (动) shǔ hisoblamoq

(1) A: 你们班一共有多少个学生?

B: 我数数。

(2) 这些是五百块钱, 请数一下儿。

11. 水果 (名) shuǐguǒ mevalar

12. 要 (助动·动) yào xohlamoq

(1) 我要一本新词典。

(2) 我要去中国留学。

13. 东西 (名) dōngxi narsa

14. 面包 (名) miànbāo non

15. 枝 (量) zhi hisob so‘z

一枝钢笔; 一枝烟; 一枝蜡烛

16. 钢笔 (名) gāngbǐ avtoruchka

17. 张 (量) zhāng hisob so‘z

一张地图; 一张桌子; 两张床; 三张纸

18. 世界 (名) shìjiè dunyo

19. 地图 (名) dìtú xarita

20. 件 (量) jiàn (hisob so‘z)

一件衬衫; 一件事情

21. 衬衫 (名) chènshān ko‘ylak

22. 桌子（名） zhuōzi stol; parta
23. 把（量） bǎ (hisob so‘z)
一把椅子；两把伞；三把钥匙
24. 椅子（名） yǐzi stul
25. 只（量） zhī (hisob so‘z)
一只鸟；三只羊；一只手；一只鞋
26. 烤鸭（名） kǎoyā dudlangan o‘rdak
27. 牛奶（名） niúǎi sut
28. 饮料（名） yǐnliào ichimlik
29. 本子（名） běnzi daftar
30. 种（量） zhǒng (hisob so‘z)
一种植物；一种想法；一种人
31. 质量（名） zhìliàng sifat
32. 块（量） kuài (hisob so‘z)
一块糖；一块手表；一块钱
33. 太（副） tài juda
(1) 太谢谢你了。
(2) 这件衬衫太大了，有小一点儿的吗？
34. 了（助） le yordamchi so‘z
35. 贵（形） guì qimmat
(1) 这枝钢笔不贵。
(2) 您贵姓？
36. 便宜（形） piányì arzon
(1) 这种桌子太贵了，有便宜一点儿的吗？
(2) 便宜的东西质量也很好。
37. 漂亮（形） piàoliang chiroyli
(1) 那衬衫太漂亮了。
(2) 那位漂亮的小姐是谁？

38. 毛（量） máo mao (pul birligi)
- (1) 这是三毛钱。
- (2) 给你两块四毛五分。
39. 挑（动） tiāo tanlamoq
- (1) 这些都是钢笔，请你挑一枝。
- (2) 他总爱挑别人的毛病。
40. 咱们（代） zánmen biz
41. 苹果（名） píngguǒ olma
42. 还是（连） háishì yoki
43. 橘子（名） júzi mandarin
44. 斤（量） jīn tzin (pul birligi)
- (1) 一斤等于 0.5 公斤。
- (2) 我买三斤苹果。
45. 公斤（量） gōngjīn kilogram(og‘irlik o‘lchovi)
- (1) 我要半公斤橘子。
- (2) 他七十三公斤。
46. 一共（副） yīgòng jami; hammasi bo‘lib
- (1) 我们班一共有三十人。
- (2) 这些东西一共是八十元。
47. 营业员（名） yíngyèyuán sotuvchi

Atoqli otlar

娜达莎 Nàdáshā Natasha

北京 Běijīng Pekin

Qo‘shimcha so‘zlar

万（数） wàn o‘n ming

本（量） běn (hisob so‘z)

盒（量） hé hisob so‘z (quti)

累（形） lèi toliqqan

热 (形) rè	issiq
冷 (形) lěng	sovuq
年轻 (形) niánqīng	yosh

三、语法 Grammatika

1. 100dan yuqori bo‘lgan sanoq sonlar (2).

101	102	110	
一百零一	一百零二	一百一 (十)	
.....112	119	120	200
一百一十二	一百一十九	一百二 (十)二百
.....226999	1000	1002
.....1010				
二百二十六	九百九十九	一千	一千零二
.....
.....2234	10000		
两	千	二	百	三
十	四	一	万

E’tibor bering: “十”dan oldin “二”qo‘llaniladi. Agar “百”, “千”, “万” sonlar orasida joylashgan bo‘lsa, u holda ulardan oldin “二” ishlatiladi. Agar ular sonlar boshida kelsa, unda “百”dan oldin “百”, “千”va“万”dan oldin “两” qo‘llaniladi.

2. Pul birliklarinig ifodalanishi

Xitoy milliy valutasini (jenminbi)yuan (元), ziao(角), fen(分)og‘zaki nutqda – “块”, “毛”, “分”ga bo‘linadi. Sonlar ohiridagi “毛”va“分” tushirib qoldirilishi mumkin, masalan:

26. 45 元 —— 二十六元四角五分 —— 二十六块四毛五 (分)
178. 30 元 —— 一百七十八元三角 —— 一百七十八块三 (毛)
205. 20 元 —— 二百零五元二角 —— 二百零五块二 (毛)

Masalan:

200. 40 元 —— 二百元零四角 —— 二百块零四毛

Agar “块”, “毛” yoki “分” o‘zi ohirida qo‘llaniladiga bo‘lsa, u holda ular “钱” bilan birga ishlatilishi mumkin, masalan:

40. 00 元 —— 四十元 —— 四十块 (钱)
0. 20 元 —— 两角 —— 两毛 (钱)
0. 02 元 —— 两分 —— 两分 (钱)

二分

二分（钱）

3. Hisob soʻzlar

Zamonaviy Xitoy tilida predmet miqdorini ifodalashda odatda hisob soʻz qoʻllaniladi. Hisob soʻzlarning ot bilan birikishi oʻz tugun hususiyatiga ega. Hisob soʻzlar ravishda aniqlovchi vazifasida kela olmaydi, sanoq son ot bilan hisob soʻz yordamida birikadi, masalan:

一个学生/老师/面包/公司

两张地图/桌子/照片

三把椅子

四枝钢笔

五只北京烤鸭

我有两个哥哥。

我要买一件衬衫。

Eng koʻp qoʻllaniluvchi hisob soʻz “个” boʻlib, u jonli va jonsiz predmetlardan oldin keladi.

4. Sifat kesimli gaplar.

Gapda sifat ham kesim vazifasida kelishi mumkin, masalan:

我很忙。

你好吗？

这种钢笔很便宜。

Inkor gapda sifatdan oldin “不” inkor ravishi qoʻyiladi, masalan:

他忙，我不忙。

那种太贵了，这种便宜。

Agar sifat kesim vazifasida kelgan boʻlsa, u holda ega va kesim orasida “是” ishlatilmaydi, masalan:

“我是很忙” deb aytilmaydi. “我很忙” deb aytiladi.

Inkor shaklda “不” sifatdan oldin qoʻyiladi, masalan:

我也不忙。

那种椅子不贵，很便宜。

5. “...还是...” Alʼternativ soʻroq gapi.

“还是” bogʻlovchisi soʻroq gapda ikki variantni bogʻlaydi, ulardan biri tanlanadi. Bunday soʻroq gap alʼternativ soʻroq gap deyiladi, masalan:

(1) A: 他是日本留学生还是韩国留学生?

B: 他是韩国留学生。

(2) A: 你去图书馆还是去体育馆?

B: 我去体育馆。

(3) A: 你每天六点起床还是六点半起床?

B: 六点半起床。

(4) A: 那种苹果贵还是便宜?

B: 很贵。

四、语音 Fonetika

1. So‘z urg‘usi (4)

Sanoq sonning hisob so‘z bilan birikmasida urg‘u sanoq songa tushadi, masalan:

(1) 我有两张地图。

(2) 我们学校有二百个学生。

(3) 我要买四把椅子。

2. Al’ternativ so‘roq gapning ohangi.

“...还是...” al’ternativ so‘roq gapida urg‘u tanlanishi kerak bo‘lgan bo‘laklarga tushadi, “还是” bog‘lovchisi urg‘usiz talaffuz qilinadi. Ohang “还是”dan oldin ko‘tariladi, “还是”dan keyin esa pasayadi, masalan:

他是老师还是学生? ↓

你星期一去还是星期二去? ↓

五、汉字 Iyerogliflar

1. Iyerogliflar tahlili.

衣[衤] Iyeroglif kiyimni bildiradi→tekstil, ko‘rinishidan ustki kiyimni eslatadi: “衬”, “裙”。

米 Ko‘rinishidan guruchni eslatadi→qishloq xo‘jalik mahsulotlari: “料”, “粮”。

禾 Ko‘rinishidan boshqni eslatadi→mehnat va qishloq xo‘jalik mahsuloti: “种”, “和”。

弓[弓] Ko‘rinishidan kamonni (qurol) eslatadi→kamon va o‘qlar: “张”, “强”。

竹[艹] Ko‘rinishidan bambukni eslatadi→bambukdan qilingan mahsulot: “笔”, “答”。

斤 Ko‘rinishidan toshli boltani eslatadi→ bolta bilan bog‘liq ish-harakat: “新”, “斧”, “断”。

草[艹] Ko‘rinishidan o‘t ni eslatadi→Iyerogliflar tarkibida o‘t bilan bog‘liq ma‘noni anglatadi. Iyeroglifning tepa qismida yoziladi: “莘”, “萱”。

六、练习 Mashqlar

1. Fonetika.

(1) Quyidagi so‘zlarni o‘qing.

qiūtiān	gōngyè	fùjùn	qìchē
shēngyīn	jīhuì	gànbù	rènzhēn
jīchǎng	xǔduō	nèiróng	jiéshù
kāishǐ	yǎnchū	qùnián	juédìng
jiānchí	shíjiān	lishǐ	kàoshǐ
jiānglái	wénzhāng	qìshuǐ	kèshì
rénmín	xiǎoháir	yóuyǒng	shuǐguǒ
shítáng	xiǎoshí	érqiě	suǒyǐ
jiēzhe	péngyou	yǒude	kèqi
qīngchu	piányi	zěnme	kùnnan

(2) Quyidagi so‘z birikmalarni o‘qing, ohangga e‘tibor bering.

yí gè miànbāo	yí gè gōngsī
yì zhāng zhuōzi	yì zhāng zhàopiàn
yì bā yǐzi	yì zhī gāngbǐ
yíwèi lǎoshī	yì zhī kǎoyā

(3) Quyidagi gaplarni o‘qing.

你是学生还是老师？

你找我还是找他？

你每天七点半去教室还是七点五十去教室？

我们学校有二百个留学生。

我要两张桌子，三把椅子。

那个公司很大。

2. Tagiga chizilgan so‘zlarni keltirilgan so‘zlar bilan almashtiring.

(1) A: 你买什么?

B: 我买一个面包。

张	桌子
把	椅子
张	中国地图
件	衬衫
枝	钢笔
本	词典
斤	苹果

(2) A: 这种苹果多少钱一斤?

B: 三块五。

本盒	俄语词典	五十三块
斤	磁带	十块二(毛)
张	橘子	两块四(毛)
枝	地图	一块零七(分)
个	钢笔	三十六块八毛二分
本	面包	一块(钱)
只	本子	六毛(钱)
	烤鸭	二十块三毛

(3) A: 你买苹果还是买橘子?

B: 我买苹果。

牛奶	饮料
汉语词典	汉语书
钢笔	本子
报纸	杂志
电话	手机
电视	桌子

(4) A: 他 好 吗?

B: 他 很 好。

你们	忙
你	累
牛奶	热
哈尔滨	冷
那位导游	年轻
那种本子	贵
水果	便宜

3. O'qing va yozing.

(1) Iyerogliflarni o'qing va ularning transkripsiyasini yozing.

水果 东西 质量 便宜 漂亮 饮料 衬衫

(2) Iyerogliflarni farqlang, ular yordamida so‘z birikmalarini yasang.

奶_____	馆_____	块_____	图_____
姐_____	饮_____	地_____	国_____
百_____	桌_____	常_____	报_____
面_____	果_____	堂_____	换_____

(3) Transkriptsiya asosida gaplarni o‘qib, iyeroglif bilan yozing.

Zhè shì liǎngqiān wǔbǎi sānshí sì yuán bā jiǎo qī fēn rénmínbì.

Wǒ mǎi yí gè miànbāo, liǎng běn cídiǎn, sān zhāng dìtǔ.

Zhè zhōng zhuōzi tài guì le.

4. Sonlarni o‘qing va ularni iyerogliflar bilan yozing.

(1) 12, 22, 43, 100, 108, 110, 629, 740, 1000, 1205, 2082, 5197, 10000
0.01, 0.45, 11.37, 104.68

(2) 0.02 元 0.30 元 2.00 元 5.89 元 20.04 元 105.01 元 1896.57 元

5. Bo‘sh joylarni hisob so‘zlar bilan to‘ldiring.

一____椅子 两____桌子 三____词典 四____橘子 五____衬衫
六____地图 七____钢笔 八____面包 九____老师 十____朋友

6. “...还是...” ni ishlatib savollar bering.

(1) 一年级学生	二年级学生
(2) 中文系老师	俄语系老师
(3) 学英语	学汉语
(4) 看电视	上网
(5) 复习生词	预习课文
(6) 去北京	去哈尔滨
(7) 给妈妈买礼物	给爸爸买礼物
(8) 给他买磁带	买词典

7. Dialoglarni tugating.

A: 你买什么水果?

B: 苹果。_____?

A: 三块。

B: _____。

A: 这种便宜, 两块五一斤。你买哪种?

B: _____。

A: 要多少?

B: _____。

A: 还要别的吗?

- B: 橘子一斤多少钱?
 A: 三块五。
 B: 来五斤。一共多少钱。
 A: _____。
 B: 给你钱。
 A: 这是一百块, 找你_____。

8. O‘zbek tiliga tarjima qiling.

- (1) 两件衬衫一百六十元三角, 四把椅子二百元, 一枝钢笔十二元, 一共四百零二元三角。
 (2) 这种汉语词典多少钱一本?
 (3) 咱们下午去买水果, 好吗?
 (4) 你看报纸还是看杂志?
 (5) 这是他挑的苹果。
 (6) 你喜欢看电视还是喜欢跟朋友聊天儿?
 (7) 那件衬衫不贵, 也很漂亮。

9. Xitoy tiliga tarjima qiling.

- (1) Yahshi qiz, men pul almashtirmoqchiman.
 (2) Bu 3254,87 yuan. Marhamat, hisoblab ko‘ring.
 (3) Men non, ruchka, harita, ko‘ylak, sut va ichimliklar sotib olmoqchiman.
 (4) Bunday stollar juda sifatli.
 (5) U sotib olgan sotoviy telefon juda qimmat.
 (6) Bunday stollar juda chiroyli va arzon.
 (7) Senga qanday mevalar kerak?
 (8) Senga kassetalar yoqadimi yoki disklarmi?
 (9) Bunday stollar nech pul turadi?

七、阅读课文 Mutolaa uchun matn

在俄罗斯购物

在俄罗斯符拉迪沃斯托克市的一家商店, 导游娜达莎小姐陪中国游客买土特产。刘兰说她儿子喜欢俄罗斯的巧克力, 她爱人喜欢酒, 所以他要给儿子买十块巧克力, 给爱人买一瓶伏特加酒。李友喜欢俄罗斯套娃, 他问营业员: “多少钱一套?” 营业员说: “这种二百卢布, 那种一千卢布”。高朋喜欢吃螃蟹, 他不知道在哪儿卖螃蟹, 娜达莎告诉他海鲜市场的螃蟹非常新鲜。他们明天早上去买螃蟹。

Leksika

1. 购物 gòuwù	xarid qilmoq
2. 符拉迪沃斯托克 (名) fúlādíwòsītōkè	Vladivostok
3. 市 (名) shì	shahar
4. 陪 (动) péi	hamrohlik qilmoq
5. 土特产 (名) tǔtèchǎn	mahalliy mahsulotlar
6. 说 (动) shuō	gapirmoq
7. 儿子 (名) érzi	o‘g‘il

8. 巧克力 (名) qiǎokèlì	shokolad
9. 酒 (名) jiǔ	spirtli ichimliklar
10. 所以 (连) suǒyǐ	shuning uchun
11. 块 (量) kuài	plitka (hisob soʻz)
12. 瓶 (量) píng	shisha
13. 伏特加 (名) fútèjiā	aroq
14. 套娃 (名) tàowá	matryoshka
15. 卢布 (名) lúbù	rublʼ
16. 螃蟹 (名) pángxiè	krab
17. 卖 (动) mài	sotmoq
18. 告诉 (动) gàosù	aytmoq
19. 海鲜 (名) hǎixiān	dengiz mahsulotlari
20. 市场 (名) shìchǎng	bozor
21. 新鲜 (形) xīnxiān	yangi

Matn asosida savollarga javob bering.

1. 刘兰要给她儿子买什么? 给她爱人买什么?
2. 李友也要买伏特加酒吗? 他喜欢什么?
3. 哪儿卖螃蟹?
4. 海鲜市场的螃蟹怎么样?

八、语言知识 Til haqida maʼlumotlar

Piktogramma va idegrammalar

Piktogrammalar (图画文字, 指事字) simvolik belgilar yordami bilan ierogliflar asosida hosil boʻladi, masalan: “上”, “下”, “刃”, “本”. “上”, “下” ierogliflari tarkibida gorizonttal imlo chizigʻi asosiy imlo chiqiz sifatida qoʻllaniladi. Vertikal imlo chiziq tepa va pastni ifodalaydi. “刃” va “本” ham koʻrsatkich belgilar asosida hosil boʻlgan: “刃”dagi nuqta pichoq tigʻini koʻrsatadi, “本” ieroglifidagi nuqta daraxt ildizini (“木”) anglatadi.

Xitoy tilida piktogrammalarning deyarli hammasi soda ierogliflar boʻlib, ularning soni ozdir.

Ideogrammalar inson tafakkuri natijasida vujudga keladi. Ular odatda maʼno jihatidan birlashgan, ikki yoki undan ortiq ierogliflar jamlanmasidan hosil boʻladi. Hosil boʻlgan yangi ierogliflar yangi maʼno kasb etadi, masalan: “休”, “森”, “从”, “众”, “明”. “休”→odam daraxt tagida→dam olmoq; “从”→bir odam ikkinchi odam ketidan ketyapti→hizmatkor; “众”→omma, olomon; “日” va “月” →quyosh va oy→yorugʻ. Ideogrammalar murakkab ierogliflar boʻlib, ular soni piktogrammalarga nisbatan koʻpdir.

13- Dars

一、课文 Matn

Tā jiāo wǒmen tài jí quán 他教我们太极拳

(一)

Mǐ lán Nàsījiā qǐnggěiwǒ liǎngzhāngzhǐ Wǒ gěi wǒ māma xiě fēng xìn
米兰：娜斯佳，请给我两张纸。我给我妈妈写封信。

Nà sī jiā Xiànzài chà shí fēn bā diǎn nǐ zěnm bú qù shàng kè
娜斯佳：现在差十分八点，你怎么不去上课？

Mǐ lán Jīntiān dì yī èr jié méi yǒu kè
米兰：今天第一、二节没有课。

Nà sī jiā Nǐ yí gè xīngqī yǒu duōshao jié kè
娜斯佳：你一个星期有多少节课？

Mǐ lán Yí zhōu shí bā jié kè Nǐ jīntiān yǒu shénme kè
米兰：一周十八节课。你今天有什么课？

Nà sī jiā Dì yī èr jié shì zhōngguó xiàndài wénxué dì sān sījié shì lì shǐ kè Xiàwǔ
娜斯佳：第一、二节是中国现代文学，第三、四节是历史课。下午
hái yǒu liǎngjié tǐyùkè
还有两节体育课。

Mǐ lán Shuí jiāo nǐmen tǐ yù
米兰：谁教你们体育？

Nà sī jiā Zhàolǎoshī Tā jiāo wǒmen tàijíquán
娜斯佳：赵老师。他教我们太极拳。

Mǐ lán Liú lǎoshī jiāo nǐmen shénme
米兰：刘老师教你们什么？

Nà sī jiā Tā jiāo wǒmen tīnglìkè Nǐ zěnm e rènshi liú lǎoshī
娜斯佳：她教我们听力课。你怎么认识刘老师？

Mǐ lán Tā yě jiāo wǒmen bān tīnglì hái jiāo yī niánjí kǒuyǔ kè Nàsījiā wǒ hái wèn nǐ jǐ
米兰：她也教我们班听力，还教一年级口语课。娜斯佳，我还问你几
gè wèntí zhàolǎoshī zěnm e jiāo nǐmen dǎtàijíquán Xuétàijíquán yǒuyìsi ma Xuéderén
个问题，赵老师怎么教你们打太极拳？学太极拳有意思吗？学的人
duō ma
多吗？

Nà sī jiā Duìbuqǐ Wǒ xiànzài qùshàngkè huílai zài huídá nǐ zhèxiē wèntí ba
娜斯佳：对不起，我现在去上课，回来再回答你这些问题吧。

(二)

Nà sī jiā Nǐ jiā yǒujǐ kǒu rén
娜斯佳：你家有几口人？

Zhōu Yuè Wǒ jiā yǒu qīkǒu rén
周月：我家有七口人。

Nà sī jiā Nǐ fùmǔ shēn tǐ zěnm e yàng
娜斯佳：你父母身体怎么样？

Zhōu Yuè Tāmen shēntǐ dōuhěnhǎo Nǐ kàn zhè shì wǒmen quánjiā de zhàopiàn zhèshì wǒ
周月：他们身体都很好。你看，这是我们全家的照片，这是我
fù mǔ
父母。

Nà sī jiā Nǐ fùqīn duō dà suì shù

娜斯佳：你父亲多大岁数？

Zhōu Yuè Wǔ shí bā

周月：五十八。

Nà sī jiā Tā zuò shén me gōng zuò

娜斯佳：他做什么工作？

Zhōu Yuè Wǒ bàba shì jiào shòu zài dà xué jiāo zhé xué

周月：我爸爸是教授，在大学教哲学。

Nà sī jiā Nǐ mǔqīn yě gōng zuò ma

娜斯佳：你母亲也工作吗？

Zhōu Yuè Duì tā zài yī yuàn gōng zuò shì dàifu

周月：对，她在医院工作，是大夫。

Nà sī jiā Nǐ mǔqīn duō dà nián jì

娜斯佳：你母亲多大年纪？

Zhōu Yuè Wǒ mā ma jīn nián wǔ shí wǔ suì

周月：我妈妈今年五十五岁。

Nà sī jiā Zuǒ biān dì yī ge rén shì nǐ jiě jie ba

娜斯佳：左边第一个人是你姐姐吧？

Zhōu Yuè Bù shì wǒ gē ge de ài ren wǒ sāo zi yòu biān dì èr ge rén shì wǒ

周月：不，是我哥哥的爱人——我嫂子，右边第二个人是我

jiě jie

姐姐。

Nà sī jiā Nǐ sāo zi jīn nián duō dà

娜斯佳：你嫂子今年多大？

Zhōu Yuè Èr shí liù

周月：二十六。

Nà sī jiā Zhè wèi shì shuí

娜斯佳：这位是谁？

Zhōu Yuè Wǒ jiě jie de nán péng you tā men míng nián jié hūn

周月：我姐姐的男朋友，他们明年结婚。

Nà sī jiā Zhè ge xiǎo nǚ hái er zhēn kě ài tā jǐ suì

娜斯佳：这个小女孩儿真可爱，她几岁？

Zhōu Yuè Tā shì wǒ gē ge sāo zi de nǚ ér jīn nián yī suì bàn Zhè shì wǒ men jiā de dì yī

周月：她是我哥哥，嫂子的女儿，今年一岁半。这是我们家的第一

zhāng quán jiā fú

张全家福。

二、新词语 Yangi so‘z va so‘z birikmalari

1. 教（动）jiāo

o‘qitmoq; o‘rgatmoq

（1）他教我们听力课。

（2）音乐老师教唱歌。

（3）赵老师不教我们，教他们。

2. 太极拳（名）tàijíquán

taijichuan

3. 纸（名）zhǐ

qog‘oz

4. 封（量）fēng

(hisob so‘z)

一封信

5. 信（名）xìn

xat

6. 怎么（代）zěnmě

qanday; nima uchun

（1）这是怎么回事？

(2) 你怎么不去看电影?	
7. 第 (前缀) dì	(prefiks)
8. 节 (名·量) jié 一节课; 两节电池; 第一章第二节	(hisob so'z)
9. 现代 (名) xiàndài	zamonaviy
10. 文学 (名) wénxué	adabiyot
11. 历史 (名) lìshǐ	tarix
12. 体育 (名) tǐyù	fizkul'tura, sport
13. 听力 (名) tīnglì	audirovaniye
14. 认识 (动, 名) rènshi (1) 我认识她, 他叫娜达莎。 (2) 大家都谈了对这件事的认识。	bilmoq; tanishuv
15. 年级 (名) niánjí	kurs
16. 班 (名) bān	guruh
17. 口语 (名) kǒuyǔ	og'zaki nutq
18. 问题 (名) wèntí	savol
19. 打 (动) dǎ (1) 赵老师每天早上打太极拳。 (2) 我要给妈妈打电话。 (3) 你怎么打人?	shug'ullanmoq (sport bilan); telefon qilmoq; urmoq
20. 学 (动) xué (1) 我学俄语, 他学汉语。 (2) 这孩子学他爸爸说话的样子。	o'qimoq
21. 有意思 yǒuyìsi	qiziqarli
22. 再 (副) zài (1) 回来再回答你的问题。 (2) 写完作业再看电视。 (3) 老师, 请你再说一遍。	keyin; yana
23. 回答 (动·名) huídá (1) 谁回答老师的问题? (2) 这是他给你的最好的问题。	javob bermoq; javob
24. 口 (量) kǒu 三口人; 一口猪	(hisob so'z)
25. 父母 (名) fùmǔ	ota-ona
26. 怎么样 (代) zěnmeyàng (1) 你最近身体怎么样? (2) A: 质量怎么样? B: 质量很好。	qanday
27. 全 (形) quán (1) 这是我们全家的照片。 (2) 全世界人民爱和平。	hamma
28. 父亲 (名) fùqīn	ota
29. 多 (副) duō (1) 他多大岁数? (2) 电视塔多高?	ko'p
30. 岁数 (名) suìshu	yosh
31. 工作 (名·动) gōngzuò (1) 我父母工作很忙。 (2) 你母亲也工作吗?	ish; ishlamoq
32. 爸爸 (名) bàba	dada
33. 教授 (名) jiàoshòu	professor

34. 哲学 (名) zhéxué	falsafa
35. 母亲 (名) mǔqīn	ona
36. 大夫 (名) dàifū	shifokor
37. 年纪 (名) niánjì	yosh
38. 妈妈 (名) māma	oyi
39. 左边 (名) zuǒbiān	chap tomon
40. 爱人 (名) àiren	umr yo‘ldosh
41. 嫂子 (名) sāozi	kelinoyi
42. 右边 (名) yòubiān	o‘ng tomon
43. 男 (名) nán	o‘g‘il bola
44. 结婚 (动) jiéhūn	turmushga chiqmoq; uylanmoq
(1) 他们明年结婚。	
(2) 他跟谁结婚?	
45. 女孩儿 (名) nǚháir	qiz bola; qiz
46. 真 (副) zhēn	juda; rost
(1) 今天的电影真好。	
(2) 他真走了, 我没骗你。	
47. 可爱 (形) kě'ài	yoqimtoy
(1) 这个小女孩儿真可爱。	
(2) 那个可爱的小女孩儿是我哥哥的女儿。	
48. 女儿 (名) nǚ'ér	qiz
49. 全家福 (名) quánjiāfú	oilaviy rasm

Atoqli otlar

米兰	Mílán	Milan
娜斯佳	Nàsījiā	Nastya
赵	Zhào	Chjao (xitoycha familiya)
周月	Zhōu Yué	Chjou Yue

三、语法 Grammatika

1. Qo‘sh to‘ldiruvchili gaplar.

Xitoy tilida ba‘zi fe‘llar ikki to‘ldiruvchiga ega bo‘lishi mumkin, fe‘lga yaqin bo‘lgan to‘ldiruvchi odatda jonli, fe‘ldan uzoq bo‘lgan ikkinchisi esa odatda jonsiz to‘ldiruvchi bo‘ladi, masalan:

- (1) 赵老师教我们太极拳。
- (2) 娜斯佳给他一本书。
- (3) 她送王兰一件礼物。
- (4) 我还图书馆一本书。
- (5) 我问你几个问题。
- (6) 老师回答你这些问题。

2. Tartib sonlar.

Sanoq sondan oldin “第” ieroglifi qo‘yilishi orqali tartib sonlar hosil bo‘ladi, masalan: “第一个”, “第一年”, “第三张桌子”. Ba‘zi sanoq sonlar ham shu vazifada kelishi mumkin, masalan: “一年级”, “五月十二号” va hokazo.

四、语音 Fonetika

1. Qo‘sh to‘ldiruvchili gaplar urg‘usi.

So‘z urg‘usi fe‘ldan uzoq bo‘lgan to‘ldiruvchiga tushadi, masalan:

(1) 刘老师教我们听力课。

(2) 我问老师一个问题。

Erlashish – bu yunmu tarkibidagi tovushning o‘zgarishidir. Barcha yunmular ham erlashmaydi. Bu hodisaning o‘ziga hos qoidalari mavjud, masalan:

(1) Bo‘g‘in ohirida “a”, “o”, “e”, “ê”, “u” lardan keyin til uchi yuqoriga qayriladi va yunmuning erlashishi sodir bo‘ladi, masalan:

nǎr[na→nar]

niǎo[niau→niaur]

gēr[kr→kʻr]

zhūr[tʃu→tʃur]

(2) Yunmu ohirida “i”, “n” bo‘lsa, u holda ular tushib qoladi (in, ün dan tashqari), masalan:

nǚhái[xai→xar]

dāobèir[bei→bær]

yìdiǎnr[tian→tiar]

(3) Agar “in”, “ün” yunmu sifatida kelgan bo‘lsa, u holda ohirgi tovush tushib qoladi hamda [ər] qo‘shiladi, masalan:

bèixīnr[çin→çiər]

huāqún[r[ç]yn →r[ç]yər]

(4) “i”, “ü” yunmulariga [ər] qo‘shiladi, masalan:

xiǎojīr[tçi→tçiər]

xiǎoqūr[tç’y →tç’yər]

(2) Agar “-i[ɿ], -i[ɿ]” yunmulari kelgan bo‘lsa, u holda ular [ər] sifatida talaffuz qilinadi, masalan:

qízīr[tsɿ →tsər]

shùzhīr[tʃɿ →tʃər]

(6) “ng” tushib qoladi, undosh tovush burun tovushiga aylanadi, til bu holatda yuqoriga ko‘tariladi, masalan:

bāngmáng[r[ŋ]māŋ →mār]

liàng[r[ŋ]liāŋ →liər]

(7) “-ing” tushib qoladi, burun tovushi [ər] qo‘shiladi, masalan:

dāmíng[r[ŋ]míŋ →miər]

五、汉字 Iyerogliflar

1. Iyerogliflar tahlili.

父 Bu erkak kishi bolalarni tayoq bilan urshyapti →ota tarafdin katta yoshdagi avlod: “爸”, “爷”.

爪[爪] Bu barmoqlar →qo‘l bilan bog‘liq harakat: “爬”, “爱”.

力 Bu omoch→kuch: “历”, “男”.

夫 Bu katta yoshdagi erkak.

六、练习 Mashqlar

1. Fonetik mashqlar.

(1) Quyidagi so‘zlarni o‘qing va erlashishga ahamiyat bering.

jiǎoyār

dòuyár

yáshuār

xiāngguār

táijiēr

xiǎoxiér

dēngpàor

bīmàor

shuǐzhūr

miànshūr

guōgàir

zhúgānr

jiǎoyīnr

héqún

mǐlīr

yǒuqūr

guāzīr

jùchīr

dànhuáng

ménfēng

xiǎoxióng

méikòngr

huāpíng

dāmíng

(2) Quyidagi gaplarni o‘qing.

1. 老师，给您作业。
2. 王老师教我汉语。
3. 明天是我朋友的生日，我要给他一件生日礼物。
4. 他回答老师的问题。
5. 我问他李老师的名字。

2. Tagiga chizilgan soʻzlarni keltirilgan soʻzlar bilan almashtiring.

- (1) A: 请给我 两张纸。
B: 好的。

他	一本	词典
我	一枝	钢笔
她	那件	衬衣
哥哥	那封	信
我	一张	全家福
他	一把	椅子
我们	一张	照片

- (2) A: 赵老师教你们什么?
B: 他教我们太极拳。
A: 他教不教你们语法?
B: 他不教我们语法。

刘老师	听力
米兰	英语
张老师	汉字
周教授	哲学
那位男老师	体育
那位女老师	口语

- (3) A: 学的人多吗?
B: 很多。

去
看
学汉语
吃中餐
上课
去图书馆
去俄罗斯
打太极拳
买礼物

- (4) A: 他做什么工作?
B: 他是教授。

你哥哥	经理
你爱人	大夫
伊万	导游
你	营业员
你父母	老师

3. Oʻqing va yozing.

- (1) Iyerogliflarni oʻqing va ularni transkripsiyada yozing.

教授 哲学 结婚 嫂子 左边 女孩儿

- (2) Transkripsiyani oʻqing va gaplarni ieroglifda yozing.

Wǒ gěi tā yì zhāng Zhōngguó dìtú.

Wǒ jiějie gěi wǒ yì zhī gāngbǐ.

Jīntiān dì-yī jié méiyǒu kè.

Wǒ wèn nǐ jǐ ge wèntí.

Tā zài yīyuàn gōngzuò, shì dàifu.

4. So‘zlarni tanlang va bo‘sh joylarni to‘ldiring.

口 节 封 全 多 结婚 真 第 怎么 怎么样

- (1) A: 他买的电视_____?
B: 非常好。
- (2) 我家有五_____人, 爸爸、妈妈、姐姐、哥哥和我。
- (3) 你们什么时候_____?
- (4) 我们一周有十八_____课。
- (5) _____公司的人你都认识吗?
- (6) 你妹妹今年_____大?
- (7) 你_____找他?
- (8) 那件衬衫质量_____好。
- (9) 他是我认识的_____一个中国朋友。
- (10) 我给朋友写_____信。

5. Xitoy tilidagi so‘zlar tartibiga asosanib gaplar tuzing.

- (1) 常常 问 我们 问题 老师
- (2) 桌子 请 张 我 一 给
- (3) 教室 人 的 去 吗 多
- (4) 二 口语 谁 听力 教 和 年级
- (5) 怎么 王老师 太极拳 你们 教

6. Savollarga javob bering.

- (1) 今天你有什么课?
- (2) 你一个星期有多少节课? 有多少节汉语课?
- (3) 明天第一, 二节有没有课?
- (4) 谁教你们汉字课?
- (5) 你家有几口人?
- (6) 你父母多大年纪? 他们做什么工作?
- (7) 你有哥哥吗? 他今年多大?

7. O‘zbek tiliga tarjima qiling.

- (1) 左边第一个教室是二年级的教室。
- (2) 请给我那张光盘。
- (3) 去博物馆的人明天在这儿集合。
- (4) 在图书馆看书的学生很多。
- (5) 王老师教你们哲学还是历史?

- (6) 你给他十二块七还是十二块一?
- (7) 你们全家怎么去北京?
- (8) 你身体怎么样?

8. Xitoy tiliga tarjima qiling.

- (1) Kim bo‘lib ishlaysiz?
- (2) Janob Chjao, bu yil nechi yoshga to‘lasiz?
- (3) Bu yil qizingiz nechi yoshga to‘ladi?
- (4) Men onamning tug‘ilgan kunlariga sov‘ga berdim.
- (5) Uchinchi kursda xitoy tili grammatikasini kim o‘rgatadi?
- (6) Uning o‘qishlari qanday?
- (7) Har kuni qanday qilib yangi so‘zlarni qaytarasan?
- (8) Ikkinchi savolimga kim javob beradi?
- (9) Ko‘plar so‘raydi, lekin kamchilik sotib oladi.
- (10) Qanday yoqimtoy qiz ekan-a!
- (11) Bu kitob juda qiziqarli-ya!

9. Dialog tuzing.

(配一张全家福照片。有两位老人，五个成人，两个孩子。要求外貌服饰特点鲜明。) 学生两人一组互相询问这一家人的情况或者请一个学生介绍这一家人。

七、阅读课文 Mutolaa uchun matn

一封信

亲爱的爸爸、妈妈：

你们好。我告诉你们一个好消息，昨天考试，我得了全班第一名，我非常高兴。这个学期我很忙。一周有二十二节课。星期一、星期三有口语课、汉字课，星期二、星期四和星期五有听力课、阅读课，每天都有两节语法课，星期一下午还有体育课。赵老师教我们太极拳，打太极拳很有意思。

今天我认识了一个新朋友，她叫周月，她是历史系二年级的学生，她家有七口人，她父亲是大学教授，母亲在医院工作。她嫂子也是老师，教留学生汉语。下个星期六是周月的生日，我要送她一个生日礼物。

今天我看了周月家的全家福照片，我很想你们。爸爸妈妈身体好吗？工作忙不忙？哥哥和姐姐都好吗？以后我再给你们写信。

祝你们身体健康！

女儿 娜斯佳

二零零一年五月十二日

Leksika

1. 亲爱 (形) qīn'ài	yaqin; qadirdon
2. 消息 (名) xiāoxi	yangilik
3. 得 (动) dé	qo'lga kiritmoq
4. 名 (名) míng	ism; (bu matnda o'rin)
5. 高兴 (形) gāoxìng	hursand bo'lmoq
6. 学期 (名) xuéqī	semestr
7. 阅读 (动) yuèdú	o'qish
8. 了 (助) le	o'tgan zamoni bildiruvchi qo'shimcha
9. 送 (动) sòng	sovg'a qilmoq; kuzatmoq; hamrohlik qilmoq
10. 想 (动) xiǎng	o'ylamoq; sog'inmoq
11. 以后 (名) yǐhòu	keyin
12. 成绩 (名) chéngjì	omad

Matn asosida savollarga javob bering.

1. 娜斯佳一个星期有多少节课?
2. 星期几有听力课?
3. 赵老师教他们口语课吗?
4. 娜斯佳昨天考试成绩怎么样?
5. 娜斯佳认识的新朋友是谁?
6. 周月家有几口人?
7. 周月的嫂子做什么工作?
8. 五月十三日是周月的生日吗?

八、语言知识 Til haqida ma'lumotlar

Ierogliflarning fono-ideografik kategoriyasi.

Ierogliflarning semantik va fonetik elementlarning birlashishi natijasida yangi ierogliflar hosil bo'ladi. Bunday murakkab ierogliflar fonogrammalar deb ataladi. Ierogliflarning ma'no beruvchi qismi semantik determinant hisoblanadi. Fonni anglatuvchi qismi fonetik determinant deyiladi, masalan: 财(cai), 贝 (semantic determinant) → 才(cai) fonetik determinant.

Semantic determinant sifatida ierogliflar ham qollanilishi mumkin. Fonetik determinant sifatida esa ierogliflar, piktogrammalar, ideogrammalar, fonogrammalar qo'llanilishi mumkin.

Semantic va fonetik determinantlar quyidagi modellar asosida birikadi:

- a. chapda semantic, o'ngda fonetik: “张”, “种”, “饭”, “们”, “裤”;
- b. chapda fonetik, o'ngda semantic: “期”, “邮”;
- c. yuqori qismi semantik, pastki qismi fonetik: “客”, “草”, “界”;
- d. yuqori qismi fonetik, pastki qismi semantik: “照”;
- e. sirti semantik, ichki qismi fonetik: “园”;
- f. sirti fonetik, ichki qismi semantik: “问”, “闻”.

Biroq o'ziga xos bo'lgan holatlar ham mavjud, masalan, yuqori chap burchak semantik, pastki o'ng burchak fonetik yoki yuqori o'ng burchak fonetik, pastki chap burchak semantik yoki yuqori o'ng burchak semantic, pastki chap burchak fonetik determinantni aks ettiradi, taqqoslang: “病”, “进”, “翅”.

Ierogliflarning 90%i fonogrammalar hisoblanadi. Birgina semantic determinant turli xil fonetik determinantlar bilan birikib, semantic bog'langan, har xil talaffuz qilinadigan ko'pgina ierogliflarni vujudga keltirishi mumkin, masalan: “排”, “换”, “挑”, “打”. Ularning hammasi semantika – qo'l bilan bog'liqdir. Birgina fonetik determinant ham turli semantik determinantlar bilan birikib, talaffuz jihatdan o'xshash bo'lgan ko'pgina ierogliflarni hosil qilish mumkin, masalan: 主 (fonetik determinantlar) → “拄”, “注”, “柱”, “驻” “蛀”, “住” va hokozo. Garchi

fonogrammalarning 4/1 qismi fonetik determinantlar bilan talaffuz tomondan mos tushsa ham , lekin ko'pgina fonogrammalar farqlanadi, shuning uchun kam miqdordagi fonogrammalarni fonetik determinantlar bo'yicha yodlab olish mumkin, lekin ko'pgina fonogrammalarning transkripsiyasi bo'yicha yodlab olish kerak.

14- Dars

一、课文 Matn

Wǒ fùmǔ xiàxīngqī lái zhōngguó lǚyóu
我 父母 下星期 来 中国 旅游

Ān dé liè Zhāngjìn hǎojiǔ bújiàn nǐ qù lǚxíng mā
安德烈： 张进，好久不见，你去旅行吗？

Zhāng jìn bù wǒ lái sòng yíge péngyou nǐ lái zhèr zuòshénme
张进： 不，我来送一个朋友。你来这儿做什么？

Ān dé liè wǒ lái mǎi huǒchēpiào wǒ fùmǔ xiàxīngqī lái Zhōngguó lǚyóu wǒ qù Běi jīng
安德烈： 我来买火车票。我父母下星期来中国旅游，我去北京
jiē tāmen
接他们。

Zhāng jìn nǐ dāsuan zài Běijīng dāi duō chángshíjiān
张进： 你打算在北京呆多长时间？

Ān dé liè sān tiān wǒ péi tāmen yóulǎn Běijīng de míngshènggǔjì ránhòu zài qù Shànghǎi
安德烈： 三天。我陪他们游览北京的名胜古迹，然后再去上海。

Zhāng jìn nǐmen dāsuan zài Shànghǎi wánr jǐtiān
张进： 你们打算在上海玩儿几天？

Ān dé liè Dàgài liǎng sāntiān ba Shísi-wǔhào wǒmen yìqǐ zuòfēijī huí Harbin
安德烈： 大概两三天吧。十四五号我们一起坐飞机回哈尔滨。

Zhāng jìn Huí lai zhīqián nǐ gěi wǒ lái ge diànhuà wǒ kāi chē qù jīchǎng jiē nǐmen
张进： 回来之前你给我来个电话，我开车去机场接你们。

Ān dé liè nà tài máfan nǐ le
安德烈： 那太麻烦你了。

Zhāng jìn bié kèqì
张进： 别客气。

Mài kè Zánmen shénme shíhou fàng hán jià
麦克： 咱们什么时候放寒假？

Mǎ kè xī mǔ Hái yǒu liǎng ge duō yuè ne
马克西姆： 还有两个月呢。

Mài kè Hánjià yíòng duō cháng shí jiān
麦克： 寒假一共多长时间？

Mǎ kè xī mǔ Dàgài liù ge xīng qī ba Èr yuè èrshíjiǔ hào kāi xué Jiàqī nǐ dāsuan zěnmeguò
马克西姆： 大概六个星期吧。二月二十九号开学。假期你打算怎么过？

Mài kè Wǒ dāsuan qù nánfāng lǚyóu, nǐ ne
麦克： 我打算去南方旅游，你呢？

Mǎ kè xī mǔ wǒ huí guó dǎgōng
马克西姆： 我回国打工。

Mài kè qù shénme dì fang dǎgōng
麦克： 去什么地方打工？

Mǎ kè xī mǔ qù lǚ xíng shè dāng fānyì huò zhě dāng dǎoyóu Nǐmen guójiā de dà xuéshēng yě dǎ
马克西姆： 去旅行社当翻译，或者当导游。你们国家的大学生也打
gōng ma
工吗？

Mài kè Duì tā men yì bān zài shāngdiàn dāng shòuhuòyuán huò zhě zài kuàicāntīng kā fēi guǎn
麦克： 对，他们一般在商店当售货员，或者在快餐厅，咖啡馆
dāng fú wù yuán
当服务员。

Mǎkè xī mǔ Zhōngguó de dàxuéshēng xǐ huān zuò jiā jiào Wǒ de fūdǎo lǎoshī shì Hànyǔ yán
 马克西姆：中国的 大学生 喜欢 做 家教。我的 辅导 老师 是 汉 语 言
 wénxué zhuān yè de xuéshēng
 文 学 专 业 的 学 生。

Mài kè Cóng míngtiān kāishǐ wǒ gěi nǐ fǔ dǎo yīng yǔ ba yìtiān liǎng ge xiǎoshí wǒ yào zhèng qián
 麦克：从 明天 开始，我 给你 辅导 英语 吧，一天 两个 小时，我要 挣 钱
 qù lǚyóu
 去 旅游。

二、新词语 Yangi so‘z va so‘z birikmalari

1. 旅游（动·名）lǚyóu
(1) 我父母常常出国旅游。
(2) 昆明是中国的旅游胜地。	sayohat qilmoq; sayohat
2. 好久（名）hǎojiǔ	uzoq vaqt; anchadan buyon
3. 旅行（动）lǚ xíng
(1) 你喜欢旅行吗？
(2) 我们去蜜月旅行。	sayohat qilmoq
4. 送（动）sòng
(1) 明天是他的生日，你打算送他什么礼物？
(2) 我去火车站送一个朋友。	sovg‘a qilmoq; kuzatmoq
5. 火车（名）huǒchē	poezd
6. 票（名）piào	chipta
7. 接（动）jiē
(1) 下午我去车站接人。
(2) 麦克昨天接到一封信。	kutib olmoq; olmoq
8. 打算（动·名）dǎsuàn
(1) 你打算什么时候去北京？
(2) 寒假快到了，你有什么打算？	rejalashtirmoq; reja
9. 呆（动）dāi
(1) 我在家里呆了三天。
(2) 他一直呆在哈尔滨。	qolmoq
10. 陪（动）péi
(1) 我陪客人逛公园，小王陪客人买东西。
(2) 星期天我常常在家里陪父母。	hamrohlik qilmoq
11. 游览（动）yóulǎn
(1) 明天安德烈陪父母长城。
(2) 这儿是游览观光的好地方。	ziyosat qilmoq
12. 名胜（名）míngshèng	diqqatga sazovor joylar
13. 古迹（名）gǔjì	tarixiy joylar
14. 然后（连）ránhòu
(1) 在北京呆一天，然后去上海。
(2) 我们先研究一下，然后再决定。	keyin
15. 玩儿（动）wánr
(1) 今天天气真好，我们去公园玩儿吧。
(2) 我们都喜欢玩儿篮球。	o‘ynamoq
16. 大概（副）dàgài
(1) 来参观的大概有五六万人。
(2) 他大概不会来。	balki
17. 坐（动）zuò
(1) 请坐。	o‘tirmoq

(2) 我坐飞机去俄罗斯。	
18. 飞机 (名) fēijī	samolyot
19. 回 (动) huí	qaytmoq; javob bermoq
(1) 他明年回国。	
(2) 你什么时候给他回信。	
20. 之前 zhīqiándan oldin
21. 开 (动) kāi	haydamoq; yoqmoq; ochmoq
(1) 我开车去商店。	
(2) 屋里太黑了, 开灯吧。	
(3) 我回来了, 快开门。	
22. 车 (名) chē	mashina
23. 机场 (名) jīchǎng	aerodrom; aeroport
24. 麻烦 (动·形) máfan	bezovta qilmoq; muammo
(1) 对不起, 麻烦你去一趟吧。	
(2) 这是一件麻烦事。	
25. 别 (副) biéma (inkor ravishi)
(1) 别客气。	
(2) 别说话。	
26. 放 (动) fàng	qo‘ymoq; boshlamoq; tugatmoq
(1) 我打算放寒假之前去北京。	
(2) 小学生四点放学。	
(3) 这些东西放在什么地方?	
27. 寒假 (名) hánjià	qishgi ta‘til
28. 开学 kāixué	semestrning boshi
29. 假期 (名) jiàqī	ta‘til
30. 过 (动) guò	o‘tkazmoq; o‘tmoq
(1) 春节你打算怎么过?	
(2) A: 银行在哪儿?	
B: 过马路, 然后一直走。	
31. 南方 (名) nánfāng	janub
32. 打工 (动) dǎgōng	ishlamoq; qo‘shimcha ish
(1) 我在饭店打工。	
(2) 他一边学习, 一边打工。	
33. 地方 (名) dìfang	joy
34. 旅行社 (名) lǚxíngshè	sayyohlik agentligi
35. 当 (动) dāng	bo‘lmoq
他想当汉语老师。	
36. 翻译 (名·动) fānyì	tarjimon; tarjima qilmoq
(1) 他想当翻译。	
(2) 他翻译了三部长篇小说。	
37. 或者 (连) huòzhě	yoki
(1) 我打算明天或者后天出发。	
(2) 找她或者找我都行。	
38. 国家 (名) guójiā	davlat
39. 大学生 (名) dàxuéshēng	talaba
40. 一般 (形) yībān	odatda; oddiy
(1) 我一般六点半起床。	
(2) 这篇文章的内容很一般。	
41. 售货员 (名) shòuhuòyuán	sotuvchi
42. 快餐 (名) kuàicān	tez tayyorlanadigan taom
快餐店 (名) kuàicāndiàn	tez taom tayyorlaydigan taomgoh

43. 咖啡馆 (名) kāfāiguǎn 咖啡 (名) kāfēi	qahfaxona qahfa
44. 服务员 (名) fúwùyuán	hizmat ko'rsatuvchi
45. 家教 (名) jiājiào 家庭教师 (名) jiātingjiàoshī	repetitor repetitor
46. 辅导 (名·动) fūdǎo (1) 他每天辅导留学生学习汉语。 (2) 今天下午二年级有辅导课。	yordam bermoq; qo'shimcha mashg'ulot
47. 语言 (名) yǔyán	til
48. 专业 (名) zhuānyè	mutahasislik
49. 从 (介) cóng (1) 从明天开始, 我去咖啡馆打工。 (2) 我们从哈尔滨去北京, 他从上海到北京。 dan
50. 开始 (动·名) kāishǐ (1) 新学期开始了。 (2) 开始很难。	boshlamoq; boshlash
51. 小时 (名) xiǎoshí	vaqt
52. 挣 (动) zhèng (1) 你一年挣多少钱? (2) 他十五岁开始挣钱养家。	pul ishlamoq

Atoqli otlar

麦克	Màikè	Mayk
马克西姆	Mǎkèxīmǔ	Maksim
安德烈	Āndéliè	Andrey
上海	Shànghǎi	Shanhay

三、语法 Grammatika

1. Ko'p fe'llik bog'langan gaplar.(1)

Tarkibida ikki va undan ortiq fe'l yoki fe'llik birikmalar mavjud bo'lib, bir kesimga oid bo'lgan gaplar ko'p fellik gaplar deyiladi.

Bunday gaplar quyidagi model asosida yasaladi:

(1) harakat maqsadi modeli:

“来/去 + o'rin joy + fe'l + to'ldiruvchi”

Birinchi fe'l yo'nalishni ko'rsatib, o'rin joyni ifodalaydi, ikkinchi fe'l birinchi fe'lning harakat maqsadini ifodalaydi, masalan:

寒假我去上海旅游。

我们来中国学汉语。

我去教室问老师一个问题。

(2)harakat yoki maqsad yo'nalishi modeli:

“ega + fe'l + to'ldiruvchi + fe'l + to'ldiruvchi”

Birinchi fe'l harakat yo'lini, ikkinchisi esa harakatni ifodalaydi, masalan:

(1) A: 你们怎么去北京?

B: 我们坐飞机去北京。

(2) 我开车去机场接你们。

(3) 他用汉语回答问题。

(4) 我用钢笔给妈妈写信。

2. Vaqtning ifodalanishi

Xitoy tilida vaqt quyidagi usullar bo'yicha ifodalaniladi:

年：一年，十年，半年
 月：半个月，一个月，两个半月，十二个月
 日：半天，一天，一天半，二十天
 星期：一个星期，三周
 时：半个小时，一个小时，三个半小时
 分：半分钟，两分钟，十五分钟（一刻钟），四十分钟

3. Tahminiy miqdorning ifodalanishi

Tahminiy miqdor quidagicha yasaladi:

- (1) Ikki sanoq sonning ketma-ket kelishi bilan:
- (1) A: 你们打算在上海玩儿几天?
 B: 大概两三天吧。
- (2) 十四五号我们一起坐飞机回哈尔滨。
- (2) Sanoq sondan so‘ng “多”，“左右” qo‘shilishi bilan:
- (1) A: 他今年多大?
 B: 二十多岁。
- (2) A: 咱们什么时候
 B: 还有两个多月呢。
- (3) 我们现在放寒假，二十几号开学。
- (4) 他们四点左右回来。

四、语音 Fonetika

Taxminiy miqdorni ifodalovchi sanoq sonlarning talaffuzi.

Taxminiy miqdorni ifodalovchi sanoq sonlar quyidagicha talaffuz qilinadi:

1. “几” iyeroglifi engil ohang bilan talaffuz qilinadi.

(1) 我们二十几号开学。

(2) 我问你几个问题，可以吗？

2. So‘z urg‘u sanoq songa tushadi, Masalan:

(1) 我打算在北京远几四五天。

(2) 那个人大概二十七八岁。

五、汉字 Iyerogliflar

1. Iyerogliflar tahlili.

戈 [戈] Bu harbiy qurol- qurol, urush va boshqalar. Iyeroglifning o‘ng tarafida keladi: “我”，“或”.

舟 [舟] Qayiq – Predmet, qayiq bilan bog‘liq : “船”，“航”

立 Bu turgan odam kaliti- Turgan holatni anglatadi: “位”，“站”，“竖”，“亲”。

长 Bu uzun sochli odam – Uzun.

车 Bu arava – transport “辆”，“轮”，“轻”。

行 [彳] Bu chorraxa - harakatni bildiradi: “街”，“往”，“很”

六、练习 Mashqlar

1. Fonetika

(1) Ohang va tovushlarni farqlang

gānbēi	guīzé	sīxiǎng	fūfū	tígāo	chéngwéi
liánghǎo	tíwèn	gǎnjī	zhōngzú	lǐjiě	kǎoshì
riqī	sòngxíng	sùxiě	lìyì		

(2) O‘qing

两三个小时 四五十岁 六七年 十八九岁 二十七八天
 一两个月 两三个星期 十几分钟 三十几天 四十几年

1. 我来送一个朋友。
2. 十四五号我们一起坐飞机回哈尔滨。
3. 我们打算在上玩儿几天。
4. 寒假一共多长时间？
5. 咱们二月二十几号开学？

2. Tagiga chizilgan so‘zlarni keltirilgan so‘zlar bilan almashtiring.

(1) 我来这儿 送 一个朋友。

这儿 中国 北京 上海 旅行社 这儿 快餐厅 咖啡馆 机场	买 旅游 游览 玩儿 当 当 打工 当 接	火车票 名胜古迹 翻译 导游 服务员 你们
---	---	--

(2) A:你打算在北京呆多长时间?
 B:三天。

学习 游览 玩儿 工作 打工 参观	两天 一个星期 四五天 一年半 半年左右 两三天
----------------------------------	---

3. O‘qing va yozing.

(1) Iyerogliflarni o‘qing va transkripsiyani yozing.

旅游 票 游览 名胜古迹 寒假 售货员

(2) Mazkur kalitlar bilan iyerogliflar tuzing, ularning transkripsiyasini yozing va ular ishtirokida so‘z birikmalar tuzing.

例: ì - 课 kè 上课

父 — 舟 — 讠 —
 竹 — 戈 — 广 —
 方 — 冫 — 亻 —

4. So‘z birikmalar tuzing.

1. 游 () () 游
2. 旅 () 旅 ()
3. 假 () () 假
4. 打 () () 打

5. 机 () () 机
 6. 起 () () 起
 7. 时 () () 时
 8. () 车 () 车

5. So‘zlarni tanlang va bo‘sh joylarni to‘ldiring.

接 或者 大概 呆 打算 陪 送 坐 别 从

- (1) 我们_____一月十日开始放寒假。
- (2) 我_____下个星期去南方旅游。
- (3) 我下午去商店买衣服，你_____我一起去，好吗？
- (4) 他明天_____后天离开哈尔滨。
- (5) 你什么时候回来？我去_____你。
- (6) 你在上海_____几天？
- (7) 这个学校_____有二百多个留学生。
- (8) 明天我去机场_____一个朋友。
- (9) 上汉语课的时候，请_____说俄语。
- (10) 你_____火车去北京吗？

6. Gaplar tuzing.

- (1) 电话 我 来 你 个 给 北京 在
- (2) 我 飞机 上海 坐 父母 旅游 去
- (3) 她 我们 翻译 当 给
- (4) 我 汉语 跟 用 聊天儿 朋友
- (5) 你 哪儿 王 老师 找 去
- (6) 打算 我 俄罗斯 明年 俄语 去 学习

7. Dialoglarni tugallang.

- (1) A: _____?
 B: 去商店。
 A: _____?
 B: 买一本词典。
- (2) A: _____?
 B: 去北京。
 A: _____?
 B: 去看一个朋友。
 A: _____?
 B: 坐火车去。
 A: 你打算在那儿呆多长时间?
 B: _____?

8. O‘zbek tiliga tarjima qiling.

- (1) 他大概下个星期去中国。
- (2) 你跟我一起去接他们，可以吗？
- (3) 下午张老师来给我辅导。
- (4) 我常用电脑给朋友写信。
- (5) 你用英语翻译还是用汉语翻译？

- (6) 我打算明天去银行换钱。
 (7) 回来之前你给我或者给我妹妹来个电话。

9. Xitoy tiliga tarjima qiling.

- (1) Nadya o'qituvchinig savoliga xitoy tilida javob beryapti.
 (2) A: Siz Harbinga qanday qilib borasiz? Samolyotda yoki poezddami?
 B: Samolyotda.
 (3) Kechqurun men grammatikani yoki matnni takrorlayman.
 (4) Tushlikdan so'ng ota-onam Xitoyga qaytishyapti, men aeroportga ularni kuzatishga chiqaman.
 (5) Siz bu yerda qancha vaqt qolmoqchisiz?
 (6) Ertadan boshlab o'qituvchi Van bizlarga Xitoy tarixidan dars beradilar.
 (7) U turbyuroda gid bo'lib ishlaydi.

七、阅读课文 Mutolaa uchun matn

我陪一个贸易代表团去北京

下个月我陪一个贸易代表团去北京访问。我给他们当翻译。我们9月18日离开俄罗斯，坐火车去，大概四五天到北京。

我们打算在北京呆一个星期。除了访问、考察外，我们还游览北京的名胜古迹。另外我要去北京大学看一个好朋友，他在北大学习汉语。我们常常在网上用汉语聊天儿。我很想他。

Leksika

1. 代表团 (名) dài biǎo tuán	delegatsiya
2. 访问 (动) fǎng wèn	tashrif buyurmoq
3. 离开 (动) lí kāi	tark etmoq; ketmoq
4. 除了 (介) chú le	...dan tashqari
5. 考察 (动) kǎo chá	vaziyat bilan joyda tanishmoq
6. 另外 (连) lìng wài	undan tashqari

Matn asosida savollarga javob bering.

- 下个月“我”跟谁一起去北京?
- 他们去北京做什么?
- “我”为什么要去北京大学?

八、语言知识 Til haqida ma'lumotlar

Xitoy tili lug'atlari haqida qisqacha ma'lumot

- “Katta xitoy tili lug'ati” (《汉语大字典》).
 Ushbu lug'at 8 tomdan iborat bo'lib Syu Chjunshu muxarrirligi ostida Sichuan provintsiyasi ma'lumotnoma adabiyot nashriyoti hamda Xubey provintsiyasi ma'lumotnoma adabiyot nashriyoti hamkorligida nashr etilgan. 1993 yil fototip nashri chop etilgan. Lug'at o'z ichiga 56000 ieroglifni qamragan bo'lib, ushbu lug'atda ierogliflarda izoh berilib, ularning semantik va fonetik determinantlari ko'rsatiladi.
- “Sinhua lug'ati” (《新华词典》).
 Shan'u nashriyotida chop etilgan bo'lib, 1998 yilda uning yangi tahriri nashr etilgan. Lug'at tarkibiga 11100 ieroglif jamlangan. Bu Xitoyda eng nomi chiqqan lug'atdir.

3. “Zamonaviy xitoy tili lug‘ati” (《现代汉语词典》).

Xitoy Xalq Respublikasining ijtimoiy fan Akademiyasi Lingvistika instituti tomonidan tuzilgan. 1996 yil Shan‘u nashriyoti uning yangi nashrini chop etgan. Lug‘atda tahminan 60000ta maqola mavjud. Ushbu lug‘at amaliy qiymatga ega bo‘lib, unda putunhua leksikasi qayd qilingan.

4. “Katta xitoy tili lug‘ati” (《汉语大词典》).

Katta xitoy **tili lug‘ati nashriyoti** tomonidan chop etilgan. 1992 yilda uning ohirgi 12 tomi nashrdan chiqqan. Uning bosh muharriri Lo Chjufen. Bu qadimgi va zamonaviy xitoy tilining eng katta lug‘atidir. U o‘z ichiga 375000ta lug‘at maqolalarni jamlagan.

5. “Xitoy tilining eng ko‘p qo‘llaniladigan 800 so‘zi lug‘ati”.

Bosh muharriri - Lyuy Shusyan. 1999 yilda Shan‘u nashriyoti uni qayta tahrirlangan nashrini chop etgan. Lug‘at tarkibida 1000ga yaqin lug‘at maqolalari jamlangan. Yordamchi so‘zlar unda o‘ziga hos o‘rnini egallaydi.

15- Dars

一、课文 Matn

Wǎnshang wǒ qǐng nǐ chīfàn
晚上我请你吃饭

Yī wàn Nǐ qù nǎr
伊万： 你去哪儿？

JīnZhèngwén Wǒ xiān qùshūdiàn ránhòu qù yóujú jì fēng xìn
金正文： 我先去书店，然后去邮局寄封信。

Yī wàn Shì gěi nǐ nǚ péngyou de ma
伊万： 是给你女朋友的吗？

JīnZhèngwén Búshì xiàxuéqī gōngsī yào pài yì míngzhíyuán lái Zhōngguó liúxué wǒ gěi tā
金正文： 不是，下学期公司要派一名职员来中国留学，我给他
jì yì xiē zī liào
寄一些资料。

Yī wàn Nǐ qù yóujú de shíhou shùnbìan gěi wǒ mǎi jǐ zhāng yóupiào kě yǐ ma
伊万： 你去邮局的时候，顺便给我买几张邮票，可以吗？

JīnZhèngwén Méiwèntí nǐ yào jǐ zhāng
金正文： 没问题，你要几张？

Yī wàn Yì yuán de liǎngzhāng liǎngyuán de sānzhāng bā máo de sìzhāng
伊万： 一元的两张，两元的三张，八毛的四张。

JīnZhèngwén Hái yào bié de ma
金正文： 还要别的吗？

Yī wàn Hái mǎi yì zhāng āipī diànhuà kǎ
伊万： 还买一张 IP 电话卡。

JīnZhèngwén Duōshǎoqián de
金正文： 多少钱的？

Yī wàn Wǔshíyuán de lìngwài hái yào shí ge hángkōng xìnfēng gěi nǐ qián
伊万： 五十元的。另外还要十个航空信封。给你钱。

JīnZhèngwén Búyòng huí lái zài shuō
金正文： 不用，回来再说。

Yī wàn Máfán nǐ le wǎnshang wǒ qǐng nǐ chīfàn
伊万： 麻烦你了，晚上我请你吃饭。

(Pochtada Kim Chenven xitoylik do‘stini Van Feyni uchratdi)

JīnZhèngwén Nǐ yě lái le
金正文： 你也来了。

Wáng Fēi Wǒ lái qǔ yì ge yóubāo nǐ zěnmē mǎi zhème duō diànhuà kǎ
王非： 我来取一个邮包。你怎么买这么多电话卡？

JīnZhèngwén Wǒ mǎi liǎngzhāng Yī wàn ràng wǒ gěi tā shāo yì zhāng Wǔshíyuán de shì
金正文： 我买两张，伊万让我给他捎一张。五十元的是
tā de yì bǎiyuán de shì wǒ de Tā hái jiào wǒ mǎi jǐ zhāng yóupiào Wǒ qù nàbiān mǎi
他的，一百元的是我的。他还叫我买几张邮票。我去那边买
yóu piào
邮票。

Wáng Fēi Děng yí xiàr Wǒ xiǎng qǐng nǐ hé Yī wàn qù wǒ jiā wánr nǐ men shénme
王非： 等一下儿。我想请你和伊万去我家玩儿，你们什么
shíhou yǒu shíjiān
时候有时间？

JīnZhèngwén Zhè xīng qī wǒ men dōu hěn máng lǎoshī ràng wǒ fān yì yì piān wén zhāng

金正文： 这星期我们都很忙，老师让我翻译一篇文章，

tīngshuō yí ge Zhōngguó xuésheng qǐng Yī wàn fǔdǎo é yǔ
听说一个中国学生请伊万辅导俄语。

Wáng Fēi Nàme xià xīngqī zěnmeyàng
王非： 那么下星期怎么样？

JīnZhèngwén Kě yǐ Guò liǎngtiān wǒmen zài liánxì
金正文： 可以。过两天我们再联系。

Wáng Fēi Hǎo míng hòutiān wǒ gěi nǐ dǎdiànhuà Zài jiàn
王非： 好，明后天我给你打电话。 再见。

JīnZhèngwén Zài jiàn
金正文： 再见。

二、新词语 Yangi so‘z va so‘z birikmalari

1. 先（副） xiān avval; birinchi
 - (1) 我先说几句。
 - (2) 我先去商店买东西，然后去邮局寄信。
2. 书店（名） shūdiàn kitob do‘koni
3. 寄（动） jì jo‘natmoq
 - (1) 我去邮局寄封信。
 - (2) 爸爸给我寄来了一千元钱。
4. 学期（名） xuéqī semestr
5. 派（动） pài yubormoq
 - (1) 公司要派一个职员来中国留学。
 - (2) 那本书我派人给你送去。
6. 职员（名） zhí yuán xizmatchi
7. 可以（助动） kěyǐ qila olmoq; mumkin
 - (1) 我可以陪你一起去。
 - (2) 我可以在这儿吸烟吗？
8. 资料（名） zīliào ma‘lumotlar
9. 顺便（副） shùnbìàn yo‘l-yo‘lakay
 - (1) 你下班的时候，顺便买点儿吃的带回来。
 - (2) 你回国时，顺便给我捎点儿东西。
10. 邮票（名） yóupiào marka
11. 卡（名） kǎ kartochnka

12. 另外（连·副）*lìngwài* undan tashqari
 (1) 旅行可以开阔视野、增长见识，另外，还可以了解风土民情。
 (2) 他家新买了一台电视，另外还买了电脑。
13. 航空（名）*hángkōng* avia
14. 信封（名）*xìnfēng* konvert
15. 取（动）*qǔ* olmoq
 (1) 我去邮局寄邮包，顺便替伊万取个邮包。
 (2) 没有钱了，明天去银行取点儿。
16. 邮包（名）*yóubāo* posilka
17. 这么（代）*zhème* shunaqa
 (1) 他们那里没有这么冷。
 (2) 就这么办吧，我同意。
18. 让（动）*ràng* majburlamoq; bermoq(o‘ylamoq)
 (1) 谁让你来的？
 (2) 让我仔细想想。
 (3) 请让一下，车来了。
19. 捎（动）*shāo* olib kelmoq (kimnidir iltimosiga ko‘ra)
 (1) 这些资料是朋友从中国捎来的。
 (2) 你回国时，请给我父母捎一封信。
20. 那边（代）*nàbian* u erda
 (1) 我去那边买几张邮票。
 (2) 我刚从那边回来。
21. 等（动）*děng* kutmoq
 (1) 我在那儿等车？
 (2) 请稍等一会儿，他马上就来。
 (3) 我在公园门口等你，不见不散。
22. 篇（量）*piān* (hisob so‘z)
 一篇文章；一篇论文；三篇儿纸
23. 文章（名）*wénzhāng* maqola
24. 听说 *tīngshuō* eshitmoq

25. 联系 (动·名) liánxì

aloqaga chiqmoq; bog‘lanmoq

- (1) 我打了一整天的电话，才跟他联系上。
- (2) 理论应该联系实际。
- (3) 以后多写信，保持联系。

Atoqli otlar

金正文 Jīn Zhèngwén
王非 Wáng Fēi

Kim Chenven (koreyscha ism va familiya)
Van Fey

Qo‘shimcha so‘zlar

画儿 (名) huàr
借 (动) jiè

rasm
qarzga olmoq

三、语法 Grammatika

1. “的”li birikma.

Ot, sifat, olmosh, fe‘l “的” bilan birikib, ushbu birikma ot vazifasida kelib, aniqlanuvchi so‘z o‘rnida ishlatiladi. Bunday birkma gapda ega yoki to‘ldiruvchi sifatida keladi, masalan:

(1) 我买了两张电话卡，五十元的电话卡是伊万的电话卡，一百元的电话卡是我的电话卡→五十元的是伊万的，一百元的是我的。

(2) A: 这两件衣服你喜欢哪一件?

B: 我喜欢红色的衣服，不喜欢黑的衣服。→ 我喜欢红的，不喜欢黑的。

2. Umumiy bo‘lakli gaplar.(1)

Bu shunday gapki, umumiy bo‘lak bir vaqtning o‘zida ham birinchi fe‘lning to‘ldiruvchisi ham ikkinchi fe‘lning egasi bo‘lib kelishi mumkin. Bunday gaplar biror bir shaxsni ish harakatni bajarishga undash, iltimos qilish uchun qo‘llaniladi, shuning uchun bunday gaplarda birinchi fe‘l sifatida odatda undash, chaqirish ma‘nolariga ega bo‘lgan fe‘llar ishlatiladi. Gap quyidagi model asosida tuziladi:

“ega + fe‘l (“请”, “叫”, “让”, “派” va h.k.) + umumiy bo‘lak(to‘ldiruvchi / ega) + fe‘l +

to‘ldiruvchi”. Inkor shakl quyidagicha yasaladi: “ega + 没 (有) / 不 + yuqorida ko‘rsatilgan fe‘llar + umumiy bo‘lak + fe‘l + to‘ldiruvchi”, masalan:

- (1) 晚上我请你吃饭。
- (2) 伊万让我给她捎一张电话卡。
- (3) 下学期公司要派一个职员来中国留学。
- (4) 他还叫我买几张邮票。
- (5) 她不让我现在打电话。

四、语音 Fonetika

Umumiy bo‘lakli gaplarda so‘z urg‘usi ikkinchi fe‘lga tushadi, masalan:

1. 伊万让我去，不让他去。
2. 我们想请你参加。

Agar ikkinchi fe‘ldan so‘ng to‘ldiruvchi mavjud bo‘lsa, u holda u urg‘u bilan talaffuz qilinadi, masalan:

1. 公司要派一个职员去俄罗斯。
2. 老师叫我回答一个问题。
3. 我请他给我辅导汉语。

五、汉字 Iyerogliflar

1. Iyerogliflar tahlili.

穴 [穴] Iyeroglifi g'orni anglatadi → teshik: “空”, “窗”.

取 - “耳” quloq, “又” esa qo‘l ni bildiradi. Qadimda o‘lgan dushmanning qulog‘ini kesish ma’nosini anglatgan → qo‘l ga kiritmoq.

六、练习 Mashqlar

1. Fonetika.

(1) Tovush va ohanglarni farqlang.

kāifàn	kāifàng	lǎochén	lǎochéng
mùpén	mùpéng	rénmín	rénmíng
jīnyín	jīngyíng	guāfēn	guāfēng
jīnyú	jīngyú	hóngxīn	hóngxīng
zhōngchén	zhōngchéng		

(2) Oqing, so‘z urg‘ulariga e’tibor bering.

- (1) 他请我去。
- (2) 下学期共西药一个职员来中国留学。
- (3) 他叫我买几张电话卡。
- (4) 他叫你买几张电话卡?
- (5) 过两天咱们再联系。
- (6) 我们打算两天活回来。

2. Tagiga chizilgan so‘zlarni keltirilgan so‘zlar bilan almashtiring.

(1) A: <u>公司派他做什么?</u>	老师	让	你们	复习语法
B: <u>公司派他去中国留学。</u>	伊万	让	他	买邮票
	旅行	请	她	当翻译
	安德烈	请	老师	辅导
	你们	请	他	教太极拳
	他	叫	你	寄资料
	他妈妈	叫	他	写作业

(2) A: <u>你去邮的时候，顺便给我买几张邮票，可以吗?</u>	书店	买	本	词典
B: <u>没问题。</u>	中国	捐	张	画儿
	邮	寄	封	信
	银行	换	元	钱
	商店	买	个	面包
	图书馆	借	本	书

3. O‘qing va yozing.

(1) 取 () _____	另 () _____	明 () _____
联 () _____	别 () _____	捐 () _____
空 () _____	般 () _____	等 () _____
室 () _____	航 () _____	篇 () _____

(2) Transkriptsiyani o‘qing va gaplarni yozing.

Wǒ qù nàbian mǎi jǐ zhāng yóupiào.

Tā ràng wǒ jì yì fēng xì n.

Nǐ nǚ péngyou jiào nǐ gěi tā dǎ diànhuà.

Wǒ qǐng lǎoshī fùdǎo hàn yǔ.

Gōngsī pài tā lái Zhōngguó liú xué.

4. Bo'sh joylarni to'ldiring.

寄 学期 派 顺便 请 取 这么 篇 等

- (1) 王非让我在教室_____他，他说一点半来。
- (2) 这_____我们有中国历史课。
- (3) 我要给妈妈_____几张在中国的照片。
- (4) 你_____给我买个本子，好吗？
- (5) 我想_____他教我汉语。
- (6) 你怎么_____忙？
- (7) 学校打算_____他去参加。
- (8) 这_____文章是我的。
- (9) 我去邮 _____ 邮包。

5. Gap tuzing.

- (1) 让 我 火车 买 票 他
- (2) 下午 我 家 请 他 儿 明天 他
- (3) 那 是 的 文章 他 篇
- (4) 俄罗斯 俄语 派 公司 他 学习 去
- (5) 什么 叫 你 他 做

6. O'zbek tiliga tarjima qiling.

- (1) 他请我们去饭店吃饭。
- (2) 我让娜斯佳去办公室找王老师。
- (3) 过两天我们再打电话联系。
- (4) 去参加的明天八点在这儿集合。
- (5) 他叫我顺便给他稍一张光盘。
- (6) 我去那边买几张邮票。

7. Xitoy tiliga tarjima qiling.

- (1) U mendan bu maqolani xitoy tiliga tarjima qilishimni so'radi.
- (2) Men olib ketayotgan posilka uniki.
- (3) Men aeroportga ota-onamni kutib olgani bordim.
- (4) Zhao o'qtivchidan bizga ieroglif yozishni o'rgatishini so'radik.
- (5) Bu telefon kartalar hammasi meniki.
- (6) Pochtaga borganingda, menga 10 ta aviakonvert sotib ol.

七、阅读课文 Mutolaa uchun matn

这个钱包是谁的

麦克在教室里捡到一个钱包，他问马克西姆：“这是不你的？”马克西姆说：“不是我的，我没有这么大的钱包”。伊万说，这个钱包好像是金炳文的。他让麦克去阅览室找金炳文。

麦克找到金炳文就说：“你带没带钱？借给我一百块可以吗？”“没问题。”金炳文说着摸了一下口袋，“糟糕，我的钱包不见了。”“你的钱包是蓝色的吗？”麦克不紧不慢地问道。金炳文着急地说：“不，是旧的。”“你看，是不是这个？”麦克从书包里拿去了一个黑钱包。金炳文高兴地说：“我怎么感谢你呢？”麦克说：“今天晚上你请我吃饭吧。”

Leksika

1. 捡（动）jiǎn	yerdan ko'tarib olmoq
2. 钱包（名）qiánbāo	kamyon
3. 好像（副）hǎoxiàng	o'xshash
4. 阅览室（名）yuélǎnshì	qiroatxona
5. 带（动）dài	o'zi bilan olmoq
6. 借（动）jiè	qarzga bermoq
7. 着（助）zhe	hozirgi zamonni bildiruvchi yordamchi so'z
8. 摸（动）mō	paypaslab ko'rmoq
9. 口袋（名）kǒudài	cho'ntak
10. 糟糕（形）zāogāo	omadsizlik
11. 见（动）jiàn	ko'rmoq
12. 蓝（形）lán	ko'k
13. 不紧不慢 bùjǐnbú màn	shoshilmasdan
14. 道（动）dào	so'ramoq, aytmoq
15. 着急（动）zháojí	shoshilmoq
16. 旧（形）jiù	eski
17. 拿（动）ná	olmoq
18. 感谢（动）gǎnxiè	minnatdorchilik bildirmoq

Matn asosida savollarga javob bering.

1. 那个钱包是马克西姆的吗？
2. 伊万让麦克做什么？
3. 金炳文的钱包是黑的吗？是新的吗？
4. 金炳文要怎么感谢麦克？

16- Dars

一、课文 Matn

Nǐ jiā fù jìn yǒu yín háng ma
你家附近有银行吗

(Van Fey Ivan va Kim Chenvenlarni uyiga olib ketayapti.)

Yī wàn Nǐ jiā lí zhèr yuǎn ma
伊万：你家里这儿远吗？

Wáng Fēi Bù yuǎn Cóng zhèr dào wǒ jiā dà gài yào zǒu wǔ-liù fēn zhōng Nǐ kàn
王非：不远。从这儿到我家大概要走五六分钟。你看
qiánbian yǒu yí ge guǎngchǎng guǎngchǎng dōngbian yǒu yí jiā dà bǎi huò
前边有一个广场，广场东边有一家大百货
shāngdiàn wǒ jiā zài nà ge shāngdiàn hòubian
商店，我家在那个商店后边。

Jīn Zhèngwén Nǐ jiā fù jìn yǒu yín háng ma Wǒ xiǎng qǔ diǎn er qián
金正文：你家附近有银行吗？我想取点儿钱。

Wáng Fēi Yǒu Wǒ jiā pángbian jiù shì Zhōngguó yín háng duìmiàn shì jiāo tōng
王非：有。我家旁边就是中国银行对面是交通
yín háng Zhèr fù jìn hái yǒu shì chǎng yóu jú fàn diàn yī yuàn xué xiào tǐ yù guǎn děng fēi
银行。这儿附近还有市场、邮局、饭店、医院、学校、体育馆等。非
cháng fāng biàn
常方便。

Jīn Zhèngwén Qù shì chǎng zěn me zǒu
金正文：去市场怎么走？

Wáng Fēi Cóng hóng lǜ dēng nàr guò mǎ lù yì zhí wǎng qián zǒu bù yuǎn jiù shì
王非：从红绿灯那儿过马路一直往前走，不远就是
shì chǎng
市场。

Yī wàn Zhèr de huán jìng hěn bú cuò kōng qì yě hěn xīn xiān
伊万：这儿的环境很不错，空气也很新鲜。

Wáng Fēi Cóng zhèr wǎng běi zǒu nàr yǒu yí ge hěn dà de gōng yuán Gōng yuán
王非：从这儿往北走那儿有一个很大的公园。公园
lǐ yǒu yí ge hú Dōng tiān wǒ cháng qù nàr huá bīng xià tiān qù nàr huá chuán
里有一个湖。冬天我常去那儿滑冰，夏天去那儿划船。

Hǎo wǎng zuǒ guǎi mǎ lù yòubian cháo nán de nà zuò bái lóu jiù shì wǒ jiā
好，往左拐马路右边朝南的那座白楼就是我家。

(Van Feyning uyida)

Wáng Fēi Qǐng suí biàn zuò bié kè qì
王非：请随便坐，别客气。

Yī wàn Jīn tiān zhēn rè
伊万：今天真热。

Wáng Fēi Bīng xiāng lǐ yǒu bīng qí lín wǒ qù ná jǐ ge
王非：冰箱里有冰淇淋，我去拿几个。

Jīn Zhèngwén Wáng fēi nǐ jiā yǒu cí diǎn ma Wǒ xiǎng chá yí ge cí
金正文：王非你家有词典吗？我想查一个词。

Wáng Fēi Yǒu zài shū fáng de shū jià shàng Nǐ zì jǐ qù zhǎo ba
王非：有，在书房的书架上。你自己去找吧。

Jīn Zhèngwén Shū fáng zài nǎr?

金正文： 书放在哪儿？

Wáng Fēi Zài kè tīng zuǒ bian

王非 在客厅左边。

Jīn Zhèngwén Shūjià shang de shū zhēn duō a

金正文： 书架上的书真多啊！

Wáng Fēi Shàngbian hé xiàbian shì wàiwén de zhōngjiān shì zhōngwén de Gōngjù shū zài yòu

王非： 上边和下边是外文的中间是中文的。工具书在右

bian

边。

Jīn Zhèngwén Shūjià shang zěnméi yǒu Xiàndài Hànyǔ Cídiǎn

金正文： 书架上怎么没有《现代汉语词典》？

Wáng Fēi Kěndìng yǒu Nǐ zài zǐ xì de zhǎozhao

王非： 肯定有。你再仔细地找找。

Yīwàn Wáng fēi zhèr yǒu hěnduō yīnyuè cídài wǒ tīngtīng kě yǐma

伊万： 王非，这儿有很多音乐磁带我听听可以吗？

Wáng Fēi Kě yǐ wǒ hái yǒu hěnduō lùxiàngdài ne Nà ge hé zi li dōu shì

王非： 可以我还有很多录像带呢。那个盒子里都是

diànyǐng nǐ tiāo yí ge yíhuì zánmen yìqǐ kàn

电影VCD。你挑一个，一会儿咱们一起看。

Yī wàn Tài hào le

伊万： 太好了。

二、新词语 Yangi so‘z va so‘z birikmalari

1. 附近（名） fùjìn yaqin atrofda
2. 离（动） lí dan
(1)我家离这儿很近。
(2)离出发还有两个小时。
3. 远（形） yuǎn uzoq
(1)我家里学校不远。
(2)远亲不如近步。
4. 走（动） zǒu piyoda yurmoq
(1)我们走路去还是坐车去？
(2)我明天要走了。
5. 分钟（名） fēnzhōng daqiqa
6. 前边（名） qiánbian oldinda
7. 广场（名） guǎngchǎng maydon
8. 东边（名） dōngbian sharq, sharqiy tomon
9. 家（量） jiā (hisob so‘z)
一家人家；一家商店；两家饭店；三家咖啡馆
10. 百货（名） bǎihuò har xil mahsulotlar
11. 后边（名） hòubian orqa tomon
12. 一点儿（名） yīdiǎnr ozgina
13. 旁边（名） pángbian oldida; yonida
14. 就（副） jiù va; yana; allaqachon
(1)他就是你要找的王老师。
(2)我们三年前就认识了。
15. 银行（名） yínháng bank
16. 对面（名） duìmiàn to‘g‘risida; ro‘parasida
17. 交通（名） jiāotōng aloqa
18. 市场（名） shìchǎng bozor
19. 方便（形） fāngbiàn qulay

- (1) 这个地方交通很方便。
(2) 这里人多，问题不方便。
20. 红绿灯 (名) hónglǜdēng svetafor
21. 马路 (名) mǎlù ko'cha; yo'l
22. 一直 (副) yīzhí to'g'ri
(1) 一直往前走，别拐弯。
(2) 雨一直下了三天。
23. 往 (动·介) wǎng ...ga old ko'makchi(yo'nalish)
(1) 他们俩一个往东，一个往西。
(2) 一直往前走就是市场。
(3) 这趟车开往北京。
24. 环境 (名) huánjìng atrof-muhit
25. 不错 (形) búcuò yomon emas
(1) 这儿的环境很不错。
(2) 不错，正是这个地方。
26. 空气 (名) kōngqì havo
27. 新鲜 (形) xīnxiān yangi
(1) 这儿的空气很新鲜。
(2) 这真是一件新鲜事。
28. 北 (名) běi shimol
29. 公园 (名) gōngyuán bog'
30. 里 (名) lǐ uzunlik o'lchovi
31. 湖 (名) hú ko'l
32. 滑冰 (动) huábing muzda uchmoq
(1) 寒假我想去滑冰。
(2) 我喜欢滑冰。
33. 冬天 (动) dōngtiān qish
34. 夏天 (名) xiàtiān yoz
35. 划船 huáchuán qayiqda uchmoq
36. 拐 (动) guǎi qayrilmoq, burilmoq
往再拐就是市场。
37. 朝 (动·介) cháo
(1) 向日葵朝着太阳。
(2) 请坐好，朝前看。
38. 座 (量) zuò (hisob so'z)
一座楼；两座山；三座桥
39. 白 (形) bái oq
(1) 我想买件白衬衣。
(2) 我不喝茶，喝白开水。
40. 楼 (名) lóu bino; qavat
41. 随便 (形·副) suíbiàn qulay; hohlagancha
(1) 他说话很随便，请别在意。
(2) 咱们随便聊聊。
(3) 请随便坐，别客气。
42. 热 (形·动) ré issiq
(1) 小心，这是一杯热水。
(2) 菜凉了，热一热再吃吧。
43. 冰箱 (名) bīngxiāng muzlatkich
44. 冰淇淋 (名) bīngqílín muzqaymoq
45. 拿 (动) ná olmoq; ushlamoq(qo'lda)
(1) A: 他手里拿的是什么？

	B: 汉语词典。	
	(2)他从家拿来一张地图。	
46.	查(动) chá	qidirmoq
	(1) A: 那个字是什么意思?	
	B: 我也不这道, 我们查一下字典吧。	
	(2) 进门要查身份证。	
47.	书房(名) shūfáng	kabinet (uydagi)
48.	书架(名) shūjià	kitob javoni
49.	自己(代) zìjǐ	o‘zi
	(1) 他们自己知道该怎么做。	
	(2) 自己的事情自己做。	
50.	客厅(名) kètīng	mehmonhona
51.	上边(名) shàngbian	tapa
52.	下边(名) xiàbian	past
53.	中间(名) zhōngjiān	o‘rta
54.	外文(名) wàiwén	chet tili
55.	工具书(名) gōngjùshū	turli ma‘lumotlar beruvchi yordamchi adabiyot
56.	肯定(动·形·副) kěndìng	tasdiqlamoq; aniq; albatta
	(1) 他来不来, 我不能肯定。	
	(2) 请给我一个肯定的答案。	
	(3) 他肯定会来。	
57.	仔细(形) zǐxì	e‘tibor bilan
	(1) 你再仔细地找找。	
	(2) 他看得非常仔细。	
58.	地(助) de	yordamchi so‘z
59.	录像带(名) lùxiàngdài	videotasma
60.	合子(名) hézi	quti; jilt
61.	电影(名) diànyǐng	film
62.	一会儿(名) yīhuìr	biroz vaqtdan so‘ng

三、语法 Grammatika

1. O‘rin-joyni anglatuvchi so‘zlar.

O‘rin-joyni anglatuvchi so‘zlar ikkiga sodda o‘rin-joyni anglatuvchi so‘zlarga “面” / “边” hamda o‘rin-joyni anglatuvchi murakkab so‘zlarga bo‘linadi:

上	上面	上边
下	下面	下边
左	左面	左边
右	右面	右边
前	前面	前边
后	后面	后边
里	里面	里边
外	外面	外边
东	东面	东边
西	西面	西边
南	南面	南边
北	北面	北边

Ularga yana “旁边”, “对面”, “中间” lar ham kiradi.

Bu so‘zlar huddi ot kabi gapda ega, to‘ldiruvchi va aniqlovchi, shuningdek aniqlovchi vazifasida kelishi mumkin, masalan:

- (1) 外边冷，请进来坐一会儿。（外边-ega）
- (2) 伊万在前边，我在后边。（前边-to‘ldiruvchi; 后边-to‘ldiruvchi）
- (3) 一直往南走，有一个市场。（南- to‘ldiruvchi）
- (4) 左边的楼就是中国银行。（左边-aniqlovchi）
- (5) 我家在那个商店旁边（旁边-to‘ldiruvchi）

O‘rin-joyini anglatuvchi so‘z aniqlovchi sifatida kelganda, undan keyin “的” qo‘yiladi, masalan: “左边的楼”，“旁边的教室”。 Agar bunday so‘z aniqlovchiga ega bo‘lsa, u holda undan oldin “的” qo‘yilmaydi, masalan: “那个商店旁边”，“中国银行对面”。

“里边” va “上边” ot bilan birikkanda, “边” ni tushirib qoldirish mumkin, masalan:

- (1) 书架上的书真多啊！
- (2) 冰箱里有冰淇淋。

Geografik joy nomlaridan so‘ng “里” qo‘yilmaydi, masalan:

他在中国学习汉语。

2. Mavjudlik ma‘nosini ifodalovchi gaplar

(1) Mavjudlik ma‘nosini ifodalovchi gaplarda “在” joy, shaxs yoki predmet o‘rnini anglatadi. Gap quyidagi model asosida tuziladi: “ot/olmosh(shaxs yoki predmet) + 在 + ot/olmosh(joy)”, masalan:

1. 书店在邮局左边。
2. 张老师在哪儿？
3. 你的书不在我这儿。

(2) “有” fe‘li shaxs, predmet yoki narsaning ma‘lum joyda mavjud ekanligini bildiradi. Gap tuzilishi quyidagicha bo‘ladi: “ot/olmosh(joy) + 有 + ot(shaxs/predmet)”, masalan:

1. 书架上有一本词典。
2. 那儿有一个公园。
3. 教室里有人吗？
4. 学校旁边没有饭店。

(3) “是” ishtirokidagi gaplarda kim, nimaning qayerda ekanligi oydinlashtiriladi. Gap quyidagi model asosida tuziladi: “ot/olmosh(joy) + 是 + ot(shaxs yoki predmet)”, masalan:

1. 中国银行对面是交通银行。
2. 那个盒子里是什么？
3. 我前边是王非。

3. “离，从，往” old ko‘makchilari.

“离，从，往” old ko‘makchilari o‘rin-joyini anglatuvchi so‘zlar bilan birga fe‘ldan oldin kelib, gapda hol vazifasida keladi.

“离” masofani anglatadi, masalan:

- (1) 你家里这儿远吗？
- (2) 图书馆离邮局 100 米。

“从” boshlang‘ich nuqtani anglatadi, masalan:

- (1) 从红绿灯那儿过马路。
- (2) 我们从学校去他家。

“从” odatda ba‘zi so‘zlar bilan birikib, o‘zgarmas konstruksiyalar hosil qiladi. Eng ko‘p qo‘llanadigan shakli “从...到...” bo‘lib, ushbu konstruksiya ham vaqt oralig‘i, ham o‘rin-joyini anglatib, “...dan...gacha...” ma‘nosini ifodalaydi, masalan:

- (1) 我从下午一点半到四点写作业。
- (2) 我们从一月十日到二月二十日放寒假。
- (3) 从这儿到我家大概要走五分钟。

“往” yo‘nalishni anglatadi, masalan:

- (1) 一直往前走，不远就是市场。
- (2) 往左拐，医院在那边。

4. Fe'lning ikkilanishi.

Ish-harakatni anglatuvchi fe'llar ikkilanishi mumkin. Bir bo'g'inli fe'llar "AA" yoki "A — A" shakli bo'yicha ikkilanadi, masalan: "说说", "说一说", "看看", "看一看". Ikki bo'g'inli fe'llar "ABAB" shakli bo'yicha ikkilanadi, ular orasida "—" ishlatilmaydi, masalan: "学习学习", "休息休息". Fe'lning ikkilanishining mazmuni va ahamiyati:

1. Urinib ko'rish ma'nosini anglatadi, masalan:

- (1) 这件衣服我试试, 可以吗?
- (2) 那个词我没查到, 你查一查。
- (3) 你去找小王想想办法。

2. Nutq ohangini yumshatadi, masalan:

- (1) 你太累了, 休息休息吧。
- (2) 你再仔细找找。

3. Yengillik, erkinlik, bema'lollikni ifodalaydi, masalan:

- (1) 星期天看看书、跑跑步、和朋友聊聊天, 我觉得很愉快。
- (2) 经常走走对身体有好处。

4. Harakatning qisqa muddatli hamda oz miqdorda ekanligini anglatadi, masalan:

- (1) 我看看就给你。
- (2) 他想了想, 在纸上写了自己的名字。

四、语音 Fonetika

1. So'z urg'usi (5)

Bir bo'g'inli so'zlar ikkilanganda, birinchi bo'g'in urg'u bilan, ikkinchisi esa yengil o'qiladi.

Agar "—" qo'yiladigan bo'lsa, unda "—" ham yengil ohangda o'qiladi, masalan:

听听 写写 看看
读一读 说一说 数一数

Ikki bo'g'inli so'zlar ikkilanganda, birinchi bo'g'in urg'uli, uchinchi bo'g'in kuchsiz urg'u bilan, ikkinchi va to'rtinchi bo'g'inlar urg'usiz o'qiladi, masalan:

学习学习 预习预习 复习复习 锻炼锻炼

2. Mavjudlik ma'nosini ifodalovchi gaplarning intonatsiyasi.

"有", "是" fe'llari mavjudlikni anglatganda, ular urg'usiz o'qiladi, undan so'ng keluvchi so'z esa urg'u bilan o'qiladi, masalan:

- (1) 公园里有一个湖。
- (2) 医院对面是图书馆。

3. His-hayajon gaplarning intonatsiyasi

His-hayajon gaplarda intonatsiya avval ko'tariladi, gap oxirida sekin-asta pasayadi, masalan:

- (1) 书架上的书真多啊! ↓
- (2) 空气多新鲜啊! ↓
- (3) 这本书太贵了! ↓

五、汉字 Iyerogliflar

1. Iyerogliflar tahlili.

鱼 Mazkur belgi baliq ma'nosini ifodalab, tarkibida ushbu kalit bo'lgan iyerogliflar ma'nosi baliq bilan bog'liq bo'ladi, masalan: "鲜", "鲨".

[彡] Ushbu kalit mavjud bo'lgan iyerogliflar asosan soch, nur bilan bog'liq bo'ladi. "彡" kaliti iyeroglifning o'ng tomonida joylashadi, masalan: "影", "形", "彩", kam hollardagina chap tomonida keladi, masalan: "须".

[夂] Mazkur kalit ishtirok etgan iyerogliflarning ko'p qismi harakat bilan bog'liq bo'ladi, masalan: "备", "夏".

六、练习 Mashqlar

1. Fonetik mashqlar.

(1) Ohang va tovushlarni farqlang

sījī	tiānwén	fāngfā	tōngxìn
kuángfēng	qiúmén	chéngyǔ	fúwù
zhǎngshēng	hǎiyáng	yǒuhǎo	jiǎnghuà
hòofāng	kèwén	bùzhǎng	shùmù

(2) O‘qing.

听听 说说 谢谢 看看 读读 数数 坐坐

学习学习 预习预习 复习复习 锻炼锻炼 翻译翻译 辅导辅导

这些三百五十元，请你数数。

这个字我也不知道怎么写，去问问老师吧。

我们学校旁边有一家公司。

我家在那个公园对面。

体育馆后边是邮局。

2. Tagiga chizilgan so‘zlarni keltirilgan so‘zlar bilan almashtiring.

- (1) A: 你家在哪儿?
 B: 在那个商店后边。
 A: 离这儿远吗?
 B: 不远。

市场 医院 体育馆 公园 书店 商店	东边 前 我家附近 广场西边 饭店旁边 那个楼对面	银行 这儿 你们学校 你家 红绿灯那儿 我们这儿
-----------------------------------	--	---

- (2) A: 书架上有什么?
 B: 书架上有一本《现代汉语词典》。

冰箱里 那个盒子里 桌子上 广场旁边 教室里 书店对面	个 张 枝 家 张 个	面包 光盘 钢笔 快餐店 中国地图 咖啡馆
--	----------------------------	--------------------------------------

- (3) A: 从这儿往前走，前边是公园。

南 北 前 右	走 拐 走 拐	前边 西边 东边 左边	体育馆 银行 那座白楼 马路
------------------	------------------	----------------------	-------------------------

3. O‘qing va yozing.

(1) Quyidagi iyerogliflarni transkripsiyasini yozing va ular ishtirokida so‘z birikmalar tuzing.

近 () _____ 起 () _____ 夏 () _____

斤 () _____
种 () _____
船 () _____
般 () _____

走 () _____
拐 () _____
冰 () _____
水 () _____

复 () _____
绿 () _____
影 () _____
顺 () _____

- (2) Transkripsiyani o'qib, berilgan gaplarni iyeroglifda yozing.
1. Cóng zhè wǎng běi zǒu, nàr yǒu yí gè hěn dà de gōngyuán.
 2. Nǐ jiālǐ zhèr yuǎn bu yuǎn?
 3. Jiāo tōng Yínháng xī bian shì shìchǎng.
 4. Wǒmen yìqǐ tīng tīng yīnyuè ba.
 5. Zhuōzi shàng yǒu yìxiē shuǐguǒ.

5. Mos keluvchi so'zlarni tanlang va bo'sh joylarni to'ldiring.

- (1) 我们学校_____那个书店东边。
A. 有 B. 从 C. 是 D. 在
- (2) _____这儿一直往前走，不远就是市场。
A. 离 B. 从 C. 在 D. 到
- (3) 公司旁边_____中国银行。
A. 有 B. 在 C. 是 D. 离
- (4) 从红绿灯那儿_____左拐，那儿有一家大百货商店。
A. 到 B. 跟 C. 往 D. 离
- (5) 我们明天去北京，再_____北京去哈尔滨。
A. 离 B. 在 C. 往 D. 从
- (6) A: 周末你一般做什么?
B: 听听音乐、看看电视、_____身体什么的。
A. 锻锻炼炼 B. 锻锻炼 C. 锻炼炼 D. 锻炼锻炼

6. Savollarga javob bering.

- 1) 你家离学校远不远?
- 2) 你每天怎么来学校?
- 3) 你们学校附近有什么?
- 4) 从这儿到老师办公室怎么走?
- 5) 广场北边是百货商店吗?
- 6) 火车站在哪儿?
- 7) 上课时，你左边是谁? 后边是谁?

7. O'zbek tiliga tarjima qiling.

- (1) 广场西边有商店，公园和书店，还有一个体育馆。
- (2) 那儿的环境很不错，空气也很新鲜。
- (3) 从这儿一直往东走，到红绿灯那儿往右拐。
- (4) 《现代汉语词典》在书架上，你去找找吧。
- (5) 马路右边朝南的那座白楼就是我家。
- (6) 银行对面是一家贸易公司。
- (7) 从八点到九点，我在图书馆看书。
- (8) 从这儿到我家大概要走五六分钟。

8. Xitoy tiliga tarjima qiling.

1. Kitob do'konining sharqiy tomoni qanday joy?
2. Seni uying maktabdan uzoqmi?
3. Maktab yaqinida kutubxona bormi yoki pochtami?
4. To'g'riga yurasiz, maydonning g'arbiy tomonida katta univermag bor.

5. Bankning qarama-qarshi tomonida sayyohlik agentligi bor.
6. Sinfda 20dan ortiq o'quvchi bor.
7. Men soat 06:00 dan 07:00 gacha bog'da badan tarbiya bilan shug'ullanaman.
8. Bu yerdan bozorgacha qanday borsa bo'ladi?

9. Dialog bo'yicha **situatsiya** tuzing.

Namunaga qarab dialog tuzing.

Situatsiya 1: misol: A: 房间里有什么?

B: 有桌子和椅子。

A: 书架在哪儿?

B: 在桌子旁边。

A: 桌子上是什么东西?

B: 是电话。

Situatsiya 2: misol: A: 书店在哪儿?

B: 在饭店旁边。

A: 邮局对面是什么地方?

B: 是银行。

A: 医院后边有什么?

B: 有一个公园, 还有一个商店。

A: 从邮局去公园怎么走?

B: 一直往前走, 到书店那儿往右拐。

七、阅读课文 Mutolaa uchun matn

我爱我家

我家在哈尔滨市南岗区东天直街五十五号。附近有学校、饭店、药店、商店、银行, 还有一个市场。公共汽车站离我家不远, 生活很方便。

我家住在五楼。父母的卧室朝南, 旁边是书房, 书房里有书架、书桌和几把椅子。我的卧室在父母卧室的对面, 我的卧室不太大, 但是很干净。客厅在中间, 有电视、沙发, 在这里休息很舒服。厨房在我的卧室左边。从父母卧室往右拐时洗澡间。厨房和客厅外边有阳台, 阳台上有很多花。

我的家很舒适, 我爱我家。

Leksika

1. 南岗 (名) Nángàng	Nangan
2. 区 (名) qū	tuman
3. 街 (名) jiē	ko'cha
4. 药 (名) yào	dori
5. 公共汽车 (名) gōnggòng qì chē	avtobus
6. 站 (名) zhàn	bekat
7. 生活 (名·动) shēnghuó	hayot
8. 方便 (形) fāngbiàn	qulay
9. 卧室 (名) wòshì	yotoqsona
10. 客厅 (名) kètīng	mehmonxona
11. 沙发 (名) shāfā	divan
12. 休息 (动) xiūxi	dam olmoq

13. 舒服 (形) shūfu	yoqimli
14. 厨房 (名) chūfáng	oshxona
15. 洗澡间 (名) xǐzǎojiān	hammom
16. 阳台 (名) yángtái	balkon
17. 花 (名) huā	gul
18. 舒适 (名) shūshì	shinam

Matn asosida bo'sh joylarni to'ldiring.

1. “我”家在哈尔滨____南岗____东天直____五十五_____。
2. 父母的卧室在_____。
3. 客厅在_____。
4. 父母的卧室对面是_____。
5. 我的卧室左边是_____。
6. 洗澡间在_____。
7. 厨房和客厅外边有_____。
8. _____有很多花。

八、语言知识 Til haqida ma'lumotlar

Kalitlar va lug'at

Biz o'qiyotganimizda yoki yozayotganimizda, notanish yoki tushunarsiz iyerogliflarga duch kelib qolamiz yoki ularni qanday yozilishi yodimizdan chiqarib qoyamiz, bu holatda lug'at yordamga keladi. Iyerogliflar ko'rsatkichda xitoy grafik sistemasi ketma-ketligi bo'yicha joylashgan bo'ladi (agar bu xitoy tili lug'ati bo'lsa). Ularni quyidagi qoida asosida qidirish lozim:

- (1) kalitlat ko'rsatkichida kerakli kalit imlo chiziqlari soni bo'yicha topiladi va qidirilayotgan iyeroglif ko'satkichi betiga qaraladi;
- (2) qidirilayotgan iyeroglif imlo chiziqlari aniqlanadi, kalit imlo chiziqlari soni hisoblanmaydi;
- (3) qidirilayotgan iyeroglif ko'rsatkichidan ko'rsatilgan bet topiladi va imlo chiziqlari soni bo'yicha iyeroglif topiladi hamda ko'rsatilgan betdan kerakli iyeroglif topiladi, masalan:

qidirilayotgan iyeroglif	kalit	qolgan imlo chiziqlar	talaffuzi	ma'nosi
教	攵	7	jiāo	o'rgatish va ta'lim berish
极	木	3	jí	g'oyat, nihoyatda

17-Dars

一、 课文 Matn

Nǐ huì dǎ pīngpāngqiú ma
你会打乒乓球吗？

Ānnà: Wèi nǐ hǎo Qǐng zhǎo yí xià Mǎ lì
安娜：喂，你好。请找一下玛丽。

Shānxià Měizǐ Mǎ lì nǐ de diànhuà
山下美子：玛丽，你的电话。

Ānnà Wèi Mǎ lì Wǒ shì Ānnà Xiàwǔ nǐ yǒu kòngr ma wǒ xiǎng chūqù
安娜：喂，玛丽，我是安娜。下午你有空儿吗？我想出去玩儿玩儿。

Mǎ lì Hǎo a zánmen qù nǎr wánr shénme
玛丽：好啊，咱们去哪儿？玩儿什么？

Ānnà Wǒ juéde xiūxián jù lè bù búcuò zài nàr kěyǐ yóu yǒng
安娜：我觉得休闲俱乐部不错。在那儿可以游泳，打乒乓球，还能吃西餐。

Mǎ lì Nǐ huì dǎpīngpāngqiú ma
玛丽：你会打乒乓球吗？

Ānnà Huì yì diǎnr Nǐ ne
安娜：会一点儿。你呢？

Mǎ lì Wǒ bú huì bú guò wǒ xiǎng xué
玛丽：我不会，不过我想学。

Ānnà Wǒmen kě yǐ ràng Ā kè sāng nà jiāo wǒmen Tā néng qù ma
安娜：我们可以让阿克嗓娜教我们。她能去吗？

Mǎ lì Tā jīn tiān bù shū fu tóu téng. Xiàwǔ ā yào qù yī yuàn kàn bìng
玛丽：她今天不舒服，头疼。下午她要去医院看病，不能去玩儿。

Ānnà Zán liǎ dōu huì yóuyǒng zánmen qù yóuyōng ba Nǐ néng yóu duō yuǎn
安娜：咱俩都会游泳，咱们去游泳吧。你能游多远？

Mǎ lì Wǒ néng yóu yì bǎi mǐ Zánmen kěyǐ bǐ sài
玛丽：我能游一百米。咱们可以比赛。

Ānnà Nǐ yíding yíng Wǒ yào hǎo hǎor de xiàng nǐ xué xí
安娜：你一定赢。我要好好儿地向你学习。

Mǎ lì Bié kāi wán xiào le Zánmen zěnmē qù Zuò gōnggòngqìchē hái shì qí
玛丽：别开玩笑。咱们怎么去？坐公共汽车还是骑自行车去？

Ānnà Nàge dìfang lí zhèr bǐjiào yuǎn wǒmen yīnggāi zuògōnggòng qìchē qù
安娜：那个地方离这儿比较远，我们应该坐公共汽车去。

Mǎ lì Zhōngwǔ wǒ děi qù kànkān Ā kè sāng nà gěi tā sòng diǎnr yào yìdiǎn
玛丽：中午我得去看看阿克嗓娜，给她送点儿药。一点半咱们在11路汽车站见面，怎么样？

Ānnà Kěyǐ bú jiàn bú sǎn
安娜：可以，不见不散。

二、新词语 Yangi so‘z va so‘z birikmalari

1. 会（动·助动） huì qila olmoq
(1) 他会汉语，你会什么？
(2) 你会打乒乓球吗？
(3) 今天晚上他一定会来。
2. 乒乓球（名） pīngpāngqiú stol tennisi
3. 喂 wèi (undov so‘z)
(1) 喂，请问是留学生办公室吗？
(2) 喂，你上哪儿去？
4. 空儿（名） kòngr bo‘sh vaqt
5. 出去（动） chūqù chiqib ketmoq
(1) 今天早晨，他没出去。
(2) 今天天气非常好，出去走走吧。
6. 觉得（动） juéde his qilmoq
(1) 今天我觉得不舒服。
(2) 我觉得你应该出国留学。
7. 休闲（动） xiūxián dam olmoq
(1) 广场是市民休闲，
(2) 他喜欢穿休闲装。
8. 俱乐部（名） jùlèbù klub
9. 能（助动） néng qila olmoq
(1) 公园的湖里能划船。
(2) 他一定能来上课。
(3) 你能不能翻译这篇文章？
(4) 外面下着大雨，不能出去玩儿了。
10. 西餐（名） xīcān evropā oshxonasi
11. 不过（连） búguò lekin
(1) 我不会游泳，不过我想学。
(2) 他很努力，成绩不太好。
12. 舒服（形） shūfu qulay; shinam
(1) 我今天身体不舒服。
(2) 这沙发非常舒服，你坐一不试试。
13. 头（名） tóu bosh
14. 疼（动） téng og‘rimoq
(1) 我感冒，嗓子疼，全身不舒服。
(2) 姐姐很疼小弟弟。
15. 看病（动） kànbìng davolamoq, davolanmoq
(1) 李大夫给病人看病呢。
(2) 我头疼，得去看疼。
16. 咱（代） zán biz

(5) “应该” kerak, majbur ma’nolarini bildiradi, inkorda “不” qo’shiladi, masalan:

1. 这件事你应该告诉我。
2. 你不应该问他那样的问题。

(6) “得” huddi “应该” kabi ishlatiladi, inkorda esa “不用”, masalan:

1. 我现在不舒服，得去看病。
2. 你不用去，我去吧。

2. “了” yordamchi so‘zi. (1)

“了”so‘zi “跟” va “不要” bilan birga kelganda gapda harakatni oldini olish, to‘xtatish ma’nolarini ifodalash uchun qo‘llaniladi. Masalan:

- (1) 别说了，吃饭吧。
- (2) 不要再开玩笑，快写作业。

四、语音 Fonetika

Yordamchi fe’li gaplarning intonatsiyasi.

Bunday gaplarda yordamchi fe’lga urg‘u beriladi, masalan:

- (1) 他会说汉语。
- (2) 我想去图书馆。
- (3) 你能去吗？

Tasdiq-inkor shakldagi so‘roq gaplarda yordamchi fe’lning tasdiq shakli urg‘u bilan o‘qiladi, inkor shakli yengil ohangda, gapning oxiri esa pasaygan intonatsiya bilan o‘qiladi, masalan:

- (1) 你想不想学太极拳？
- (2) 他能不能来上课？

五、汉字 Ierogliflar

1. Ierogliflar tahlili

[疒] Ushbu kalitli ierogliflar odatda kasallik bilan bog‘liq bo‘ladi. “疒” ieroglif tuzilishida (strukturasida) mustaxkam o‘rin tutadi, masalan: “病”, “疼”。

六、练习 Mashqlar

1. Fonetik mashqlar.

- (1) Tovush va ohanglarni aniqlang
shīshēng gūdú qiānbǐ tiānqì
hánfēng dírén rénkǒu huódòng
xièshēng gǎigé xuānjǔ gǎndòng
fùdān diànlú wénhǎo jìlǜ

(2) O‘qing

你想不想出去玩儿玩儿？	你会打乒乓球吗？
你能游多远？	我要好好儿地向你学习。
我们可以让阿克桑娜教我们。	中午我得去飞机场接人。
我们应该坐公共汽车去。	

2. Tagiga chizilgan so‘zlarni keltirilgan so‘zlar bilan almashtiring.

- (1) A: 你会打乒乓球吗?
 B: 会一点儿, 你呢?
 A: 我不会。不过我想学。

游泳
开车
写汉字
说汉语
打太极拳
滑冰
查词典

- (2) A: 她能去吧?
 B: 下午她要看病, 不能去。

上课
去医院
写作业
学游泳
查资料
看一个朋友
寄邮包

- (3) A: 你要喝茶吗?
 B: 我不想喝茶, 我想喝咖啡。

回家	去游泳
打工	学习
骑自行车	坐公共汽车
吃西餐	吃中餐
去医院	回家
打球	跑步

- (4) A: 在那儿可以游泳吗?
 B: 不能。

打乒乓球	打电话
看病	看电视
上网	聊天儿

3. O'qing va yozing.

(1) Quyidagi ierogliflarning transkripciyasini (o'qilishini) yozing va ular ishtirokida so'z birlikmalar tuzing.

- 体 () —— 疼 () —— 校 () ——
 体 () —— 病 () —— 较 () ——
 该 () —— 两 () —— 向 () ——
 孩 () —— 俩 () —— 问 () ——

(2) Transkripsiyalarni o'qing va gaplarni yozing.

- Nǐ huì yóuyǒng ma?
 Wǒ néng yóu yìbǎi mǐ?. Zán men kěyǐ bísài.
 Tā yào qù yīyuàn kànbìng, bù néng qù wánr.
 Wǒmen yīnggāi zuò gōnggòngqìchē qù .

4. So‘zlarni tanlab bo‘sh joylarni to‘ldiring.

要 会 得 想 可以 能 应该

- (1) 他不——说汉语，很——学。
- (2) A: 这儿——游泳吗?
B: 不——。
- (3) 她头病，下午——去医院看病。
- (4) 明天考试，我——在家复习，不——和你去打乒乓球。
- (5) 她——开车，但是现在不——开。
- (6) 你——给你父母写封信，他们很像你。
- (7) A: 你——游多远?
B: 一百米吧。

5. Dialoglarni yakunlang.

- (1) A: 你要去图书馆吗?
B: ——。我想去体育馆打乒乓球。
- (2) A: ——?
B: 对不起，我有事，不能跟你一起去。
- (3) A: ——?
B: 会一点儿。
- (4) A: ——?
B: 可以。
- (5) A: 这儿可以拍照(pāizhào)吗?
B: ——。
- (6) A: ——?
B: 我想学开车。

6. Savollarga javob bering.

- (1) 你想出国留学吗?
- (2) 你会滑冰吗?
- (3) 你一分钟能写多少汉字?
- (4) 我可以用一下你的词典吗?
- (5) 你要去游泳吗?
- (6) 你能翻译这篇文章吗?

7. O‘zbek tiliga tarjima qiling.

- (1) 你会说汉语还是会说英语?
- (2) 你想不想去老师那儿?
- (3) 我可以用一下电话吗?
- (4) 乒乓球比赛，我们一定能赢。
- (5) 两店我要去药店买药，你能跟我一起去吗?
- (6) 她今天头疼，不舒服。
- (7) 别找了，你的书在我这儿。

8. Xitoy tiliga tarjima qiling.

- (1) Hafta ohirida bo'sh vaqting bo'ladimi?
- (2) Ovro'pa ovqatlarini sog'inyapsanmi?
- (3) O'qituvchi Van bizlar bilan Tayzichuan bilan shug'ullanadimi?
- (4) Mashina hayday olasanmi?
- (5) Bu erda valyutani almashtirishadimi?
- (6) Men o'zimni yomon his qilyapman, tushlikdan so'ng kasalxonaga shifokor qabuliga boraman.
- (7) Sen suzishni o'rganishing kerak.
- (8) Soat 2da bekatda uchrashaylik, ma'qulmi? (怎么样)?
- (9) Yozishni to'htat, dam olgin.

七、阅读课文 Mutolaa uchun matn

他不能去上课

今天阿克桑娜头疼，嗓子疼，咳嗽，可能感冒了，她不想起床，也不想吃饭。她说她不能去上课，让我给她请假。

下午她有点儿发烧，我说应该去医院好好地检查检查。我下午有空儿，可以陪她去看病。她说她要在家吃药，休息，不想去医院。她问我会不会按摩，我说会一点儿。于是我轻轻的给她按摩，她说很舒服，病也好多了。

Leksika

1. 嗓子 (名) sāngzi	tomoq
2. 咳嗽 (动) késou	yo'talmoq
3. 感冒 (动·名) gǎnmào	shamollamoq; shamollash, gripp
4. 请假 (动) qǐngjià	ta'til olmoq
5. 发烧 (动) fāshāo	issiq, isitma
6. 检查 (动) jiǎnchá	tekshirmoq
7. 按摩 (动) ànmó	uqalamoq
8. 于是 (连) yúshì	shunda
9. 轻 (形) qīng	yengil

Matn asosida savollarga javob bering.

- (1) 今天阿克桑娜为什么不想起床?
- (2) 她能不能去上课?
- (3) 她让"我"做什么?
- (4) 下午"我"能不能陪阿克桑娜看病?
- (5) 阿克桑娜想不想吃药? 想不想去医院?
- (6) "我"会按摩吗?
- (7) 按摩以后, 阿克桑娜觉得怎么样?

八、语言知识 Til haqida ma'lumotlar

Transkripsiya va lug'atlar

Har qanday zamonaviy xitoy tili lug'atida fonetik ko'rsatkich mavjud bo'lib, unda ierogliflar alifbo tartibida joylashtirilgan. Agar so'zning o'qilishi esingizda bo'lsa traskripsiya orqali qidirayotgan ieroglifni topish mumkin, masalan:

qidirilayotgan iyeroglif	bo'g'in	topilgan iyeroglif	
		iyeroglif	ma'nosi
教	jiāo	教	o'rgatish va ta'lim berish
极	jí	极	g'oyat, nihoyatda

18- Dars

一、课文 Matn

Jīntiān wánr de fēicháng yúkuài
今天玩儿得非常愉快

Ānnà Nǐ yóu de zhēnhǎo

安娜：你游得真好。

Mǎ lì Nǎ lǐ nǐ yóu de yě hěnkuài

玛丽：哪里，你游得也很快。

Ānnà Nǐ hái xǐhuān shénme yùndòng

安娜：你还喜欢什么运动？

Mǎ lì Páshān huábīng dǎlánqiú hé pǎobù

玛丽：爬山，滑冰，打篮球和跑步。

Ān nà tīngshuō nǐ měitiān qǐde hěnzǎo liùdiǎn jiù qù tǐyùchǎng duànliàn shēntǐ

安娜：听说你每天起得很早，六点就去体育场锻炼身体。

Mǎ lì Duì Wǒ měitiān hé Shānxià yìqǐ duànliàn Tā pǎo de fēichángkuài tàijíquán

玛丽：对。我每天和山下一起锻炼。她跑得非常快，太极拳

dá de yě hěnhǎo

打得也很好。

Ān nà Tā yě ài hào tǐyù ma

安娜：她也爱好体育吗？

Mǎ lì Tā shàngzhōngxué shì jiùshì lánqiúyùndòngyuán

玛丽：她上中学时就是篮球运动员。

Ān nà zhè yì liǎnggèyuè xuéxí jǐnzhāng de bùdeliǎo wǒ měitiān dōu shuìde

安娜：这一两个月学习紧张得不得了，我每天都睡得

hěn wǎn qǐ de hěnwǎn méiyǒu shíjiān duànliàn shēntǐ

很晚，起得很晚，没有时间锻炼身体。

Mǎ lì Wǒ fā xiàn nǐ zuìjìn fēicháng nǔlì hànyǔ shuǐpíng tígāo de hěn kuài

玛丽：我发现你最近非常努力，汉语水平提高得很快。

zuótiān nǐ kǎoshì kǎo de zénme yàng

昨天你考试考得怎么样？

Ān nà Kǎo de hái kě yǐ Nǐ ne

安娜：考得还可以。你呢？

Mǎ lì Kǒuyǔ kǎo de hái xíng hàn zì kǎo de yì bān Lǎoshī shuō wǒ xiě hàn zì

玛丽：口语考得还行，汉字考得一般。老师说 我写汉字

xiě de hěnzhěngqí dànshì xiě de tài màn

写得很整齐，但是写得太慢。

Ān nà Shānxià ne

安娜：山下呢？

Mǎ lì Tā kǎo de fēicháng hǎo Tā fāyīn fā de hěn zhǔn Hànyǔ shuō de fēicháng

玛丽：她考得非常好。她发音发得很准，汉语说得非常

liú lì hàn zì xié de piǎoliáng jǐ le

流利，汉字写得漂亮极了。

Ān nà Tā xué de zhème hǎo bìyè hòu yīnggāi kǎo yánjiūshēng jìxù shēnzào

安娜：她学得这么好，毕业后应该考研究生，继续深造。

Mǎ lì Nǐ shuō de duì Tā duì Zhōngguó xiàndài wénxué hěn gǎnxìngqu Tā xiǎng

玛丽：你说得对。她对中国现代文学很感兴趣。她想

yánjiū Lǔ xùn Bā jīn děng yǒumíng de zuójīā Ānà nǐ yǒu shénme àihào
研究鲁迅, 巴金等 有名的作家。安娜, 你有什么爱好?

Ān nà Wǒ xǐhuān huà huàr kàn xiǎoshuō chī qiǎo kè lì
安娜: 我喜欢 画画儿, 看小说, 吃巧克力。

Mǎ lì nǐ jīntiān zěnmē chī de zhème shǎo
玛丽: 你 今天 怎么 吃得 这么少?

Ān nà Wǒ yào jiǎnfēi Mǎ lì jīntiān wánr de fēicháng yúkuài Lái wéi wǒmen de
安娜: 我要 减肥。玛丽, 今天 玩儿得 非常 愉快。来, 为我们的

yǒuyì gānbēi
友谊 干杯。

Mǎ lì Gānbēi
玛丽: 干杯。

二、新词语 Yangi so‘z va so‘z birikmalari

1. 得 (助) de yordamchi so‘z
(1) 他写得很好。
(2) 他跑得快极了。
2. 愉快 (形) yúkuài xursand, quvnoq
(1) 我感到很愉快。
(2) 祝你周末愉快!
3. 快 (形) kuài tez
(1) 他跑得很快。
(2) 快点儿回来。
4. 运动 (名·动) yùndòng sport turi; harakatlanmoq
(1) 他非常喜欢长跑运动。
(2) 物体在不断运动。
5. 爬 (动) pá emaklamoq; chiqmoq
(1) 这个孩子不到八个月就会爬了。
(2) 他爬到了树上。
爬山 páshān toqqa chiqmoq
6. 篮球 (名) lánqiú basketbol
7. 起 (动) qǐ turmoq; bermoq (ism)
(1) 早睡早起身体好。
(2) 飞机马上起飞。
(3) 给孩子起个名字。
8. 早 (形) zǎo erta
(1) 今年雪下得很早。
(2) 你明天早点儿来。
9. 体育场 (名) tìyùchǎng stadion, sport maydoni
10. 跑 (动) pǎo yugurmoq
(1) 他跑得很快。
(2) 抓贼, 别让他跑了。
11. 爱好 (动·名) àihào sevmoq, hobbi
(1) 你爱好什么?
(2) 你有什么爱好?
12. 中学 (名) zhōngxué o‘rta maktab

13. 运动员 (名) yùndòngyuán sportchi
14. 紧张 (形) jǐnzhāng **tarang**
 (1) 他每天工作很紧。
 (2) 第一次用汉语和中国人交谈, 我非常紧张。
15. 不得了 (形) bùdéliǎo **haddan tashqari**
 (1) 今天冷得不得了。
 (2) 我高兴得不得了。
16. 睡 (动) shuì uhlamoq
 (1) 你睡得好吗?
 (2) 他学习很忙, 每天都晚睡早起。
17. 晚 (形) wǎn kech
 (1) 对不起, 我来晚了。
 (2) 汽车晚到了一个小时。
18. 发现 (动名) fāxiàn sezmoq, aniqlamoq
 (1) 我发现他这两天不高兴。
 (2) 地质学家发现了一种新矿。
 (3) 这是一项重大的发现。
19. 最近 (名) zuìjìn ohirgi paytlarda
20. 努力 (形) nǔlì tirishqoq
 (1) 他一直很努力。
 (2) 我们都应该努力学习。
21. 水平 (名) shuǐpíng daraja
22. 提高 (动) tígāo ko'tarilmoq
 (1) 我要努力学习, 提高汉语水平。
 (2) 他的汉语听说能力提高了。
23. 考试 (动名) kǎoshì imtihon
 (1) 你昨天考试了吗?
 (2) 这次考试很难。
 考 (动) kǎo **imtihon topshirmoq**
 (1) 今天考听力, 明天考口语。
 (2) 你考得怎么样?
24. 可以 (形) kěyǐ yomon emas
 (1) 这篇文章写得还可以。
 (2) A: 这件衣服还可以吧?
 B: 非常漂亮。
25. 行 (形) xíng yomon emas
 (1) 事情办得还行, 他比较满意
 (2) 他样样都会, 真行!
26. 汉字 (名) hànzi ieroglif
 字 (名) so'z; ieroglif
27. 整齐 (形) zhěngqí **ozoda, saranjom**
 (1) 房间收拾得又干净又整齐。
 (2) 你的东西摆放得很整齐。
28. 但是 (连) dànshì ammo, lekin
 (1) 我喜欢游泳, 但是游得很慢。

Miqdor va daraja to'ldiruvchisi sifatida odatda sifat yoki fe'l keladi. Miqdor va daraja to'ldiruvchisi ko'proq harakat darajasini va holatni ifoda qiladi. Sifat odatda oddiy miqdor va daraja to'ldiruvchisi sifatida keladi.

Asosiy modellar:

Ega + fe'l + 得 + sifat

Ega + sifat + 极了

Ega + sifat + 得 + 不得了 / 很

Ega + fe'l + 得 + sifat + 得很 / 极了

Masalan:

- (1) 我每天都睡得很晚。
- (2) 他说得很好。
- (3) 这本书好极了。
- (4) 我们紧张得不得了。
- (5) 大家高兴得很。
- (6) 他汉字写得漂亮极了。

Miqdor va daraja to'ldiruvchisi holatni sodir bo'layotganini, bo'lib o'tganini yoki hozir bo'layotganini aniqlaydi, baholaydi, masalan:

- (1) 我每天都气得很晚。(Holat doimo takrorlanyapti)
- (2) 我今天起得很早。(Holat tugab bo'ldi)
- (3) 他跑得很快。(Holat so'zlayotgan paytda bo'lmoqda yoki holat tugab bo'lganidan so'ng baho berilyapti)
- (4) 你们玩得愉快吗?(Holat so'zlayotgan paytda bo'lmoqda yoki holat tugab bo'lganidan so'ng baho berilyapti)
- (5) 他汉语说得非常好。(So'zlovchi harakatning darajasini yoki holatini bildi yoki biladi)

Fe'l to'ldiruvchisi quyidagicha yasaladi: **“ega+fe'l+to'ldiruvchi+fe'l (takror)+ 得+sifat”**, masalan:

- (1) 他写汉字写得很慢。
- (2) 他打篮球得很好。

Agar birikmadan keyin fe'l ob'ekt shaklida daraja miqdor to'ldiruvchisi ishlatilsa, undan keyin fe'lning 1 bo'lagidan so'ng “de” va miqdor-daraja to'ldiruvchisi keladi, masalan:

- (1) 你游泳得真快。
- (2) 他考试考得怎么样?
- (3) 他起床气得很晚。
- (4) 他睡觉睡得很好。

Fe'lni to'ldiruvchisini ajratib ko'rsatish uchun yoki murakkab fe'lni to'ldiruvchisi bo'lsa, bunday holatda fe'l to'ldiruvchini fe'ldan yoki egadan oldin qo'yiladi, masalan:

- (1) 他太极拳打得也很好。
- (2) 他汉语说得非常流利。
- (3) 汉语他学得很快。

“地” va “得” orasidagi farqqa e'tibor bering: xitoy tilida hol deb fe'l kesim yoki sifatdan oldin kelgan aniqlovchi gap bo'lagiga aytiladi; to'ldiruvchi deb esa fe'l yoki sifatdan keyin kelib, to'ldirish va izohlash ma'nosidagi so'zga aytiladi.

- a. 他很快地走进教室。
- b. 他走得很快。
- c. 他响亮地回答老师的问题。
- d. 老师的问题她回答得很响亮。

2. “就” ravishi (1)

- “就” ish-harakatning kutilgan vaqtdan oldin sodir bo‘lishi yoki tugashini bildiradi, masalan:
- (1) 他五岁就开始学外语。
 - (2) 他俩三年前就认识。

四、语音 Fonetika

Miqdor va daraja to‘ldiruvchisi bor gaplarda urg‘u to‘ldiruvchi bo‘lakka tushadi, masalan:

- (1) 伊万跑得快极了。
- (2) 最近学习紧张得很。
- (3) 他睡得很晚。

五、练习 Mashqlar

1. Fonetik mashqlar.

(1) Tovush va ohanglarni aniqlang.

huānhū	shōují	hūhǎn	kāifàng
héhuā	shítáng	réntí	liúlì
hǎiguān	zhěngjié	yǒngyuǎn	fǎnfù
diàndēng	dìtú	hàomǎ	sùshè

(2) O‘qing.

写得怎么样	唱得怎么样	学得很努力	教得很好
说得很流利	教得很快	走得不慢	跑得不远
回答得对不对	起得早不早	睡得晚不晚	游得好不好

他来得晚吗？他走得很慢。他汉语水平提高得很快。你玩儿得怎么样？

2. Tagiga chizilgan so‘zlarni keltirilgan so‘zlar bilan almashtiring.

- (1) A: 他游得快吗？
B: 他游得很快。
跑	快
起	早
睡	晚
走	慢
滑	好
吃	多
说	流利
学	好
- (2) A: 你睡觉睡得好不好？
B: 我睡觉睡得不好。
游泳	游	快
起床	起	早
发音	发	准
考试	考	好
滑冰	滑	快
打篮球	打	好
学习	学	努力
- (3) A: 他汉语说得怎么样？
B: 他汉语说得非常流利。
汉字	写	很漂亮
太极拳	打	一般
篮球	打	好极了
问题	回答	不太对
身体	锻炼	非常好

作业 写 比较整齐
生词 预习 不错

3. O‘qing va yozing.

(1) Quyidagi iyerogliflarning traskripsiyasini yozing, ular ishtirokida so‘z birikmasi tuzing.

渝 () 运 () 准 () 比 ()
慢 () 造 () 谁 () 华 ()
己 () 票 () 平 () 起 ()
纪 () 漂 () 莘 () 趣 ()

(2) Transkripsiyalarni o‘qing va gaplarni yozing.

Tā pǎo de fēicháng kuài, huà huà de yě hěn hǎo.

Nǐ yǒu shénme àihào?

Jǐntiān wǒmen wánr de fēicháng yúkuài.

Nǐ xīhuān shénme yùndòng?

Tā xiěhànzi xiě de hěn zhèngqí.

Tā yóuyǒng yóu de kuài jí le.

八、语言知识 Til haqida ma’lumotlar

Qisqargan va qisqartirilmagan ierogliflarning yozilishi

Shuni aytish lozimki, ieroglif yozish etarli darajada qiyin, shuning uchun ierogliflar paydo bo‘lgandan boshlab, ko‘pgina ierogliflar ikki yoki undan ortiq yozish usuliga ega. Bular orasida yozish tarkibi jihatidan qiyinlari ham, osonlari ham bor edi, natijada qisqargan va qisqartirilmagan ierogliflar paydo bo‘ldi. Vaqt o‘tib insonlar ko‘p yoza boshladilar. Ierogliflarni yozish qiyin bo‘lgani uchun, odamlar ko‘proq qisqartirilgan ierogliflardan foydalana boshlashdi. XXR mustaqil bo‘lganidan keyin, standart, norma hamda xalqning savodxonlikka bo‘lgan talabini qondirish uchun Xitoy yozuvini isloh qilish qo‘mitasi tomonidan 1964 yilda **qisqartirilgan** ierogliflar ro‘yhati tuzib chiqildi. 1986 yilda esa esa Davlat til va yozuv qo‘mitasi bu ro‘yhatga tuzatishlar kiritdi. 1986 yilda chop ettirilgan ro‘yhatda 2333 ta ieroglif bo‘lgan. Bu ro‘yhatda qisqartirilgan ierogliflar bor, ular element (grafema) sifatida ishlatilmaydi. **Masalan: 办 (), 欢 (), 币 (), 号 (), 汉 ().**

Kalit sifatida ishlatiladigan ierogliflar ham bor. Masalan: 贝 (), 笔 (), 车 (), 从 (), 几 (), 东 (), 对 (), 岁 (). Yana 14 soddalashtirilgan kalitlar ham bor. Masalan: (言), (食), (), (金),

Hozirgi vaqtda Syangan, Aomen, Tayvan hamda xitoylik muhojirlar to‘plangan mintaqalarda odamlar qisqartirilmagan ierogliflardan foydalanishadi. Bu ierogliflarni dunyoda ishlatilishi haqida qisqacha ma’lumot.

19- Dars

一、课文 Matn

Nǐ lái Harbin duōcháng shíjiān le
你来 哈尔滨 多长时间了

(O'qituvchi Lining xonadonida)

Liè nà Lǎoshī zhè ge hànzi hěnnén nín néngbùnéng zài xiě yíbiàn
列娜： 老师，这个 汉字 很难，您 能不能 再写 一遍？

Lǐ lǎoshī Hǎo Wǒ gāngcái jiǎng de nàge cí nǐdǒng le ma
李老师： 好。我 刚才 讲 的那个词你懂了吗？

Liè nà dǒng le Xié xie lǎoshī
列娜： 懂了。谢谢 老师。

Lǐ lǎoshī Nǐ lái Harbin duō cháng shí jiān le?
李老师： 你来 哈尔滨 多长 时间 了？

Liè nà Sān ge duō yuè le
列娜： 三个多月了。

Lǐ lǎoshī Zhè de shēnghuó nǐ xíguàn le ma
李老师： 这儿的 生活 你习惯了吗？

Liè nà Chàbùduō dōu xíguàn le Búguò yǒu shíhou xiǎng jiā
列娜： 差不多 都习惯了。不过 有时候 想家。

Lǐ lǎoshī Nǐ jīngcháng gěi jiā li xiěxìn ma
李老师： 你 经常 给家里写信吗？

Liè nà Jīngcháng xiěxìn Zuó tiān wǒmāma lái diànhuà le Tā gàosu wǒ jiāli dōu
列娜： 经常 写信。昨天 我妈妈 来电话了。她告诉我家里都
hěnhǎo ràng wǒ fàngxīn. Māma hái shuō wǒmèimei gāozhōng biyè le. Tā yě xiǎng
很好，让我放心。妈妈还说 我妹妹 高中 毕业了。她也想
lái zhèr liúxué
来这儿 留学。

Lǐ lǎoshī Shì ma Fēicháng huānyíng Xiànzài xuéxí hànyǔ de rén hěnduō Hēi-Dàde
李老师： 是吗？非常 欢迎。现在 学习 汉语 的人 很多，黑大的
liúxuéshēng shùliàng shì sān nián qián de liǎngbèi Nǐ kěyǐ xiàng nǐmèimei jièshào
留学生 数量 是三年 前的 两倍。你可以向 你妹妹 介绍
yíxià Harbin de qíngkuàng
一下 哈尔滨的 情况。

Liè nà Wǒ xiàng tā jièshào le Wǒ shuō Harbin shì yízuò xiàndàihuà dà chéngshì
列娜： 我向 她介绍了。我说 哈尔滨 是一座 现代化 大城市。
Zhèlǐ chūn xià qiū dōng sì jì fēn míng xiàtiān liángshuǎng dōngtiān de bīngdēng
这里 春夏秋冬 四季分明，夏天 凉爽， 冬天的 冰灯
wénmíng zhōngwài Harbin yǒu É luósī fēngwèir de fàndiàn zài zhèr nǐnéng
闻名 中外。哈尔滨 有 俄罗斯 风味儿的 饭店，在这儿 你能
chīdào didào de jiāxiāng cài. Tè biéshì Harbin rén fēicháng rèqíng tāmen shuō
吃到 地道的 家乡 菜。特别是 哈尔滨人 非常 热情，他们说
pǔtōnghuà shuō de hěnbǐaohǎo zhè lǐ shì xuéxí Hànyǔ lǐxiǎng de dìfang
普通话 说得很标准。这里是 学习 汉语 理想 的地方。

Lǐ lǎoshī Nǐ shuōde duì
李老师： 你说得对。

Liè nà Ā shíjiān bù zǎo le wǒ děi huíqù yùxí míngtiān de kèwén

列娜：啊，时间不早了，我得回去预习明天的课文。

Lǐlǎoshī Zuìjìn tiānqì lěng de hěn jīntiān qìwēn líng xià èrshí dù xiǎoxīn bié

李老师：最近天气冷得很。今天气温零下二十度，小心别

gǎnmào

感冒。

Lièna Wǒ de dà yī shì yǔ róng de hēnnuǎnhuo Lǎoshī dǎrǎo nín le zàijiàn

列娜：我的大衣是羽绒的，很暖和。老师打扰您了，再见。

Li laoshi Zàijiàn

李老师：再见。

二、新词语 Yangi so‘z va so‘z birikmalari

1. 难（形） nán qiyin
(1) 这个问题很难，我不能回答。
(2) 汉语不难学。
2. 遍（量） biàn marta (hisob so‘z)
看一遍；说两遍；唱一遍；下一遍
你唱得太好了，再唱一遍呢。
3. 刚才（名） gāngcái hozirgina
4. 讲（动） jiǎng so‘zlab bermoq
(1) 我给大家讲一个故事。
(2) 老师，请您讲一下这个词的用法。
5. 词（名） cí so‘z
6. 懂（动） dǒng tushunmoq
(1) 我刚才说得你懂了吗？
(2) 我的老师懂四国语言。
7. 习惯（动·名） xíguàn odatlanib (o‘rganib) qolmoq, odat, o‘rganish
(1) 这儿的生活你习惯了吗？
(2) 早起早谁是好习惯。
8. 差不多（形） chàbùduō taxminan, qariyb, deyarli
(1) 这两种颜色差不多。
(2) 十年前学的英语现在差不多都忘了。
9. 有时候 yǒushíhou ba‘zan
(1) 那里的天气，有时候冷，有时候热。
(2) 我一般在家吃饭，有时候去饭店。
10. 经常（形·副） jīngcháng tez-tez
(1) 他从早忙到晚，一天吃两顿饭是经常的事。
(2) 他们俩在一个大学学习，经常见面。
11. 告诉（动） gàosu so‘zlamog, gapirib bermoq
(1) 请你告诉他，今天晚上七点开会。
(2) 我告诉你一个好消息。
12. 放心（动） fàngxīn hotirkam bo‘lmoq, havotir olmaslik
(1) 妈妈，我在这儿很好，请放心。
(2) 昨天接到电话，我才放心了。
13. 高中（名） gāozhōng o‘rta maktabning yuqori pog‘onasi
14. 留学（动） liúxué chet elda o‘qimoq

(3) 他已经回国了，你怎么还不知道？

Tasdiq-inkor shaklgi so‘roq gaplar quyidagicha yasaladi, masalan:

(1) A: 昨天你上网了吗？

B: 上网了。

(2) A: 星期日上午你做什么了？

B: 我去图书馆了。

Tasdiq-inkor so‘roq gaplar quyidagi model bo‘yicha tuziladi: “..... 了+没有” yoki “.....fe’l+没+fe’l?”, masalan:

(1) 你告诉他了没有？

(2) 他去邮局了没有？

(3) A: 你昨天上课了没有？

B: 上课了。

(4) 他去没去医院？

Inkor shakli quyidagicha: “.....没(有)+fe’l.....”.

Bilib oling: bunday hollarda gap ohirida “了” qo‘llanilmaydi, masalan:

(1) 我昨天没去商店，去书店了。

(2) 我们没看电影，在家看电视了。

(3) A: 你给家里写信了吗？

B: 没写信，我打电话了。

“还没(有).....(呢)” bu konstruksiya ish-harakat hali boshlanmaganligi yoki bajarilmaganligini ifodalaydi, ammo tez orada ish-harakat bajarilishi yoki boshlanishini bildiradi. Masalan:

(1) A: 你给列娜打电话了吗？

B: 还没(电话)呢。一会儿就打。

(2) A: 他买“汉俄词典”了没有？

B: 还没买呢。我想下课以后去买。

Solishtiramiz:

(1) A: 你吃早饭了吗？

(2) A: 你吃早饭了吗？

B: 没吃。我一般不吃早饭。

B: 还没吃呢。预习完课文再吃。

Ahamiyat bering: “了” modal so‘zi qo‘llanilgan gapda so‘zlayotgan shaxs tomonidan ish-harakat bajarilganligini bildiradi. Shuning uchun asosan o‘z fikrini bildirish, qarashlar, gaplar, tushuntirishlar, ta’riflash, dalil va h.k.lar bilan ifodalaydi, masalan:

(1) 他病了，你应该去看看他。

(2) 我听天气预报了，放心吧，今天没有雨。

(3) 情况我知道了，你告诉他吧。

(4) 他去北京了，怎么能上课呢。

2. “遍” fe’l bilan keluvchi hisob so‘z.

Ish-harakat bir marta to‘liq bo‘lganligini ifodalaydi, masalan:

(1) 这本是我想看三遍。

(2) 我们明天什么时候集合？在哪儿集合？请你再说一遍。

3. Gapda “是”ning qo‘llanilishi.

Bunday gaplar asosan hom-ashyo yoki xarakterni ifodalash uchun qo‘llaniladi, masalan:

(1) 我的大衣是羽绒的。

(2) 这种鞋是布的。

(3) 我们学校是第一名。

四、语音 Fonetika

“……了没有?” so‘roq gaplarida intonatsiya.

“……了没有” shaklidagi so‘roq gaplarda intonatsiya umuman olganda yuqori bo‘ladi, faqat “没有” ozgina kuchsiz talaffuz qilinadi, ya’ni gap ohirida ohang pasayadi. Masalan:

- (1) 这种菜你吃了没有? ↓
- (2) 这个问题你懂了没有? ↓

五、汉字 Iyerogliflar

1. Iyerogliflar tahlili.

[雨] Bu iyeroglif yomg‘ir ma‘nosini bildirib, yog‘ingarchiliklar bilan bog‘liq.

犬[犭] Maskur kalitli iyerogliflar odatda it yoki hayvon bilan bog‘liq. Ko‘pincha iyeroglifning chap tomonida keladi, masalan:

“狗”, “狼”, “哭”.

六、练习 Mashqlar

1. Fonetika.

(1) Tovush va ohanglarni aniqlang.

gānbēi	guīzé	sīxiǎng	fūfù
tígāo	chéngwéi	liánghǎo	tíwèn
gānjī	zhōngzú	lǐjiě	kǎoshì
riqī	sòngxíng	sùxiě	lìyì

(2) O‘qing.

昨天我妈妈来电话了。

我姐姐高中毕业了。

这儿的生活我习惯了。

我刚才讲得你懂了吗?

你来哈尔滨多长时间了?

这儿的状况你向他介绍了没有?

我没给家里写信。

我还没预习明天的课文呢。

2. Tagiga chizilgan so‘zlarni keltirilgan so‘zlar bilan almashtiring.

(1) A: 他来哈尔滨多长时间了?

B: 三个多月了。

你	在	这儿
他	去	北京
你	学习	汉语
你	认识	他
王老师	教	英语

(2) A: 昨天你做什么了?

B: 我去图书馆了。

预习课文
写汉字
给妈妈写信
打篮球
看电影

去朋友家

- (3) A: 你看那本杂志了没有?
 B: 看了。
 A: 你姐姐呢?
 B: 他没看。
- 回答那个问题
 去他那儿
 参观自然博物馆
 做练习
 吃那种菜
 买电话卡

- (4) A: 这个汉字你能不能再写一遍?
 B: 可以。
- 那个问题
 那篇文章
 鲁迅的小说
 那个地方
 这个磁带
 这几个词
- 说
 翻译
 看
 介绍
 听
 写

3. O‘qing va yozing .

(1) Berilgan ieroglifni o‘qilishini yozing va ular ishtirokida so‘z birikmasini yasang.

- 代 () —— 春 () —— 冷 () —— 遍 () ——
 化 () —— 普 () —— 凉 () —— 篇 () ——
 刚 () —— 季 () —— 问 () —— 习 () ——
 钢 () —— 季 () —— 闻 () —— 羽 () ——

(2) Transkriptsiyani o‘qing va gaplarni ieroglifda yozing.

Zhè de shēnghuó nǐxíguàn le ma?
 Yì nián yǒu chūn xiàqī dōng sì jì.
 Mèimei gào su wǒ tā gāozhōng bìyè le.
 Qǐng nǐ jiè shào yíxià nà de qíng kuàng.
 Tāmen shuō pǔ tōnghuà shuōde hěn biāozhǔn.
 Zuìjìn tiānqìhěn nuǎnhuo.

4. So‘zlarni tanlab bo‘sh joylarni to‘ldiring.

经常 习惯 懂 放心 小心 倍 感冒 地道 打扰

- (1) 老师，列娜——了，她今天不能来上课。
 (2) 他说的汉语你——了没有？
 (3) 他正在写作业，别去——他。
 (4) 我一定能告诉他，请——。
 (5) 这本书的生词是那本事的三——。
 (6) 赵老师——去那个公园锻炼身体。
 (7) 路上车多，过马路一定要——。
 (8) 哪个地方的生活他还没——。
 (9) 我想吃——的俄罗斯菜。

5. Gap turini o‘zgartiring.

1. 昨天下午我看乒乓球比赛了。

Inkor gap

2. 星期天他请我们吃饭了。

Tasdiq inkor gap

3. 我们全家去公园划船了。

Tasdiq-inkor gap

4. 他还没查那个词呢。

Tasdiq gap

5. 他没跟我一起去邮局。

Tasdiq-inkor gap

6. 前天他去没去看张东?

Inkor gap

6. Dialoglarni yakunlang.

(1) A: _____?

B: 我们去游泳了。

A: 列娜去没去?

B: _____?

(2) A: 下午你去哪儿?

B: _____.

A: _____?

B: 还没吃呢。

(3) A: _____?

B: 我没给他买钢笔。

A: _____?

B: 我买书了。

(4) A: 你复习课问了没有?

B: _____.

A: 你想什么时候复习?

B: _____.

(5) A: 昨天下午你上课了吗?

B: _____.

A: 你朋友呢?

B: _____.

(6) A: _____?

B: 我不去。

A: _____?

B: 我不感兴趣。

7. Savollarga javob bering.

(1) 你昨天去哪儿了?

(2) 上个星期天你做什么了?

(3) 刚才朋友给你打电话了没有?

(4) 你经常吃中餐吗?

(5) 昨天晚上你看电视了吗?

(6) 你姐姐大学毕业了吗?

(7) 最近天气怎么样?

(8) 一年四季, 你最喜欢哪个季节? 为什么?

8. Xitoy tiliga tarjima qiling.

(1) 那篇文章你翻译了没有?

- (2) 昨天你去哪儿玩儿了?
- (3) 我妹妹高中毕业了, 他想去留学。
- (4) 他汉语说得非常地道。
- (5) 他刚才讲的我差不多都懂了。
- (6) 我没预习课文, 复习生词了。
- (7) 我还没写作业呢。
- (8) 我想毕业后找一个理想的工作。

9. Xitoy tiliga tarjima qiling.

- (1) Bizning universitetimizga tashrif buyuring.
- (2) Bizlarni bu yerdagi vaziyat bilan tanishtiring.
- (3) Kecha biz basketbol o‘ynamadik, musobaqa ko‘rgani bordik.
- (4) Sen bu yerda qachondan beri ishlayapsan?
- (5) Tushunmadim, yana bir marta qaytaring.
- (6) Zhan Dong telefon qildimi yoki yo‘qmi?
- (7) Sen unga telefon nomerini berdingmi?
- (8) Men u kafega kamdan-kam kelaman.

七、阅读课文 Mutolaa uchun matn

北方名城——哈尔滨

哈尔滨市在中国的东北部, 人口 963 万, 其中市区人口 337 万, 是一座现代化的北方名城。

哈尔滨冬长夏短, 有“冰城”之称。夏季的哈尔滨气候凉爽, 是避暑理想的地方。

哈尔滨每年冬季举办的国际冰雪节闻名中外。人们观赏冰灯, 冰雕, 滑冰, 滑雪, 不少人还喜欢冬泳……

哈尔滨有著名的俄罗斯市场, 索菲亚教堂, 在这儿还能吃地道的俄式风味的面包。哈尔滨人热情好客, 他们都能说一口标准的普通话。如果有机会欢迎你来哈尔滨旅游或留学。

Leksika

(1) 部 (名) bù	viloyat, tuman, qism, bo‘lim
(2) 人口 (名) rénkǒu	aholi
(3) 其中 (名) qízhōng	orasida, ichida; shu bilan birga
(4) 市区 (名) shìqū	shahar rayoni, davlat doirasida
(5) 短 (形) duǎn	kalta
(6) 之 (助) zhī	shunday
(7) 称 (名) chēng	nom
(8) 气候 (名) qìhòu	ob-havo
(9) 避暑 (动) bìshǔ	yozda salqin joyga bormoq
(10) 举办 (动) jǔbàn	tashkil qilmoq
(11) 国际 (名) guójì	xalqaro
(12) 观赏 (动) guānshǎng	zavqlanmoq, rohatlanmoq, bahra olmoq
(13) 冰雕 (名) bīngdiāo	muzdan qilingan haykal

- (14) 著名 (形) zhùmíng mashhur
 (15) 索非亚 (名) suǒfēiyà (matnda) muqaddas sofiya
 (16) 教堂 (名) jiàotáng ibodatxona
 (17) 式 (名) shì namuna, shakl
 (18) 好客 (形) hàokè mehmondo'st
 (19) 如果 (连) rúguǒ agar
 (20) 机会 (名) jīhuì imkoniyat

Matn asosida savollarga javob bering.

1. 哈尔滨的人口是多少?
2. 哈尔滨的气候怎么样?
3. 冬天哈尔滨人喜欢做什么?
4. 哈尔滨人普通话说说得怎么样?
5. 请你介绍一下你所在的城市或家乡。

八、语言知识 Til haqida ma'lumotlar

Tinish belgilari (1)

Xitoy tilida tinish belgilari nutqni tartibga soladigan yordamchi belgilardir. Ular allaqachon yozuvning ajralmas qismiga aylangan bo'lib, to'xtash(pauza), his-hayajon va h.k.larni ifodalaydi. Zamonaviy xitoy tilida tinish belgilarining ikki turdagi 16 xilidan foydalaniladi.

Nomlanishi	Tomchi sifat nuqta	Vergul	Nuqta vergul	Nuqta	So'roq	Undov	Ikki nuqta
Shakli	、	，	；	。	？	！	：

1. Nuqta gapning ohiriga qo'yiladi va uni yakunlanishini bildiradi, masalan:
 - (1) 我是俄罗斯人。
 - (2) 今天玩儿得非常愉快。
2. So'roq belgisi savoldan keyin to'xtashni ifodalaydi, masalan:
 - (1) 他叫什么名字?
 - (2) 你怎么能怎么说呢?
3. Undov belgisi his-hayajonni bildiradi, masalan:
 - (1) 书架上的书真多啊!
 - (2) 快说!
4. Vergul gaplar o'rtasidagi to'xtashni bildiradi, masalan:
 - (1) 这种便宜，也很漂亮。
 - (2) 你看，我身体非常好。
5. Tomchi sifat nuqta gapda bir turdagi narsalar sanalayotganda ularning orasiga qo'yiladi, masalan:
 - (1) 我买一张桌子，两把椅子，还有牛奶，饮料，本子什么的。
 - (2) 今天第一，二节没有课。
6. Nuqta vergul o'zaro bog'liq gaplar o'rtasidagi to'xtashni ifodalaydi, masalan:

语言，人们用来预情达意；文字，人们用来记言记事。
7. Ikki nuqta yangi jumla yoki natija oldidan to'xtashni bildiradi, masalan:
 - (1) 张进：这是不是图书馆?

亿万：是，这是新图书馆。
(2) 他高兴得说：“你好！”

20- Dars

一、课文 Matn

Wǒmen qù le Chángchéng Gù gōng
我们去了 长 城、故 宫

(Lena yotoqhonasiga keldi)

Yóuliya Huí lai le

尤丽亚：回 来了？

Lièna Huí lai le

列 娜：回 来了。

Yóuliya Nǐ qù nǎr le

尤丽亚：你 去 哪儿了？

Lienā Wǒ qù Lǐ lǎoshī jiā le Xiàng tā qǐngjiào le jǐ ge wèntí hái shùnbiàn qù xiū

列 娜：我 去 李 老 师 家 了。向 她 请 教 了 几 个 问 题 还 顺 便 去 修

le yíxià zhàoxiàng jī

了 一 下 照 相 机。

Yóuliya Xiàwǔ Sūshān lái zhǎo nǐ le. Sì diǎn bàn lái le yí cì gāngcái yòu

尤丽亚：下 午 苏 珊 来 找 你 了。四 点 半 来 了 一 次 刚 才 又

lái le yí cì.

来 了 一 次。

Lièna Zhǎo wǒ yǒu shénme shì

列 娜：找 我 有 什 么 事？

Yóuliya Tā méi shuō Tā ràng wǒ gàosu nǐ dào jiā jiù gěi tā dǎ ge diànhuà

尤丽亚：她 没 说。她 让 我 告 诉 你，到 家 就 给 她 打 个 电 话？

(Lena va Suzanna telefonda suhbatlashyabdilar)

Sūshān Lièna shàng ge xīngqī wǒ péi yí ge mào yì dài biǎo tuán qù Běijīng le jīn

苏 珊：列 娜 上 个 星 期 我 陪 一 个 贸 易 代 表 团 去 北 京 了 今

tiān zǎoshang gāng huí lai.

天 早 上 刚 回 来。

Lièna Shì ma Běijīng de biànhuà hěn dà ba

列 娜：是 吗？北 京 的 变 化 很 大 吧？

Sūshān Běijīng fāzhǎn de fēicháng kuài Xīn gài le xǔ duō gāolóu xīn xiū le

苏 珊：北 京 发 展 得 非 常 快。新 盖 了 许 多 高 楼 新 修，了

bù shǎo dào lù hé lì jiāo qiáo.

不 少 道 路 和 立 交 桥。

Lièna Nǐ qù nǎr wánr le

列 娜：你 去 哪 儿 玩 儿 了？

Sūshān Wǒmen qù le Chángchéng Gù gōng guàng le Wáng fǔ jǐng shāng yè jiē

苏 珊：我 们 去 了 长 城、故 宫，逛 了 王 府 井 商 业 街

mǎi le hěnduō Zhōngguó de chuántǒng gōngyì pǐn hái chī le yí huí Běijīng kǎoyā

买 了 很 多 中 国 的 传 统 工 艺 品 还 吃 了 一 回 北 京 烤 鸭。

Lièna Nǐ men qù mei qù kàn jīngjù

列 娜：你 们 去 没 去 看 京 剧？

Sūshān Qù kàn le Jīngcǎi jí le Yǎnyuán chuān de yī fu fēicháng piàoliang

苏 珊：去 看 了。精 彩 极 了。演 员 穿 的 衣 服 非 常 漂 亮。

Tāmen chàng de yě hěn hǎotīng

他 们 唱 得 也 很 好 听。

Lièna Zhào xiàng le ma

列娜： 照 相 了 吗？

Sūshān Zhào le Duìle wǒ hái qù Yú lǎoshī jiā le Yú lǎoshī de érzi hé nǚér yě
苏珊： 照了。对了，我还去于老师家了。于老师的儿子和女儿也
zài jiā Tā men quán jiā rè qíng de zhāodài le wǒ Yú lǎoshī de fūrén zuò le hěn duō
在家。他们全家热情地招待了我。于老师的夫人做了很多
Zhōngguó cài wǒ hái chī le jiǎozi le Nà tiān wǒ gāo xìng jí le
中国菜，我还吃了饺子了。那天我高兴极了。

Lièna Yú lǎoshī shēntǐ hǎo ma

列娜： 于老师身体好吗？

Sūshān Tīng tāshuō qián yíduàn shíjiān shēntǐ bútàihǎo késou f āshāo zài jiā
苏珊： 听他说前一段时间身体不太好，咳嗽、发烧，在家
xiū xi le bàn ge yuè
休息了半个月。

Lièna Tā hái jì de wǒ ma

列娜： 他还记得我吗？

Sūshān Jì de Yú lǎoshī hěn guānxīn nǐ Wǒ líkāi de shíhou tā ràng wǒ dài wèn
苏珊： 记得。于老师很关心你。我离开的时候他让我带问
nǐ hǎo
你好。

Lièna Nǐ zài Běijīng hái yǒu shénme huó dòng Wǒ fēicháng yuànyì tīng
列娜： 你在北京还有什么活动？我非常愿意听。

Sūshān Bié zhāojí Nǐ chīfàn le ma

苏珊： 别着急。你吃饭了吗？

Lièna Hái méi yǒu ne

列娜： 还没有呢。

Sūshān Nǐ lái wǒ zhèr chīfàn ba zánmen chī le fàn zài liáo

苏珊： 你来我这儿吃饭吧，咱们吃了饭再聊。

Lièna Hǎo zhǔ yì Wǒ mǎshàng jiù qù

列娜： 好主意，我马上去。

二、新词语 Yangi so‘z va so‘z birikmalari

1. 请教(动) qǐngjiào savol bermoq, so‘ramoq
(1) 我想请教一个问题。
(2) 我向老师请教了几个问题。
2. 修(动) xiū ta‘mirlamoq
(1) 冰箱坏了，你能不能修一下？
(2) 前边正在修路。
3. 照相机(名) zhàoxiàngjī fotoapparat
4. 次(量) cì marta (hisob so‘z)
一次机会；一次考试；打一次电话；研究一次
5. 又(副) yòu yana
(1) 他又感冒了，今天不能去上课。
(2) 他又打了一次电话。
6. 代表团(名) dàibiǎotuán delegatsiya
7. 刚(副) gāng hozirgina
(1) 我刚来，还不习惯这儿的生活。
(2) 学校刚放寒假，他就回国了。

8. 变化 (动·名) biànhuà o'zgarish, o'zgartirish
 (1) 我的家乡变化了。
 (2) 情况发生了变化。
9. 发展 (动·名) fāzhǎn rivojlanmoq, taraqqiy etmoq,
 (1) 这个地方经济发展得很快。 rivojlanish, taraqqiyot
 (2) 发展是硬道理。
10. 盖 (动) gài qurmoq
 (1) 这个楼是新盖的。
 (2) 他家的生活水平提高了, 盖了新房。
11. 许多 (形) xǔduō ko'p
 (1) 他有许多朋友。
 (2) 李老师回答了我许多问题。
12. 高 (形) gāo baland
 (1) 他长得很高。
 (2) 他的汉语水平非常高。
13. 不少 (形) kam emas
 (1) 他顺便买了不少东西。
 (2) 他来中国的时间不长, 但是认识了不少人。
14. 道路 (名) dàolù yo'l
15. 立交桥 (名) lìjiāoqiáo ko'prik
16. 逛 (动) guàng aylanmoq, sayr qilmoq
 (1) 周末我经常逛商店。
 (2) 女人一般都喜欢逛街。
17. 商业 (名) shāngyè savdo, savdo-sotiq
18. 街 (名) jiē ko'cha
19. 传统 (名·形) chuántǒng an'ana, urf-odat
 (1) 这是中国的民族传统。
 (2) 我喜欢中国的传统工艺品。
20. 工艺品 (名) gōngyìpǐn badiiy san'at buyumlari
21. 回 (量) huí hisob so'z
 (1) 这是怎么一回事?
 (2) 我吃了一回北京烤鸭。
 (3) 你去了几回?
22. 京剧 (名) jīngjù Pekin operasi
23. 精彩 (形) jīngcǎi yorqin, ajoyib
 (1) 今天晚上有精彩的篮球比赛。
 (2) 演员们演得非常精彩。
24. 演员 (名) yǎnyuán artist
25. 穿 (动) kiymoq
 (1) 他穿的大衣是羽绒的。
 (2) 我想穿那双黑鞋。
26. 衣服 (名) yīfu kiyim
27. 唱 (动) chàng ashula aytmoq
 (1) 他唱得真好听。
 (2) 你会唱中国歌吗?
28. 好听 (形) hǎotīng yoqimli

- (1) 这歌首真好听。
(2) 好听的话谁不愿意听?
29. 照相 (动) zhàoxiàng rasmga olmoq
(1) 没带照相机, 怎么照相?
(2) 请你给我照张相。
30. 照 (动) zhào rasmga olmoq, qaramoq (oynaga)
(1) 这张照片照得非常好。
(2) 她喜欢照子
31. 儿子 (名) érzi o'g'il
32. 招待 (动) zhāodài kutib olish, uchrashish
(1) 请你去招待客人。
(2) 他们全家热情地找得了我们。
33. 夫人 (名) fūrén umr yo'ldosh
34. 交子 (名) jiāozǐ chuchvara
35. 高兴 (形动) gāoxìng hursand bo'lmoq, shod bo'lmoq
(1) 李老师很高兴。
(2) 快点儿告诉我, 然我也高兴高兴。
36. 段 (量) duàn bo'lak (hisob so'z)
一段时间; 一段路; 一段文; 一段电
37. 咳嗽 (动) késou yo'talmoq
(1) 他最经常咳嗽。
(2) 他咳嗽得很厉害。
38. 发烧 (动) fāshāo harorat, istmalash
(1) 他昨天发烧了, 去了医院。
(1) 他正在发高烧。
39. 休息 (动) xiūxi dam olmoq
(1) 太累了, 休息一会儿吧。
(2) 你休息得怎么样?
40. 记得 (动) jìde eslamoq
(1) 那个人的名字我不记得了。
(2) 还记得他吗?
41. 关心 (动) guānxīn g'amho'rlik qilmoq
(1) 父母关心孩子的生活。
(2) 大家都很关心他。
42. 离开 (动) líkāi tark etmoq, ketmoq, jo'namoq
(1) 他离开父母去中国留学。
(2) 代表团明天离开哈尔滨前往北京访问。
(3) 离开大家的支持, 我将一事无成。
43. 代 (动) dài (yetkazmoq) kimdirdan;
(1) 请代我向你父母问好。
(2) 请代问他好。
44. 活动 (名动) huódòng faoliyat; harakatlanmoq; tadbir
(1) 新年前活动很多。
(2) 别总呆在家里, 出去活动活动。
45. 愿意 (助动·动) yuànyì hohlamoq, orzu, istamoq
(1) 你愿意跟我我一起去吗?

- (1) 公司派你去那儿工作，你愿意不愿意？
46. 听（动） tīng eshitmoq
 (1) 听，他说什么？
 (2) 我每天都听音乐。
47. 着急（形·动） zháojí shoshilmoq, shoshiltirmoq
 (1) 他还没来，我很着急。
 (2) 别着急，慢慢说。
48. 主意（名） zhǔyì fikir
49. 马上（副） mǎshàng hoziroq, darhol
 (1) 我马上去。
 (2) 他正在发高烧，应该马上去医院。

Atoqli otlar

长城	Chángchéng	Buyuk xitoy devori
故宫	Gùgōng	(muzey) Gugong
王府井	Wángfǔjǐng	Vanfujin ko‘chasi
尤丽娅	Yóuliya	Yuliya
苏珊	Sūshān	Syuzanna
于	Yú	Yuy (xitoycha familiya)

三、语法 Grammatika

1. “了” yordamchi so‘zi. (3)

“了” yordamchi so‘zi ish-harakat tugallanganini bildiradi, masalan:

- (1) A: 你喝了吗？
 B: 喝了。
- (2) 昨天我们参观了一家博物馆。
- (3) 听了他的话，我很高兴。
- (4) 我在这儿学了很多知识。

“了” ish-harakt tugallanishini bildiradi. U vaqt bilan bog‘liq emas, “了” ni ham o‘tgan zamonda ham kelasi zamonda qo‘llash mumkin, masalan:

- (1) 昨天晚上我看了一本小说。
- (2) 晚上我们吃了饭再聊。
- (3) 明天我吃了饭就去找你。

Agar “了” dan keyin aniqlovchisi yo‘q to‘ldiruvchi kelsa, unda bunday gap aniq gap hisoblanmaydi, masalan, bunday aytilmaydi:

他买了词典。
 我吃了晚饭。

Agar “了” dan keyin to‘ldiruvchi tursa quyidagilarga rioya qilish kerak:

- (1) to‘ldiruvchidan oldin son yoki aniqlovchi qo‘yish lozim, masalan:
1. 他买了三本词典。
 2. 她吃了一些水果。
 3. 我认识了很多中国朋友。
- (2) gapning ohirida yana bitta “了” bo‘lishi lozim, masalan:
1. 我吃了晚饭了。
 2. 我买了火车票了。

(3) to'ldiruvchidan keyin yana bir fe'l yoki gapning komponenti (分句) qo'shiladi, masalan:

1. 她买了词典就去邮局了。
2. 我吃了晚饭就复习课文。

Tasdiq-inkor gaplarda boshqa modellar qo'llaniladi: "fe'l+没(有)+fe'l"; "fe'l+了没有", masalan:

- (1) A: 你买没买火车票?
B: 买了。我买了两张火车票。
- (2) A: 你看电视了没有?
B: 看了。

Inkor gaplarda "了" qo'llanilmaydi, masalan:

- (1) 我没买磁带, 买了两张光盘。
- (2) 他没回国。

Umumiy gap bo'lakli gapda (语句) birinchi fe'ldan keyin "了" ishlatilmaydi, masalan:

- (1) 我让他买了一张地图, 两本书。
- (2) 他帮助我们了解了很多情况。
- (3) 我们坐飞机来到了北京。
- (4) 他去图书馆 了三本书。

2. "又" ravishi.

"又" ish-harakatni takror amalga oshganligini anglatadi, masalan:

- (1) 他四点半来了一次, 刚才又来了一次。
- (2) 这张照片我看一遍, 妈妈又看了一遍。
- (3) 大家都喜欢吃这种 , 我又买了

"就" ravishi.(2)

(1) Fe'l+"就"+fe'l

"就" ikki ish-harakatni ketma-ket sodir bo'lishini bildiradi. "就"dan oldin fe'lli birikma keladi va"就"dan keyin faqat fe'l keladi,masalan:

- (1) 你到家就给我来个电话。
- (2) 咱们应该说了就做。
- (3) 我还有事, 吃了就做。
- (4) 我他上了火车就回来了。

(2)Fe'l+"就"+sifat

Sifat maqsadni bildiradi,masalan:

- (1) 你听了就明白了。
- (2) 我看见你就高兴。

4. "次" va "回" hisob so'zlari.

1. Bular sinonim hisob so'zlar bo'lib, ish-harakatni takrorlanishini anglatadi, masalan:

- (1) 这是一次好机会。
- (2)下次会议在北京召开。

"次" ish-harakatni takrorlanishini bildiradi,masalan:

- (1) 我问了一次。
- (2) 这个问题我们讨论了三次。

2. "回" ham "次" ning vazifasini bildiradi, faqat og'zaki nutqda ishlatiladi, masaln:

- (1) 他家我去了三回。
- (2) 这件事我问过很多回。

"回"qandaydir ishni bildirib ,unga "这么“, "那么", "怎么"qo'shiladi, masalan:

- (1) 这是怎么一回事?

(2) 他俩说的是一回事。

四、语音 Fonetika

Mantiqiy urg'u.

Asosiy fikrni yoki kayfiyatni ta'kidlash maqsadida bazi so'zlar yoki so'z birikmalar mantiqiy urg'u bilan talaffuz qilinadi. Gapirishning mazmuni yoki maqsadiga aloqador ravishda o'z o'rnini o'zgartiradi, masalan:

今天我来这儿上课。(Ertaga men kelmayman.)

今天我来这儿上课。(Boshqa hech kim.)

今天我来这儿上课。(Boshqa joy emas.)

今天我来这儿上课。(O'ynashga kelmadim.)

五、汉字 Iyerogliflar

1. Iyerogliflar tahlili.

欠 Bu nafas olish → nafas olish bilan bog'liq harakat: “歇”, “歌”, “欧”.

宫 Bu ikkita birlashgan joylar hamda tom belgisi “宀”.

丽 Bu ohu va shohlar → go'zallik.

相 Bu darahatga qarab turgan ko'zlar → kuzatish.

艺 Bu cho'kkalab o'tirib daraxt ekayotgan odam → san'at.

京 Bu baland devorlar, tepalikdagi ibodatxonalar → poytaxt.

六、练习 Mashqlar

1. Fonetik mashqlar.

(1) Tovush va ohanglarni taqqoslang.

zhīxīn	jiānjué	tūguāng	chēzhàn
chénggōng	tíngliú	cáichǎn	huáiniàan
xiǎoshuō	cǎichá	fūdǎo	jiǎobù
diànyā	dìtú	fùnǚ	kànjàn

(2) O'qing.

1. 我们明天坐火车去北京旅游。
2. A: 谁明天坐火车去北京旅游?
B: 我们明天坐火车去北京旅游。
3. A: 你们什么时候坐火车去北京旅游?
B: 我们明天坐火车去北京旅游。
4. A: 你们明天怎么去北?
B: 我们明天坐火车去北京。
5. A: 你们明天坐火车去哪儿旅游?
B: 我们明天坐火车去北京旅游。
6. A: 你们明天坐火车去北京做什么?

B: 我们明天坐火车去北京旅游。

2. Tagiga chizilgan soʻzlarni keltirilgan soʻzlar bilan almashtiring.

(1) A: 你买什么了?

B: 我买了很多传统工艺品。

吃	一些	饺子
写	两篇	文章
看	一个	中国电影
介绍	一些	哈尔滨的情况
照	许多	高楼和立交桥
请教	几个	问题

(2) A: 你看没看京剧?

B: 看了。我看了两篇。

A: 列娜看了没有?

B: 她没看。

买	电影票	张
换	人民	次
去	长城	回
打	电话	次
翻译	课文	课
吃	冰淇淋	个
逛	商店	次

(3) A: 你什么时候去?

B: 我吃了饭就去。

换了钱	打了电话
买了水果	换了衣服
下了课	照了相
寄了信	修了照相机

3. Oʻqing va yozing.

(1) Quidagi ierogliflarni oʻqilishini aniqlang va ular ishtirokida soʻz birikmalar tuzing.

京 () _____ 精 () _____ 彩 () _____ 艺 () _____

就 () _____ 请 () _____ 影 () _____ 苏 () _____

息 () _____ 活 () _____ 段 () _____ 得 () _____

急 () _____ 话 () _____ 锻 () _____ 待 () _____

(2) Transkripsiyani oʻqing va gaplarni ieroglifda yozing.

Běijīng de biànhuà hěn dà ba?

Yānyuán chuān de yīfu fēicháng piàoliang.

Tāmen quánjiārèqíng de zhāodài le wǒ.
Tāshēntíbú tài hǎo, késou, fāshāo, xiūxi le bàn ge yuè.
Yúlǎoshī hěn guānxīn nǐ.
Wǒ fēicháng yuànyì tīng.

4. So‘zlarni tanlab bo‘sh joylarni to‘ldiring.

发展 请教 有 变化 穿 唱 次 记得 马上 着急

1. 真好听，请你再_____一遍。
2. 他今天_____发烧了。
3. 最近几年哈尔滨_____得很快，人们生活水平提高了。
4. 你应该_____漂亮的衣服去。
5. 我_____你几个问题，可以吗？
6. 他叫什么名字？你_____吗？
7. 几年没见，这儿的_____太大了。
8. 别_____，他下了课就来。
9. 这_____考试怎么样？
10. 他让我告诉你，_____给他打个电话。

5. “了” ni kerakli joyga qo‘ying.

- (1) 上午你去A哪儿B，苏珊来C找你，你不在D。(了)
- (2) 姐姐又给A我B买C一件羽绒服D。(了)
- (3) 我想A下B课就去C买磁带D。(了)
- (4) 今天早上我给A妈妈B写C一封信D。(了)
- (5) 昨天晚上我吃了晚饭A就去B看C电影D。(了)
- (6) 我去A李老师那儿B请教C几个问题D。(了)

6. Dialoglarni yakunlang.

(1) A: 你去没去商店？

B: _____。

A: 买词典了吗？

B: _____。

A: 还没什么了？

B: _____。

A: 买了几本？

B: _____。

(2) A: _____。

B: 我们去了长城、故宫，还去了王府井商业街。

A: _____？

B: 去了。

A: _____？

B: 去了一次。

(3) A: 今天下午你做什么了？

B: _____。

A: _____？

B: 没查资料。

A: _____？

B: 我吃了晚饭就查。

7. Savollarga javob bering.

1. 今天早上你吃什么了？
2. 这个月你学了多少新词？
3. 最近你给朋友打电话了没有？打了几次？
4. 周末你逛商店了吗？买什么？
5. 你今天下了课做什么？
6. 这几年你住的地方有哪些变化？

8. O‘zbek tiliga tarjima qiling.

- (1) 我顺便去修了一下照相机。
- (2) 那儿新盖了许多高楼，新修了不少道路和立交桥。
- (3) 我们看的京剧精彩极了。
- (4) 他让我代问你好。
- (5) 他下了课就去机场接朋友。
- (6) 于老师关心全班同学的学习和生活。
- (7) 假期他不愿意打工。
- (8) 我买东西就回家。

9. Xitoy tiliga tarjima qiling.

- (1) Men o‘tgan hafta bitta savdo-sotiq delegatsiyasiga Pekinga borishga hamkorlik qildim.
- (2) Pekin juda tez rivojlanmoqda.
- (3) Menda ishinng bormi?
- (4) Yo‘l-yo‘lakay do‘konlarni aylanaylik.
- (5) U yo‘talyapti, isitmasi baland kasalxonaga ketdi.
- (6) Shoshilma, men ovqatlanib bo‘lib senikiga boraman.
- (7) Anavi tadbir qiziqarli bo‘ldimi?
- (8) Kech men Buyuk Xitoy devoriga va Gu gongga bordim, u yerlarni ko‘p rasmga oldim.

七、阅读课文 Mutolaa uchun matn

我跟爸爸、妈妈去北京了

小时候，爸爸就经常给我讲北京。讲北京的名胜古迹，讲北京的历史，讲北京的胡同和小吃，我一直想去北京看看。

上个月我的理想终于实现了，我跟爸爸、妈妈去北京了。我第一次游览北京，非常高兴，也觉得很新鲜。

我们去了天安门和故宫，逛了北京的胡同，在闻名世界的长城上照了很多相，还看了京剧，吃了一回北京烤鸭。特别是逛胡同的时候，了解了北京普通老百姓的生活。

一位老人告诉我，这几年北京的变化太大了。到处是高楼和立交桥，人们的生活水平也提高了。

听一个年轻人讲，北京的生活丰富多彩。现在是秋天，是北京最好的季节。北京人喜欢到外面活动，比如爬山，野餐。体育馆、博物馆、图书馆、美术馆、音乐厅也是人们常去的地方。

我喜欢北京，我希望以后能再来一次。

Leksika

1. 胡同 (名)	hútòng	tor ko'cha
2. 小吃 (名)	xiǎochī	yahna taomlar
3. 终于 (副)	zhōngyú	va nihoyat
4. 实现 (动)	shíxiàn	amalga oshmoq
5. 天安门 (名)	Tiānānmén	Tyananmen (Pekindagi maydon)
6. 了解 (动)	liǎojiě	tushunmoq; bilmoq
7. 老百姓 (名)	lǎobǎixìng	oddiy xalq, aholi
8. 到处 (名)	dàochú	hamma yerda
9. 丰富多彩	fēngfùduōcǎi	xilma xil; rang barang
10. 比如 (连)	bǐrú	masalan
11. 野餐 (动)	yěcān	saylga chiqish
12. 美术 (名)	měishù	tasviriy san'at
13. 希望 (动·名)	xīwàng	umid qilmoq, umid

Qaysi gaplar matn mazmuniga mos tushishini ko'rsating.

- “我”第二游览北京。()
- 在北京的时候，爸爸给“我”讲了北京的名胜古迹，北京的胡同，小吃和历史。()
- “我”去了天安门，故宫，还看了京剧。()
- 春天是北京最好的季节。()
- 北京人经常去体育馆，音乐厅，博物馆。()
- “我”在逛胡同的时候照了不少相。()

八、语言知识 Til haqida ma'lumotlar

Tinish belgilari (2)

nomlanishi	tire	qavis	ko'p nuqta	kitoblarni nomlanishini ajratadigan belgilar	qo'shtirnoq	defis	nuqta-interval	ajratuvchi nuqta	atoqli otlar belgisi
shakli	—	()	《 》	“ ”	-	•	.	_

- Qo'shtirniq ko'chirma gap qo'shilganda qo'llaniladi, masalan:
他问我：“你是哪国人？”
- Qavis tushuntirishda ishlatiladi, masalan:
我非常高兴(gaoxing)。
- Tire tushuntirishda, natijada, mavzunu o'zgartirishda qo'llaniladi. To'htashni yoki pauzani uzaytirishni ifodalash uchun ishlatiladi, masalan:
(1) 中国古代的四大发明——火药，印刷术，指南针，造纸术对世界历史的发展有伟大贡献。
(2) “鸣——”火车开动了。
- Ko'p nuqta tugallanmagan jumlaning anglatadi, masalan:
(1) 他问：“这位是.....”
“我的老师。”我回答。
(2) “你...怎么.....又来了？”

5. Kitoblarni nomlanishini ajratadigan belgilar biron bir kitob nomini ajratish uchun ishlatiladi, masalan:
书架上怎么有《现代汉语词典》？
6. Ajratuvchi nuqtalar jumlada bironbir muhim joyni ajrtish uchun ishlatiladi, masalan:
我们想请参加。
7. Defis vaqt, joy, son va h.k.larni boshlanishi va tugallanishida qo‘llaniladi va odamlar yoki narsalar o‘rtasidagi aloqani (munosabatni) bildiradi, masalan:
“北京—哈尔滨”直达开车就要开车了。
8. Nuqta interval sana yoki chetelliklarning ismi sharifi aytib o‘tilganda qo‘yiladi, masalan:“五•—”
放 一个星期。
9. Atoqli otlar belgisi qadimgi adabiyotda atoqli otlarni ajratish uchun qo‘llaniladi.

21- Dars

一、课文 Matn

Zhè ge xuéqī jiù yào jié shù le
这个学期就要结束了

(Xonada)

Wánglǎoshī Shíjiān guòde zhēnkuài zhègexuéqī jiù yào jié shù le Xiàmiàn qǐng dàjiā
王老师：时间过得真快 这个学期就要结束了。下面请大家
tántan zì jǐ zhè jǐgeyuè de shōuhuò
谈谈自己这几个月的收获。

Yīwàn Wǒ xuéle èr bǎi duōge hànzi
伊万：我学了二百多个汉字。

Nàdàshā Wǒ néng shuō yìdiǎnr jiǎndān ge Hànyǔ
娜达莎：我能说一点儿简单的汉语。

Shān xià Wǒ zhǎngwòle wǔbǎi duōge xīncí
山下：我掌握了五百多个新词。

Mǎlì Wǒ rènshi le hěnduō péngyou
玛丽：我认识了很多朋友。

Mǐ lán Wǒ yóulǎn le xǔ duō míngshèng gǔ jì zhòngyào de shì liǎo jiě le
米兰：我游览了许多名胜古迹，重要的是了解了

Zhōngguó de shèhuì wénhuà he fēngsú xí guàn
中国的社会、文化和风俗习惯。

(Kim Chenven xonaga kiryapdi)

Jīn Zhèngwén Lǎoshī duì bu qǐ wǒ yòu chí dào le Ān dé liè xiànzài jǐ diǎn
金正文：老师，对不起，我又迟到了。安德烈，现在几点？

Ān dé liè bādiǎn sìshíwǔfēn Hái yǒu wǔfēnzhōng jiù yào xiàkè le
安德烈：八点四十五分。还有五分钟就要下课了。

Jīn Zhèngwén Lǎoshī mǎ kèxīmǔ gǎnmào le Wǒ tì tā qǐng ge jià
金正文：老师，马克西姆感冒了，我替他请个假。

Wáng lǎoshī kuài yào kǎoshì le dàjiā yí dìng yào zhùyì shēntǐ
王老师：快要考试了，大家一定要注意身体。

Mǎ lì Lǎoshī xuéxiào shénme shíhuo jǔbàn hànyǔ jié mù biǎoyǎn bǐsài
玛丽：老师，学校什么时候举办汉语节目表演比赛？

Wáng lǎoshī shíèryuè èrshíqīrì Nǐmen dōu cānjiā ma
王老师：十二月二十七日。你们都参加吗？

Mǐ lán zhè shì tígāo hànyǔ shuǐpíng de hǎo jīhuì wǒmen bān tóngxué dōu yuànyì
米兰：这是提高汉语水平的好机会，我们班同学都愿意
cānjiā
参加。

Wáng lǎoshī Nǐmen kāishì zhǔnbèi le ma
王老师：你们开始准备了吗？

Nà dá shā zhǔnbèi le Tóngxuémen dōu fēicháng rènzhēn
娜达莎：准备好了。同学们都非常认真。

Wáng lǎoshī Zhù nǐmen yǎnchū chénggōng
王老师：祝你们演出成功！

Shān xià Lǎoshī zhège xuéqī nín jiāo le wǒmen hěnduō zhīshi fēicháng gǎnxiè nín
山下：老师，这个学期您教了我们很多知识，非常感谢您。

Mǎ lì Lǎoshī nín xīn kǔ le

玛丽：老师，您辛苦了。

Jīn Zhèngwén Lǎoshī wǒ gěi nín tiān le bùshǎo máfan qǐng duō yuánliàng
金正文：老师，我给您添了不少麻烦，请多原谅。

Wáng lǎoshī nǎlǐ tóngxuémen dōu fēicháng nǔlì dàjiā hùxiāng bāngzhù jìnbù
王老师：哪里。同学们都非常努力。大家互相帮助，进步
hěnkuài wǒ wéi nǐmen gǎndào gāoxìng Xīwàng nǐmen rènzhēn fùxí kǎoshì qǔdé
很快。我为你们感到高兴。希望你们认真复习，考试取得
hǎo chéngjì
好成绩。

Yī wàn Dàjiā yào fēnbié le wǒmen yìqǐ zhào zhāngxiàng liú ge jìniàn
伊万：大家要分别了，我们一起照张相，留个纪念。

Jīn Zhèngwén Hǎo wǒ gěi nǐmen zhào Gè zi gāo de zài zhōngjiān Dàjiā wǎng qián
金正文：好，我给你们照。个子高的在中间。大家往前
kàn yì qǐ shuō
看，一起说——

Zhòng rén Qié zi
众人：茄子。

二、新词语 Yangi so‘z va so‘z birikmalari

1. 结束（动）jiéshù tugallamoq; tugash
(1) 比赛结束了。
(2) 他结束了中学生活，开始工作了。
2. 下面（名）xiàmiàn keyingisi, quyida
3. 谈（动）tán aytmoq; izhor qilmoq
(1) 我们谈了自己的感想和收获。
(2) 最近他们俩正在谈恋爱。
4. 收获（名·动）shōuhuò (matnda) ko‘p narsani qo‘lga kiritmoq;
(1) 这次参观，大家都有很多收获。
(2) 春天播种，秋天收获。
5. 简单（形）jiǎndān oddiy
(1) 这个问题很简单。
(2) 他会五门外语，真不简单。
6. 掌握（动）zhǎngwò ega bo‘lmoq
(1) 他掌握了很多情况。
(2) 我掌握了五百多个新词。
7. 重要（形）zhòngyào muhim
(1) 那件事很重要。
(2) 我告诉你一个重要的消息。
8. 了解（动）liǎojiě bilmoq
(1) 我们俩是好朋友，我很了解他。
(2) 这究竟是怎么回事，你去了解一下。
9. 社会（名）shèhuì jamiyat
10. 文化（名）wénhuà madaniyat
11. 风俗（名）fēngsú urf-odat
12. 迟到（动）chídào kechga qolmoq

- (1) 上课不要迟到。
(2) 他又迟到了。
13. 替 (动) tì (biron kishini) o‘rnini bosmoq
(1) 他没来, 我替他吧。
(2) 我替他洗衣服。
14. 请假 (动) qǐngjià ta’til olmoq
(1) 他没来上课请假了吗?
(2) 我病了, 请了十天假。
15. 注意 (动) zhùyì jalb etmoq
(1) 过马路要注意安全。
(2) 你太累了, 应该注意休息。
16. 举办 (动) jǔbàn o‘tkazmoq
学校下个月将举办一次运动会。
17. 节目 (明) jiémù dastur (kontsertda)
18. 表演 (动·名) biǎoyǎn sahnaga chiqmoq
(1) 我给大家表演一个节目。
(2) 演员们的表演很精彩。
19. 参加 (动) cānjiā qatnashmoq
(1) 我们都想参加比。
(2) 下个月的考试你参加吗?
20. 机会 (名) jīhuì imkoniyat
21. 同学 (名) tóngxué kurusdosh, sinfdosh
22. 准备 (动·名) zhǔnbèi tayyorlanmoq; tayyorgarlik
(1) 寒假我准备回国。
(2) 我们已经作了充分的准备。
23. 祝 (动) zhù tabrikلامoq
(1) 祝新年快乐。
(2) 祝你幸福!
24. 演出 (动) yǎnchū sahnaga chiqmoq
他们演出了精彩的节目。
25. 成功 (动·形) chénggōng muvaffaqiyat bilan tugallanmoq, muvaffaqiyatli
(1) 他们的演出成功了!
(2) 这次会议开得很成功。
26. 知识 (名) zhīshi bilim
27. 感谢 (动) gǎnxiè minnatdorchilik bildirmoq
(1) 我们非常感谢您。
(2) 我感谢他的热情帮助。
28. 辛苦 (形·动) xīnkǔ charchagan; charchamoq
(1) 他从早到晚地工作, 非常辛苦。
(2) 这事还得你辛苦一趟。
29. 添 (动) tiān qo‘shmoq
(1) 天冷了, 再添件衣服吧。
(2) 对不起, 给你添麻烦了。
30. 原谅 (动) yuánliàng kechirmoq
(1) 对不起, 请原谅。
(2) 我原谅他了。

31. 互相 (副) hùxiāng 大家应该互相学习。	o‘zaro; bir-biriga
32. 帮助 (动) bāngzhù (1) 我们要互相帮助。 (2) 我们应该帮助有困难的同学。	yordam bermoq
33. 进步 (动·形) jìnbù (1) 他的学习进步了。 (2) 他的思想很进步。	progress
34. 感到 (动) gǎndào (1) 我感到不舒服。 (2) 我们心里感到很高兴。	sezmoq
35. 希望 (动·名) xīwàng (1) 我希望当个翻译。 (2) 这是父母对我的希望。	umid qilmoq; umid
36. 取得 (动) qǔdé 我一定要取得好成绩。	erishmoq; qo‘lga kiritmoq
37. 成绩 (名) chéngjì	muvaqqiyatlar
38. 分别 (动) fēnbié (1) 他们分别了两年。 (2) 我们分别以后一直没关系。	ajralmoq
39. 留 (动) liú 那个本子我一直留着，没用过。	asramoq; qoldirmoq
40. 纪念 (动·名) jìniàn (1) 我们永远纪念他。 (2) 这是母亲留给我的纪念。 (3) 我买了一套纪念邮票。	xotirlamoq; esdalik
41. 个子 (名) gèzi	bo‘y
42. 众人 (名) zhòngrén	ko‘pchilik
43. 茄子 (名) qiézi	baqlajon

三、语法 Grammatika

Ish-harakatning tugallanishi.

Ish-harakat tugallanishining ifodalanishi.

Asosiy model: “**ega + 快要 / 快 / 就要 / 就 / 要 + fe’l + 了.**”

Mazkur model ish-harakatning kelajakda tugallanishini bildirib, kelajakda sodir bo‘ladigan ishni ifodalaydi. Model kutish va ogohlantirish ma’nolarini anglatadi, masalan:

- (1) 天气快要冷了。
- (2) 快要考试了。
- (3) 他快来了。
- (4) 快到春天了。
- (5) 这个学期就要结束了。
- (6) 下星期我就要回国了。

(7) 十月天气就冷了。

(8) 我们要分别了。

Agar gapda aniq vaqtni anglatadigan hol bo'lsa, unda “快要……了”, “快……了” modelini ishlatish mumkin emas, masalan:

Xato: 一月十日这个学期快要结束了。

一月十日这个学期快结束了。

四、语音 Fonetika

Pauza

O'qishda, gapirishda, xat boshi oralig'ida, gaplar o'rtasida to'xtalish bo'ladi-bu pauza hisoblanadi. Birinchidan, gapirayotgan odam nafasini rostlab olishi kerak, ikkinchidan, grammatika pazani talab qiladi. Pauza gapni aniq yoritadi, uchinchidan semantika pazani talab qiladi, pauza yordamida gapirayotgan odam gapning markazini ajrata oladi.

Xitoy tilida so'zlar semantika va kontekst yordamida birikadi. Yozishda so'zlarning bog'lanishini har doim ham aniqlay olmaymiz, shuning uchun gapirayotgan odamlar pazadan foydalanib, gapning mazmunini aniq ifodalab beradi, masalan, “咬死了猎人的狗” jumlasida noaniqlik paydo bo'lyapti, itni bo'g'ib o'ldirishdimi yoki ovchinimi? Agar pauza “了” dan keyin qilinsa, unda itni, agar “的” dan keyin bo'lsa, unda ovchini o'ldirilgani tushuniladi. Shuning uchun gapning mazmunidan kelib chiqqan holda pazani qo'llash lozim, aks holda yuqoridagidek tushunmovchiliklar kelib chiqishi mumkin.

五、汉字 Iyerogliflar

1. Ierogliflarni tahlili.

众 Qadimda bu ieroglif “日” bilan yozilgan, pastki qismda esa uch odam. Bugungi kunda ko'pchilikni bildiradi.

虫 Qadimda bu ieroglif boshli va dumli qiyshiq qurt ko'rinishida yozilgan. Har qanday ierogliflar tarkibida mazkur kalit bo'lsa odatda hashoratlarni bildiradi, masalan, “虾”, “蛇”, “蜂”.

歹 Qadimgi ieroglif odam suyaklarining qoldiqlarini anglatadi. Ieroglif tarkibida mazkur kalit bo'lsa, ieroglif manosi o'lim bilan bog'liq bo'ladi, masalan: “死”, “残”, “殊”.

六、练习 Mashqlar

1. Fonetikaga doir mashqlar.

(1) Tovush va ohanglarni aniqlang.

kànshū-kǎnshū

yōuděng-yóudēng

liànxí-liánxì

jízǎo-jízào

zhāoyáng-zhàoyàng

tūzi-tùzi

lǐmào-límāo

huōji-huóji

yīngyōng- yīngyòng

tōngzhī-tōngzhì

guānlǐ-guānlì

bāowéi-bāowèi

(2) O'qing.

快要考试了。

大家要分别了。

这个学期就要结束了。

十二月二十七日学校就要举办汉语节目表演比赛了。

我了解了中国的社会，文化和风俗习惯。

我给你添了不少麻烦，请多原谅。

同学们互相帮助，进步很快。

祝你们考试取得好成绩!

2. Tagiga chizilgan soʻzlarni keltirilgan soʻzlar bilan almashtiring.

1. 时间过得真快，这个学期就要结束了。

冬天	到
我们	毕业
大家	分别
他	回国
我妹妹	去留学
我	离开这里
我的生日	到

2. 快要考试了。

下课	开始
演出	唱
上课	比赛

3. A: 演出什么时候开始?

B: 八点就开始了。

听力课	考试	明天
他	去北京	下个星期
他们	下课	十二点
她	回来	还有两天
我们	比赛	还有十分钟
咱们	放假	还有半个月

4. 祝你演出成功!

周末	愉快
寒假	愉快
考试	取得好成绩
学习	进步
身体	健康
旅行	愉快

3. Oʻqing va yozing.

(1) Quidagi ierogliflarni oʻqilishini aniqlang va ular ishtirokida soʻz birikmalar tuzing.

进 () —— 助 () —— 主 () —— 来 () ——

近 () —— 加 () —— 注 () —— 吏 () ——

衣 () —— 从 () —— 原 () —— 成 () ——

表 () —— 众 () —— 愿 () —— 城 () ——

(2) Transkripsiyani o‘qing va gaplarni ieroglifda yozing.

1. Tóngxué men dōu yuànyì cānjiā bísài.
2. Wǒ néng shuō jiǎndān de Hànyǔ
3. Dàjiā yào fēnbéi le, zhào zhāng xiàn ba.
4. Tāshìge fēicháng nǚlì de xuésheng.
5. Wǒmen hùxiāng bāngzhù, jìnbù dōu hěn kuài.
6. Zhù nǐmen chénggōng.

4. So‘zlarni tanlab bo‘sh joylarni to‘ldiring.

成 纪念 希望 互相 原谅 准备 机会 参加 重要 迟到

- (1) 父母_____我回国工作。
- (2) 你能_____这次活动吗?
- (3) 我们应该_____关心, 一起进步。
- (4) 演出七点开始, 你六点五十分就来吧, 别_____。
- (5) 这件事我做得不对, 请_____。
- (6) 我们就要分别了, 送给你这枝钢笔, 留个_____。
- (7) 他非常努力, 学习_____一直很好。
- (8) 我想利用这次留学生的_____, 了解中国的社会和风俗习惯。
- (9) 这些生词很_____, 你一定认真复习。
- (10) 明天就要爬山了, 你_____什么了?

5. Xatolarni to‘g‘irlang.

- (1) 我们星期三快要分别了。
- (2) 明天就要代表团来了。
- (3) 还有二十分钟他快到那儿了。
- (4) 要天气暖和了, 我应该准备春李的衣服。
- (5) 时间过得真快, 快他回家国。
- (6) 明天他去机场了接我。
- (7) 小时候, 妈妈常常辅导我了。
- (8) 前天我下了课就去书店。
- (9) 我给他打电话了, 他很高兴了。
- (10) 我买了邮票。

6. “就要....了”, “快要.....了”, “要.....了”, “快.....了” dan foydalanib, dialogni tugallang.

- (1) A: 代表团什么时候来?
B: _____。
- (2) A: _____。
B: 几点出发?
A: 八点。
- (3) A: 他毕业了没有?
B: 还没有, _____。
- (4) A: _____?
B: 我得去买一件羽绒大衣。
- (5) A: _____?
B: 我还没复习呢。
- (6) A: _____?

B: 祝你旅行愉快。

7. Savollarga javob bering.

- (1) 这学期快要结束了吗?
- (2) 你们什么时候考试?
- (3) 这个学期你有什么收获?
- (4) 你会写多少个汉字?
- (5) 你掌握了多少个词?
- (6) 你会不会说汉语?
- (7) 你了解中国的社会和文化吗?
- (8) 你觉得你的进步大不大?
- (9) 你愿意表演汉语节目?
- (10) 下学期你有什么打算?

8. O‘zbek tiliga tarjima qiling.

- (1) 他就要离开家乡了。
- (2) 我姐姐下个月就要结婚了。
- (3) 祝你成功!
- (4) 快到冬天了, 要注意身体。
- (5) 我给您添了不少麻烦, 请多原谅。
- (6) 我愿意参加明天的活动。
- (7) 感谢您给我这次好机会。
- (8) 他请假了, 今天不能来上课。
- (9) 她努力学习, 取得了好成绩。
- (10) 我希望去中国留学。

9. Xitoy tiliga tarjima qiling.

- (1) Mening do‘stim yaqinda keladi , men juda hursadman.
- (2) Musobaqa 5 daqiqadan so‘ng boshlanadi.
- (3) Ob-havo yaqinda iliqlashadi.
- (4) O‘qishlaringizda omad tilayman.
- (5) Biz bir-birimizga ga‘mho‘rlik qilishimiz, yordam berishimiz kerak.
- (6) Bu savol juda oddiy, men bu savolga javob bera olaman.
- (7) Unung o‘zlashtirishi qanday?
- (8) Singlimning tug‘ulgan kuni yaqinlashib qoldi, men sovg‘a tayyorlab qo‘ydim.
- (9) Bu imkoniyat juda muhim.
- (10) Chet ellik talabalar qanday yashashi va o‘qishi haqida bilmoqchiman.

七、阅读课文 Mutolaa uchun matn

今天就要回国了

娜达莎结束了两年的留学生活, 今天就要回国了。在火车站, 她的朋友们都来为她送行。赵老师也来了。娜达莎激动地跟赵老师拥抱, 然后对周围的朋友们说: “赵老师是我最喜

欢的汉语老师，她教了我两年。赵老师工作非常认真，教得特别好。”赵老师说：“娜达莎是我们班的优秀学生。她学习努力，成绩一直是全班第一名。她还热情帮助同学。我们都喜欢她。”刚来黑大留学的米沙马上说：“娜达莎，你学得这么好，给我们介绍一下经验吧。”娜达莎想了一下，说：“我觉得学习外语，基础很重要。汉语的发音，特别是声调很难，汉子也不容易，不过很有意思。学习汉语开始时就要注意发音，还要多听，多说，多读，多写。今天我先简单的说这些，以后再给你写信。”这时张东告诉娜达莎：“火车快开了，准备上车吧。”娜达莎和大家握手告别。“娜达莎，以后常来信。”“回国后代问你父母好！”“娜达莎，我去俄罗斯旅游时一定去看你。”“欢迎你再来中国！”“祝你一路平安！”娜达莎在朋友们的祝愿声中登上列车，离开了哈尔滨。

Leksika

1. 送行 (动) sòngxíng	kuzatmoq
2. 激动 (动·形) jīdòng	hayajonlanmoq
3. 拥抱 (动) yōngbào	quchoqlamoq
4. 周围 (名) zhōuwéi	atrof; atrofdagilar
5. 优秀 (形) yōuxiù	a'lo
6. 经验 (名) jīngyàn	tajriba
7. 基础 (名) jī chǔ	asos
8. 声调 (名) shēngdiào	ohang (xitoy tili fonetikasida)
9. 容易 (形) róngyì	oson
10. 先 (副) xiān	avval
11. 握手 (动) wòshǒu	qo'l bermoq
12. 告别 (动) gàobié	hayrlashmoq
13. 一路 (名) yí lù	butun yo'l
14. 平安 (形) píng'ān	tinch
15. 祝愿 (动) zhùyuàn	tilamoq
16. 登 (动) dēng	chiqmoq
17. 列车 (名) lièchē	poezd
18. 体会 (名·动) tǐhuì	tushuncha; tushunmoq

Matn asosida savollarga javob bering.

1. 娜达莎什么时候回国？
2. 谁去火车站送她了？
3. 赵老师为什么说娜达莎是优秀学生？
4. 娜达莎学习汉语的体会 (tǐhuì) 是什么？
5. 分别的时候，朋友们都说了哪些话？

八、语言知识 Til haqida ma'lumotlar

Xitoy tilida semantik bog'lanish

Xitoy tilida soʻz oʻzgarishi mavjud emas, gapning mazmuni odatda sintaktik bogʻlanish yordamida emas, balki semantik bogʻlanish yordamida aniqlanadi. Suhbatda uzun gaplar kam ishlatiladi, koʻproq qisqa gaplar qoʻllaniladi. Koʻpgina murakkab gaplar semantik bogʻlanish yordamida birikadi. Bogʻlovchilar kam ishlatiladi, gapda mantiqiy bogʻlanish mavjud, masalan:

- (1) 天太冷，我不想出门。
- (2) 朋友在外面等我，我得走了。
- (3) 你啊，喜欢就买，不喜欢就不买。
- (4) 下雨不去，不下雨去。

Bu gaplarda bogʻlovchilar qoʻllanilmagan, lekin xitoy tilini bilgan odam (1) va (2) misolda komponentlar oʻrtasida sabab-natija bogʻlanish, (3) va (4) misolda esa istak-shart bogʻlanish mavjud ekanligini tushunadi

Semantik bogʻlanish nafaqat murakkab gapda, balki sodda gapning gap boʻlaklari oʻrtasida ham ishlatiladi. Mazkur bogʻlanishni soʻz birikmalarida ham uchratishimiz mumkin, u bogʻlanishning grammatik vositasiga aylangan, masalan:

“跑” bilan feʼl-toʻldiruvchi soʻz birikmalari hosil boʻladi:

- (1) 跑医院
- (2) 跑邮局
- (3) 跑资金
- (4) 跑钢材
- (5) 跑广告
- (6) 跑买卖

Birinchi koʻrinishidan mazkur birikmalar “feʼl (跑) + ot ” modeli yordamida tuzilgan, ammo ularning hammasi turli maʼnolarga ega. (1) va (2) soʻz birikmalarida toʻldiruvchi “vazifa, maqsad” maʼnosini bildiradi. (3) va (4) larda toʻldiruvchi hohlayotgan obʼyektini qoʻlga kiritish maʼnosini beradi. (5) va (6) larda “ish-harakat nimanidir qilish maqsadida sodir boʻlgan”(reklama yoki kelishuv uchun) maʼnosini beradi. Har xil birikmalar turli hil toʻldiruvchilar bilan gapga turli xil maʼno beradi, xitoyliklar bu aloqani qabul qilishadi, chunki tilda bogʻlanishning semantik usuli mustahkamdir.

Xitoy tilida koʻpincha ega yoʻq, bu ham semantik bogʻlanish tufayli, masalan:

- (1) 她感冒了，一直发烧，咳嗽，不想吃饭。
- (2) 每天都起得这么早，你不困吗？
- (3) 北京的冬天，干燥很冷，常常感冒。
- (4) 你看北京的秋天，不刮风也不下雨，不冷也不热。

Semantik bogʻlanish – juda ham murakkab savol, umuman olganda bunday bogʻlanish quyidagi struktura bilan aniqlanadi: leksika semantikasi + sintaktik model + mantiqiy bogʻlanish, bu uch oʻzaro bogʻlangan tomonlar semantik bogʻlanishni aniqlaydi.